

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÇUKURKUYU KASABASI SÖZLÜ KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME

TEZ YAZAN
Niyazi DURUKAN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Canser KARDAŞ (Muş Alparslan Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Birol AZAR (Fırat Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / OCAK 2019

ONAY

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

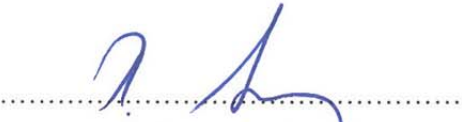
201611009 numaralı öğrencimiz olan Niyazi DURUKAN tarafından hazırlanan “ÇUKURKUYU KASABASI SÖZLÜ KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından oy birliği ile TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Üniv. Dışı - Asıl Üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Canser KARDAŞ
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Üniv. İçi – Jüri Asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT

Üniv. Dışı - Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Birol AZAR
(Fırat Üniversitesi)

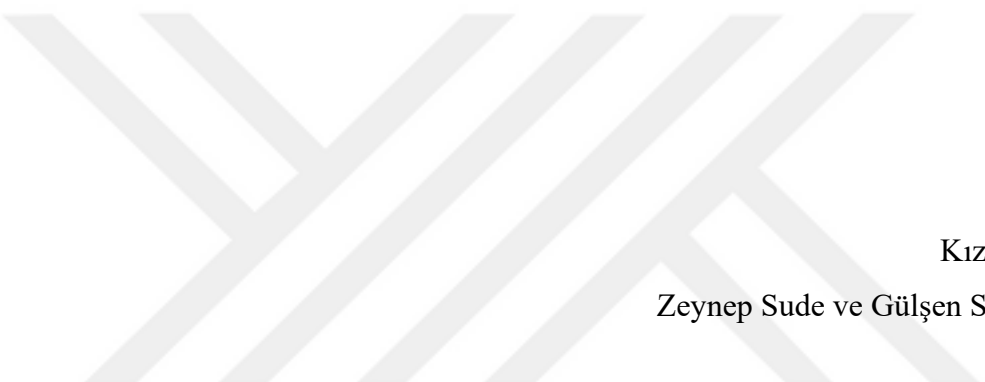
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

25 / 01 / 2019

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Kızlarım,
Zeynep Sude ve Gülşen Sare'ye.

ETİK BEYAN

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

25.01.2019

Niyazi DURUKAN

TEŞEKKÜR

Danışmanım olma teklifini reddetmeyen ve tezin her türlü noktasında katkısı olan tez çalışma hazırlığım süresince beni destekleyen ve yüreklendiren değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Canser KARDAŞ'a, tezin hazırlanma aşamasında her daim maddi manevi desteğini hissettiğim kıymetli eşim Zülfünaz DURUKAN'a, her zaman bana destek olan kayınvalidem Gülşen ve kayınbabam Ahmet GÖKALP'e, annem Döndü ve babam Recep DURUKAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Tezin hazırlanma aşamasında yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşım Öğr. Gör. Muharrem ÜNEY'e teşekkür ederim.

25.01.2019

Niyazi DURUKAN

ÖZET

ÇUKURKUYU KASABASI SÖZLÜ KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Niyazi DURUKAN

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Canser KARDAŞ

Ocak 2019, 226 sayfa

Bir milletin edebiyatı, nesilden nesle aktarılan kültürel öğelerin başında gelir. Kültürel değerler ve edebiyat toplumun yaşantısıyla direkt ilintilidir. Toplumun yaşantısında yaşanan küçük ve büyük olaylar kültürel değerleri ve edebiyatı etkiler. Gelişen ve değişen dünyamızda sözlü kültür ürünlerini yazılı olarak kayıt altına almadığımız takdirde unutulmaya mahkûmdur. Halk edebiyatının ana kaynağı ise halkın meydana getirdiği ürünlerdir.

Bu anlayışla “Çukurkuyu Kasabası Sözlü Kültürü Üzerine Bir İnceleme” isimli bu tezde, Çukurkuyu Kasabası’nın sözlü kültür ürünleri ele alınmış ve bu sözlü kültür ürünleri saha araştırmasıyla kaynak kişilerden derlenip incelendikten sonra kayıt altına alınıp sözlü kültür ürünleri hazinesi ortaya çıkarılmıştır.

Tezde, sözlü kültür ürünlerinin tanımı ve çeşitleri hakkında bilgi verilmiş, derlenen sözlü kültür ürünlerinin başlıklar halinde sınıflandırılmaları yapılmış ve sınıflandırmaların derlenen sözlü kültür ürün örnekleri ile desteklenmesi sağlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde araştırma alanıyla ilgili bilgiler, araştırmanın arka planı, amacı, problemi, önemi ve kuramsal çerçeve, yöntem hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde tezin yapılma yöntemiyle ilgili bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın bulgular bölümünde Anonim Halk Edebiyatı manzum ürünleriyle (mani, ninni, ağıt, tekerleme) ilgili bilgiler verilip Çukurkuyu Kasabası’nda derlenen halk edebiyatı manzum ürünlerinden örnekler sunulmuştur. Anonim Halk Edebiyatı manzum-mensur ürünleri başlığında (bilmece, atasözü, deyim, halk hikâyesi, alkış-kargış) hakkında bilgiler verilip Çukurkuyu Kasabası’nda bu türler için derleyebildiğimiz örneklere yer verilmiştir. Anonim Halk Edebiyatı mensur ürünleri (masal, lakaplara) başlığında ise Çukurkuyu Kasabası’nda tesbit edebildiğimiz ürünlere

yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda ise sonuç ve öneriler, kaynak şahıslar, kaynakça bulunmaktadır.

Çukurkuyu Kasabası'nın sözlü kültür ürünleri saha araştırmasıyla derlenerek kayıt altına alınmıştır. Kaynak kişilerle görüşmeler neticesinde Çukurkuyu Kasabası'nın gerek maddi gerek manevi değerlerinin sözlü kültür ürünlerine yansıdığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çukurkuyu Kasabası, Çukurkuyu Sözlü Kültür Öğeleri, Sözlü Kültür, Halk Folkloru.

ABSTRACT**A STUDY ON THE ORAL TRADITION OF ÇUKURKUYU TOWN****Niyazi DURUKAN****Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Thesis Supervisor: Dr. Canser KARDAŞ****January 2019, 226 pages**

The literature of a nation is one of the main cultural elements that are transmitted from generation to the next. Cultural values and literature are directly related to community life. Small and big events in a community life affect cultural values and literature. In the developing and changing world, oral tradition products are doomed to be forgotten unless we record them in writing. The main source of folk literature is the products produced by the folk.

In this respect, in this MA thesis named “A Study on the Oral Tradition of Çukurkuyu Town”, the oral tradition products of Çukurkuyu Town were dealt with and compiled from the people they held them by a field study and a treasury of oral tradition products was revealed.

In the thesis, information was given about the definition and types of oral tradition products, the compiled oral tradition products were classified and the classifications were supported with the collected oral tradition product examples.

In the first part of the study, information about the research area, the information about the background, aim, problem statement, significance and theoretical framework and method of the research was given. In the second part of the study, information about the method of the study was presented. In the findings section of the study, the definitions and kinds of (Mani, Lullaby, Lament, Tongue Twisters) were given and the poetic examples of folk literature verses compiled in Çukurkuyu Town were presented. Under the title of Anonymous Folk Literature Poetic-Prose Products, the information were given about riddles, proverbs, idioms, folk tales, prayer-imprecation, and the examples from the Çukurkuyu Town regarding this types were included. Under the title of Anonymous Folk Literature (fairy tales, nicknames) the products determined in Çukurkuyu Town were presented. At the end of the study, the results and

recommendations, the interviewees (the individual holding the oral tradition knowledge) and bibliography were presented.

Oral tradition products of Çukurkuyu Town were compiled and recorded by a field study. As a result of the interviews with the individuals, it was determined that both material and spiritual values of Çukurkuyu Town were reflected in oral tradition products.

Key Words: ÇukurkuyuTown, Çukurkuyu Oral Tradition Elements, Oral Tradition, Folklore.

ÖN SÖZ

Kültür, bir milletin tarihi süreç boyunca meydana getirdiği ve nesilden nesle aktararak yaşatılmasını sağladığı maddi manevi değerlerin toplamıdır. Bir milletin dil anlayışı, dini ve ahlaki görüşü, gelenek ve görenekleri, sanatı, tarihi ve düşünce dünyası; o milletin hayata bakışını şekillendiren ve kültürün işareti olan başlıca unsurlardır. Hiçbir kültür, tamamlanmış veya oluşum sürecinin sonuna gelmiş değildir. Bütün kültürler değişim ve dönüşüme açıktır. Bu sebeple kültürel mirasın durağan olması söz konusu değildir. Kültürel miras her daim canlıdır.

Hayatın sürekliliğinden ötürü kültürel değerlerin takip edilmesi ve incelenmesi halk kültürü açısından çok önemlidir. Özellikle sözlü kültür, geçmiş yaşam ile gelecek yaşam arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Çünkü sözlü kültür ürünleri, toplumsal hayatta insanlar arasında iletişimi gerçekleştiren ve arttıran bir işleve sahiptir. Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi, iletişim araçlarının çeşitlenmesi ve artması, insanların uğraş alanlarının farklılaşmasıyla birlikte bireyler arasındaki iletişimin önemi azalmış, birlik olma ve uyum içinde yaşama kültürü zedelenmiştir. Bunun sonucunda da sözlü ürünler hafızalardan ağır ağır silinmeye başlamıştır. Geçmişin eleğinden geçip gelen birikimin gelecek kuşaklara ulaştırılmaması ya da bu birikimin yok olması toplumların tarihin karanlık sayfalarına gömülmesini kolaylaştırarak hızlandıracaktır.

Sözlü ürünler, bir milletin kültürel unsurlarını ve o milleti yansıtmaktadır. İnsanın doğumundan ölümüne kadar olan süreci içine alan Halk Edebiyatı; halkın yaşam şeklini, uygulamalarını, sözlü edebiyat ürünlerini kısacası bizi biz yapan değerleri işlemektedir. Bu değerler nesilden nesle aktarıldığı takdirde varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Bu çalışmayı yapmaktaki temel amacımız doğup büyüdüğüm memleketim olan Çukurkuyu Kasabası'nın unutulmaya yüz tutmuş sözlü kültür ürünlerinin yok olup gitmesine engel olmak ve bu değerlerin bizden sonraki nesillere aktarılması ve tanıtılmasını sağlamaktır. Öncelikle yazılı kaynaklar vasıtasıyla sözlü kültür hakkında bilgiler edinilmiştir. Edinilen bilgiler doğrultusunda Çukurkuyu Kasabası'nın sözlü kültür ürünlerine sahip olduğu ve sözlü kültürü üzerine yapılmış bir çalışma olmadığı görülmüştür.

Gerekli teorik alt yapı oluşturulduktan sonra Çukurkuyu Kasabası'nın sözlü kültürü hakkında bilgi sahibi sözlü kaynaklar tespit edilip bu kişilerle karşılıklı görüşme ve yönlendirilmiş görüşme yoluyla derlemeler yapılmıştır. Çalışmaya katkısı olur

amacıyla ulaşılan her bilgi not edilmiştir. ukurkuyu Kasabası sakinlerinin ağızından çıkan her bir ürün onların hüznünü, sevincini; her bir söylem de yaşam tarzlarını, inançlarını yansıtan tarihi bir belge niteliğindeydi. Her ağıdın, yaşanmış bir hikâyesi mevcuttur. Uzun süren hazırlık aşamasının ardından derlenen ürünler uzun uğraşlar sonucu yazıya geçirilerek ürünlere göre bir tasnife tabi tutulmuştur.

“ukurkuyu Kasabası Sözlü Kültürü zerine Bir İnceleme” adlı çalışmam esnasında karşılaştığım sorunların aşılmasında bana yardımcı olan, hoşgörüsü, desteği ve bilgisiyle bana yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Canser KARDAş’a teşekkür ederim. İsmi tek tek zikredemeyeceğim kaynak kişilere teşekkürü bir borç bilirim.

25.01.2019

Niyazi DURUKAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
ÖN SÖZ	x
İÇİNDEKİLER	xii
KISALTMALAR	xix
EKLER LİSTESİ	xx

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Alanı İle İlgili Genel Bilgiler	1
1.2. Araştırma Alanının Tarihi	1
1.3. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri	3
1.4. Araştırma Alanının Nüfusu Yapısı.....	4
1.5. Araştırma Alanının Ekonomik Yapısı.....	4
1.6. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı.....	5
1.7. Araştırmanın Arka Planı	5
1.8. Araştırmanın Amacı	7
1.9. Araştırmanın Problemi	7
1.10. Araştırmanın Önemi.....	8
1.11. Kuramsal Çerçeve	9
1.11.1. Kavram ve Terimler	11
1.11.2. Kuramsal Tartışma	13
1.12. Yöntem.....	14
1.12.1. Sınırlılıklar	14

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli	15

BÖLÜM III

3. BULGULAR

3.1. Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri.....	16
3.1.1. Maniler	16
3.1.1.1. Seveda- Aşk Manileri	17
3.1.1.2. Kızlara Söylenen Maniler	18
3.1.1.3. Gelin-Kaynana Manileri	19
3.1.1.4. Askerlikle ilgili maniler	19
3.1.1.5. Yergi Manileri.....	20
3.1.1.6. Erkeklerle Söylenen Maniler.....	20
3.1.1.7. Ayrılık Manileri	21
3.1.1.8. Diğer Maniler	21
3.1.2. Ninniler	22
3.1.3. Ağıtlar	24
3.1.3.1. Çeşitli Hastalıklar Üzerine Söylenen Ağıtlar.....	26
3.1.3.2. Ölüm Üzerine Söylenen Ağıtlar.....	26
3.1.3.3. Askerler Üzerine Söylenen Ağıtlar	32
3.1.3.4. Ayrılık Üzerine Söylenen Ağıtlar	34
3.1.3.5. Çeşitli Sosyal Hadiseler Üzerine Söylenen Ağıtlar	35
3.1.3.6. Kına Türküleri ve Gelin Övmeleri	36
3.1.4. Tekerlemeler	37
3.1.4.1. Masal Tekerlemeleri	38
3.1.4.2. Oyun Tekerlemeleri	38
3.1.4.3. Tören Tekerlemeleri.....	39
3.1.4.4. Bağımsız Söz Cambazlığı Değerinde Tekerlemeler	40
3.2. Anonim Halk Edebiyatı Manzum- Mensur Ürünleri	41
3.2.1. Bilmeceler	41
3.2.1.1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler.....	42

3.2.1.2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceleer.....	43
3.2.1.3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceleer	43
3.2.1.4. İnsan ve İnsan Uzuvarları ile İlgili Bilmeceleer	44
3.2.1.5. Eşya ile İlgili Bilmeceleer.....	45
3.2.1.6. Manevi- Dini Unsurlarla ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceleer46	
3.2.2. Atasözleri	47
3.2.2.1. Çukurkuyu Kasabası Atasözlerinde işlenen Temalar	67
3.2.2.1.1. Acelecilik	67
3.2.2.1.2. Acemilik.....	67
3.2.2.1.3. Acıma	68
3.2.2.1.4. Açlık ve Tokluk	68
3.2.2.1.5. Adalet	68
3.2.2.1.6. Ağırbaşlılık.....	68
3.2.2.1.7. Ahlak ve Terbiye.....	68
3.2.2.1.8. Aile Hayatı ve Eğitim	69
3.2.2.1.9. Akıllılık	69
3.2.2.1.10. Akrabalık.....	69
3.2.2.1.11. Alçakgönüllülük.....	70
3.2.2.1.12. Arkadaşlık	70
3.2.2.1.13. Aşk ve Sevgi	70
3.2.2.1.14. Bilgi ve İlim	70
3.2.2.1.15. Birlik	71
3.2.2.1.16. Cimrilik	71
3.2.2.1.17. Çalışkanlık	71
3.2.2.1.18. Danışma	72
3.2.2.1.19. Davet	72
3.2.2.1.20. Değer Bilmeme	72
3.2.2.1.21. Deli.....	73
3.2.2.1.22. Dert.....	73
3.2.2.1.23. Dil ve Güzel Konuşma	73
3.2.2.1.24. Doğruluk	73
3.2.2.1.25. Dostluk	74
3.2.2.1.26. Düşman	74
3.2.2.1.27. Emanet	74

3.2.2.1.28. Evlilik.....	74
3.2.2.1.29. Geçimsiz olma.....	74
3.2.2.1.30. Gezme	75
3.2.2.1.31. Göç	75
3.2.2.1.32. Görgü Kuralları	75
3.2.2.1.33. Görgüsüzlük	75
3.2.2.1.34. Gurbet.....	75
3.2.2.1.35. Haddini Bilme ve Ölçülülük	76
3.2.2.1.36. Hatır	76
3.2.2.1.37. Hile.....	76
3.2.2.1.38. Huy.....	76
3.2.2.1.39. İyilik	77
3.2.2.1.40. İyiliğe Kötülük	77
3.2.2.1.41. Kanaat	77
3.2.2.1.42. Kibir	77
3.2.2.1.43. Kin.....	78
3.2.2.1.44. Komşuluk	78
3.2.2.1.45. Nankörlük.....	78
3.2.2.1.46. Öfke.....	78
3.2.2.1.47. Öğüt.....	78
3.2.2.1.48. Öksüz	79
3.2.2.1.49. Ölüm.....	79
3.2.2.1.50. Planlı ve Programlı Olma.....	79
3.2.2.1.51. Sağlık	80
3.2.2.1.52. Sorumluluk.....	80
3.2.2.1.53. Tecrübe.....	80
3.2.2.1.54. Tedbir	80
3.2.2.1.55. Tembellik	81
3.2.2.1.56. Utanç	81
3.2.2.1.57. Yardımlaşma	82
3.2.2.1.58. Yabancı (El)	82
3.2.2.1.59. Yerinde ve Zamanında Doğru Davranma	82
3.2.2.1.60. Yiğitlik	83
3.2.3. Deyimler.....	83

3.2.4. Halk Hikâyesi.....	100
3.2.4.1. Labız Yurdu	100
3.2.5. Alkışlar.....	102
3.2.5.1. Din ve Ahiret ile İlgili Söylenen Dualar	107
3.2.5.2. Bir İyilik Beklenmeden Söylenen Dualar	108
3.2.5.3. Hayat ile İlgili Söylenen Dualar.....	109
3.2.6. Kargışlar.....	110
3.2.6.1. Ahiret ve İnançla İlgili Söylenen Beddualar (cennet, cehennem, günah, şeytan, zebani, kabir...).....	121
3.2.6.2. İnsan Bedeni(el, kol, karın, göz, ağız, diş, ayak, ciğer..) ve Hastalıklarla İlgili Söylenen Beddualar	121
3.2.6.3. Eşya, Mal, Mülk (ev, bağ, bahçe...) ile İlgili Söylenen Beddualar	122
3.2.6.4. Hayatla İlgili(mutluluk, murat, nasipsizlik, namus, çile, yeme- içme, yoksulluk, zulüm...) Söylenen Beddualar	122
3.2.6.5. Evlilik ve Züriyetle(evlatsızlık, kısırlık..) İlgili Söylenen Beddualar	123
3.2.6.6. Kaza, Belâ, Felâket ile İlgili Söylenen Beddualar	123
3.2.6.7. Ölümle İlgili (ecel, kefen, cenaze, teneşir...) Söylenen Beddualar	123
3.2.6.8. Akraba ve Tanıdıklar ile İlgili Beddualar	124
3.3. Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri.....	124
3.3.1. Masallar.....	124
3.3.1.1. Hayvan Masalları	126
3.3.1.1.1. Aslan ile Geyik.....	126
3.3.1.2. Asıl Masallar	127
3.3.1.2.1. Beyoğlu	127
3.3.1.2.2. Yedi Gardaş.....	129
3.3.1.2.3. Sihirli Yüzük	132
3.3.2. Lakaplar	135
3.3.2.1. Lakapların Oluşturulma Yöntemi	136
3.3.2.2. Genel Lakaplar	137
3.3.2.3. Özel Lakaplar ve Hikâyeleri	138
3.3.2.4. Lakapların Tasnifi	164

3.3.2.4.1. Saf, İyi Niyetlerine Göre	164
3.3.2.4.2. Bedeni Engeli Olmalarına Göre	164
3.3.2.4.3. Bir Süreliğine Yaptıkları İşlere Göre	165
3.3.2.4.4. Boyu Kısa Olmalarına Göre.....	165
3.3.2.4.5. Çeşitli Taşıt veya Eşyaların İnsanlara Verilmelerine Göre	165
3.3.2.4.6. Fiziksel Özelliklerine Göre	166
3.3.2.4.7. Korkak İnsan Olmalarına Göre	167
3.3.2.4.8. Cesur İnsan Olmalarına Göre.....	167
3.3.2.4.9. Çok Konuşan, Gereksiz Konuşan İnsan Olmalarına Göre	167
3.3.2.4.10. İnsanların İş ve Uğraşlarına Göre	167
3.3.2.4.11. Kişinin Tavrı / Davranışlarına Göre.....	168
3.3.2.4.12. Cimri, Eli Sıkı İnsan Olmalarına Göre.....	168
3.3.2.4.13. Çeşitli Fiziksel Özellik veya Davranışından Dolayı Hayvanlara Benzemelerine Göre	168
3.3.2.4.14. Yaşanılan Bir Olaya Bağlı Olarak Verilmelerine Göre	168
3.3.2.4.15. Mensup Olduğu Boyla (Etnik Menşei) İlgili Olmalarına Göre	169
3.3.2.4.16. Devlet Büyüklerine ve Ünlü Sanatçılara Benzemelerine Göre	169
3.3.2.4.17. Esmer Ten Rengine Göre	169
3.3.2.4.18. Düşkün Olduğu Yiyeceklere Göre	169
3.3.2.4.19. Laf Anlamaz, İnatçı Olmalarına Göre.....	169
3.3.2.4.20. Sürekli Kullandığı Sözler ve Yaptığı Davranışa Göre.....	169
3.3.2.4.21. Kötü Haber Vermelerine Göre	170
3.3.2.4.22. Acımasız, Gaddar Olmalarına Göre.....	170
3.3.2.4.23. Yüzünde veya Bedeninde Çeşitli Leke Olmalarına Göre.....	170
3.3.2.4.24. Zayıf, Sıska Olmalarına Göre	170
3.3.2.4.25. Kötü Huyu veya Alışkanlıkları Olmalarına Göre	170
3.3.2.4.26. Fakir İnsanlara Verilmelerine Göre	171

3.3.2.4.27. Şişman ve Aşırı Derecede Yemelerine Göre	171
3.3.2.4.28. Akli Dengesi Yerinde Olmamlarına Göre.....	171
3.3.2.4.29. İriyari Olmalarına Göre.....	171
3.3.2.4.30. Uzun Boylu Olmalarına Göre	171
3.3.2.4.31. Sevimli, Güler Yüzlü Olmalarına Göre	171
3.3.2.4.32. Yalancı Olmalarına Göre	171
3.3.2.4.33. Anlamı bilinmeyen lakaplar	172
3.3.2.4.34. Giyim-Kuşama Göre	172
3.3.2.4.35. Hastalıklı İnsanlara Verilmelerine Göre	172
3.3.2.4.36. Konuşma Bozukluğu Olan İnsanlara Verilmelerine Göre.....	172
3.3.2.4.37. Kurnaz İnsan Olmalarına Göre	173
3.3.2.4.38. Hareketli, Ele Avuca Sığmayan İnsan Olmalarına Göre.....	173
3.3.2.4.39. Güler Yüzlü Olmayan İnsanlara Verilmelerine Göre.....	173
3.3.2.4.40. Geçimsiz İnsanlara Verilmelerine Göre.....	173
3.3.2.4.41. Konuşma ve İşitme Yetisi Olmamlarına Göre	173
3.3.2.4.42. Sorumsuz ve Kaygısız Olmalarına Göre.....	173
3.3.2.4.43. Hayvanlara Yönelik Davranışlarına Göre.....	173
3.3.2.4.44. Göz Rengine Göre.....	174
3.3.2.4.45. Saç Rengine Göre.....	174
3.3.2.4.46. İsimlerinin Bozulmalarına Göre.....	174

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	176
5. SÖZLÜK.....	180
6. KAYNAKLAR	197
6.1. Sözlü Kaynaklar	197
6.2. Yazılı Kaynaklar	202
7. EKLER	205
8. ÖZGEÇMİŞ	206

KISALTMALAR

ÇKAS	: Çukurkuyu Kasabası Atasözleri
ÇKD	: Çukurkuyu Kasabası Deyimler
ÇKMS	: Çukurkuyu Kasabası Masallar
ÇKHK	: Çukurkuyu Kasabası Halk Hikâyesi
ÇKB	: Çukurkuyu Kasabası Bilmeceleler
ÇKM	: Çukurkuyu Kasabası Maniler
ÇKA	: Çukurkuyu Kasabası Ağıtlar
ÇKK	: Çukurkuyu Kasabası Kargışlar
ÇKAL	: Çukurkuyu Kasabası Alkışlar
ÇKT	: Çukurkuyu Kasabası Tekerlemeler
ÇKL	: Çukurkuyu Kasabası Lakaplar
ÇKN	: Çukurkuyu Kasabası Ninniler
KK	: Kaynak Kişi
ÇK	: Çukurkuyu Kasabası

EKLER LİSTESİ

Sayfa No:

Ek 1: Etik Kurulu Onay Belgesi..... 205

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Alanı İle İlgili Genel Bilgiler

Araştırma alanımız olan Niğde ili Bor ilçesi Çukurkuyu Kasabası hakkında verilen genel bilgiler Mahmut Şahin'in "Çukurkuyu Türkmenlerin Yurdu" adlı eserinden ve TÜİK verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

1.2. Araştırma Alanının Tarihi

Mustafa Özer (Kır Mustafa)'ın avlusunun içinde kalan çalıp alma (zamanında elle eğilip kova doldurulacak şekilde) kuyu Kızılcıların meraları içinde olup ve bu kuyunun etrafındaki bölgeye "çukurkuyu" adı verilmesinden kurulan kasabaya da bölge ismi verilerek "Çukurkuyu Kasabası"adıyla anılmıştır. Kasabayı kuran ve kurulmasına yardımcı olan bütün hane ve aileler değişik Türkmen boylarından kopup gelen ve hala kendi boy ve aşiret isimleriyle anılan gruplardır. Öncelikle kasabanın kurulmasında ana etken durumunda olan Şeyh Hamzalı Türkmenleri'yle başlamak gerekiyor.

Birkaç yüzyıllık soy kütükleri kayıt altındaydı. Her uğradığı Osmanlı vilayetinde geçici iskânlarını tasdik ettiren Şeyh Hamzalıların göç boyunca Mekke, Halep, Maraş, Elbistan, Yeniil, (Sivas'ın güneydoğusundaki konargöçer Türkmenlerin geçici yurtları olan yaylalar) İstanbul, Edirne, Yozgat Boğazlayan Şıhlar köyü, Keskin, Aksaray Sağlık köyü üzerinden Ereğli'ye gelirler. Bu göç boyunca parçalana parçalana yedi oba kalan Şeyh Hamzalıları Ereğli'deki sinek ve batağın hayvanlarını ve kendilerinin yurt tutmalarını imkânsız kılması üzerine ikiye ayrılırlar. Bir oba çobanları ile kuzeye şu an Çukurkuyu yaylaları olan İninüstüne gelir. Hatemli (Hacı Bekirli, Hatem Mustafa, Hacı İbrahimli) beraberindedir. Hatemliyi büyük olasılıkla ya Aksaray'da içlerine almışlar ya da kendilerindendir. Diğer kalabalık gurup güneye Toros dağlarını aşarak nereye gittiği bilinmemektedir.

Bir kısmının Hatay Kırıkhan Şıhlar köyünü kurdukları bir kısmının da Antalya yöresine yerleştiği kasabamız kervancılarının anlattığı hikâyelerdir. Şeyh Hamzalıları İninüstüne geldiğinde Hacı Hasanlı Hotamıştan kan davasından kaçmış geriye dönme şansları olmadığından Yerhan'(Kerel) da kışlamaktadırlar. Hamzalıların gelmesi ile onlar da Yerhan' dan İninüstüne göçerek Hamzalıları birleştiklerinde Kara İbiş'e de

kız vermişler ve yanlarındadır. İninüstü kışlamaya müsait olduğundan yedi sekiz yıl kalırlar ve buraya Kayseri Yeşilhisar Kafkas sülalesinden gelen Hanifi'yi imam tutarlar. Bu ilk birleşik grup olan Şeyh Hamzalı, Hacı Hasanlı, Hatemli, Kara İbiş ve imamları Hanifi güzlemeye çöle indiklerinde daha sonra Yanık Yurt ismini alacak olan Devedamının 200 –300 metre güneybatısını yurt tuttular, birkaç kış Andıklının inlerinde geçirdikten sonra yeni yurtlarına ilk çem damlarını yaparlar.

Şu anda kasabamızın kurulduğu yerde Kızılca'dan kavga sonucu kaçıp gelen Çelen Ağa yurt tutmuş ve oturmaktadır. Kırşehir Kaman Değirmenözü köyünden kardeşlerinin kız kaçırmasından dolayı kaçarak bu bölgeye gelen Yabancı Türkmenlerinden üç kardeş ve bir bacı; bacılarını Çelenliye gelin verdikleri için Zengen' e kadar giderler ve tekrar bacılarının hasretine dayanamayarak geriye dönerler, Çelen ağanın yerleşim yerinin 200 –300 metre kuzey batısına şuandaki evlerinin olduğu yere yerleşirler. Altunhisar (Anduğu)ın yazlak sığır ağılı olarak kullandığı Devedamının yanı başına (Yanık Yurda) Şeyh Hamzalıların yurt tutma niyetiyle oturup ev yapmaya başlamaları Altunhisar'ı çok rahatsız eder.

Şeyh Hamzalıların Ereğli'ye gelin almak için gittikleri bir gün Altunhisar atlıları gelir evlerinin birine “burayı terk edin değilse ölürsünüz” manasına ölü bir baykuş asar giderler. Kınadan dönen Şeyh Hamzalıları ölü baykuşa fazla aldırış etmezler. Ertesi gün erkenden gelin almaya giderler. Döndüklerinde çadır ve evlerinin yakıldığını görürler. Bu yangında köse Mehmedin bir dam çavdarı yanar. (Köse Memed Karamanda mahkeme açar oğünde Karaman kadısı olan İdris Bey keşfe gelir. Hasseyit Ağa keşfe gelen İdris Beyi sonradan adını verdikleri İdris Tepesi(Papuğun harımının yanı)ndeki yazlık yurdunda misafir eder. 2-3 yıl Karamana eşşekle gidip gelen Köse Mehmet davayı kazanır). Aralarında toplanarak buradan göçüp yeni bir kışlak bulmak için hareket kararı alırlar. Göçler hazırlanır ve güneye doğru hareket ederler. Komşuları çelen ağanın evinin yanından geçerlerken Çelen ağa kervanın başına gelerek Şeyh Hamzalıların ağası Hacı Emin ağa (Deve damındaki ziyaret mezarı)nın atının başını tutar “gelin göçleri buraya indirin bir köy de biz olalım” der.

Bunun üzerine göçler iner ve Çukurkuyu'nun ilk kuruluş temelleri atılır. Altunhisarlıların evlerini yaktıkları ilk yurtlarına Yanıkdam adını koyarlar. Bundan sonra yeni kurulan Çukurkuyu Bayatsalındaki yaylaları ile beraber bu bölgeden gelip geçen Türkmenlerin uğrak yeri olur. Yeni yerleşimciler yeni yurtlarında tutunabilmek, buraları terketmemek ve nüfusu arttırmak için ellerinden gelen bütün çabayı gösterirler. Dışarıdan getirdikleri çobanları kalıcı iskana zorlarlar, bekar olanlarına kız verirler. Dış

köylerin baskılarına direnmek için eşkiyalar kiraladılar. (Bayatsalı inlerini kışlak olarak kullanan Kırşehir ve yerli eşkiyalar) Issız yerlere yurt çıkarıp sahiplenerek sınırları genişletirler. Bütün bu mücadeleler sonucunda doğudan batıya 28-30 Km, kuzeyden güneye 7-8 Km genişliğinde büyük bir alana sahip olurlar. Bu kadar geniş alanı elde tutmak kolay değildir. Sınır uçlarındaki yurtların sahiplenilmesi yıllarca süren kavgalar sonucunda kesinleşir.

Çoraklıkta Hacı Hasanlı, Labız'da Dokuzlu, Hüseyinağılında Eminli, Gımitda Seyitli ve o günün muhtarı Kör Mahmut(Bilgi),Kulede Hasan Efendi, Döllükte Kör Nohut, Cıncıkölde Hacı Kamber ve ismini sayamayacağım bu insanlar canları pahasına bu köyün kuruluşuna, sınırlarının geniş tutulmasına emek verirler.14-15 yıl Niğde il encümen üyeliği yapmış olan Hacı Emin oğlu Mehmet Emin Soylu(Hacı Sofu)ve sınırların kesinleşmesini sağlayan ve daha sonra Ereğli'ye göçen Hacı Seyit oğlu Hacı Kamber (Koçak) Ağadır. Belkoru yaylasının kayıtlarının o günkü Bor Mahkemesinde duruşma açtırarak tescilinin yapılmasını sağlayanda Hacı Sofu Ağa'dır. Yüzyıllardır yurt yuva tutamayıp yaylak otlak gezerlerken bir tesadüf eseri olarak Çukurkuyu'da birleşen değişik illerden gelen bu Türkmenler bir köy olabilmek için birbirlerinden kız alıp vererek tek vücut olmuşlardır.(Şahin, 2005, s.3-6)

1.3. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri

Çukurkuyu Kasabası, Niğde ilinin Bor ilçesinin batısında yer almaktadır. Çukurkuyu Kasabası, Konya Ovası'nın devamında Toros Dağları ile Hasan Dağı arasında yer alan Ereğli ve devamı olan kuzeyindeki Emen Ovası'nın kuzeybatı bitiminde sırtların (Hasandağı plotalarının) başladığı yerde büyük bir bölümü ovada çok az bir kısmı ise sırtta (Karabel) yer almaktadır. Çukurkuyu Kasabası'nın ilçe merkezine uzaklığı 24 km, il merkezine uzaklığı ise 35 km'dir. Çukurkuyu Kasabası'nın doğusunda Kayı Köyü ve Kızılca Çayı; kuzeyinde Bayat köyü, Altunhisar ilçesi, Ulukışla Kasabası, Yakacık Kasabası, Karakapı Kasabası ve Avşaoören Köyü; batısında Keçikale Kasabası ve Obruk Köyü; güneyinde Kutören, Zengen ve Kızılca bulunmaktadır. Yüzölçümü 186782 dekar olan Çukurkuyu Kasabası'nın deniz seviyesinden yüksekliği ise ortalama 1050 metredir. Çukurkuyu Kasabası doğudan batıya yaklaşık 29-30 km uzunlukta, kuzeyden güneye yaklaşık 6-7 km genişliktedir.

Güneyi tamamen düzlük olup batı tarafından başlayan tepelik engebeli yer yüzeyi Hasandağı'na kadar yükselerek devam eder. Çukurkuyu Kasabası'nın batı

kenarındaki imar hududuna dayanan tarla ve ağaçlandırılmış alanlar hariç diğer üç tarafı tamamen meralarla çevrilidir. Batı bölümünde ağaçlandırılan alan hariç Çukurkuyu Kasabası tamamen çöl olarak tabir edilen çorak ve kıraç alanlarla kaplıdır.

Batıya doğru ilerledikçe sadece kayalık bölgelerde yabancı çalı görülmektedir. Karasal iklimin etkisinde olan Çukurkuyu Kasabası'nda kışlar soğuk ve kar yağışlı, yazlar ise sıcak ve kurak geçmektedir. Bitki örtüsü de buna bağlı olarak yok denecek kadar azdır. Doğal bitki örtüsü çöl ve kıraçta birbirinden ayrı görülür. Çölün kuzeydoğu kısmı çayırılık olup taban arazide yetişen her tür ot çeşidi bulunur. Çölün fazla çorak olan güney kesiminde (kasabanın güneyi) betne otu, çoğan ve it çalısı görülür.

Çölün kuzeyi (kasabanın kuzeyi) otu en az olan bölgedir. Hölmez ara ara az da olsa topuk çayırı ve ilkbaharda kısa dönem bölgesel bahar otları Gündönene kadar bulunur. Üzelliik çölde ve kıraçta sert ve tuzlu topraklarda yetişen kurağı seven tuzlu düzlüklerin bitkisiidir. Kıraç bölgesinde killi toprak ağırlıklı yerlerde yandak tarlalarda keteğen meralarda hölmez ve hemen arazimizin her yerinde rastladığımız yavşan doğanın ana bitkileridir. (Şahin, 2005, s.30)

1.4. Araştırma Alanın Nüfusu Yapısı

Çukurkuyu Kasabası'nın 2018 yılı Aralık ayı "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi" sonucuna göre toplam nüfusu 2635 olup bu nüfusun 1326'sını erkek 1309'unu da kadın oluşturmaktadır. (TÜİK Genel Nüfus Sayımları)

1.5. Araştırma Alanın Ekonomik Yapısı

Çukurkuyu Kasabası'nın temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık üzerinedir. Hayvancılıkla geçimini sağlayanların büyük bir bölümü büyükbaş hayvancılıkla uğraşmaktadır. Çukurkuyu Kasabası'nda küçükbaş hayvan sayısı 15638; büyükbaş hayvan sayısı ise 7782'dir. Süt toplama merkezlerinde toplanan sütler çeşitli süt kuruluşları tarafından alınmaktadır. Çukurkuyu Kasabası'nda küçükbaş hayvancılık büyük oranda göçer hayvancılık şeklinde büyükbaş hayvancılık ise modern besicilik anlayışı ile yapılmaktadır.

Çukurkuyu Kasabası'nda küçük ölçekli de olsa bir sanayi kuruluşu yoktur. Çukurkuyu Kasabası'nın bir diğer geçim kaynağı ise tarımdır. Çukurkuyu Kasabası'nda tahıl üretimi büyük oranda doğal koşulların etkisindedir. Son yıllarda sulu tarıma geçilmesiyle yetiştirilen tarım ürünlerinin çeşitliliğinde artmalar olmuştur. Yaşanan bu

gelişmeler halkın farklı ürünler ekip dikmesini sağlamıştır. Çukurkuyu Kasabası'nda tarımsal üretim, günümüzde modern yöntemlerle yapılmaktadır. Modern tarım teknolojisinin yaygınlık kazanmasıyla birlikte bitkisel tarımın yapılmasına olanak sağlamıştır. Çukurkuyu Kasabası'nda bitkisel üretimin en önemli kolu meyveciliktir. Çukurkuyu Kasabası'nın meyve üretiminde önemli ürünler arasında elma, kavun, karpuz gelmektedir.

1.6. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

Çukurkuyu Kasabası'nda yaşayan bireyler davranışlarında gelenek ve göreneklerin etkisindedir. İletişimin yüz yüze yaşanması ve ilişkilerin birinci derecede olması dolayısıyla akrabalık ve komşuluk ilişkileri aktif bir biçimde görülmektedir. Çukurkuyu Kasabası halkı her türlü özel günlerde bir araya gelerek büyük bir dayanışma içindedir. Geçmiş dönemlerde geniş aile tipi görülürken fakat son zamanlarda çekirdek aile tipinin hâkim olduğu görülmüştür. Çukurkuyu Kasabası'nda 1 ilkokul, 1 ortaokul, 1 mesleki ve teknik anadolu lisesi olmak üzere 3 eğitim kurumu vardır. Eğitim kurumlarındaki derslik sayısı toplam 29'dur. Çukurkuyu Kasabası'ndaki ilkokulda 163; ortaokulda 155; mesleki ve teknik anadolu lisesinde ise 51 öğrenci eğitim ve öğretim görmektedir. Eğitim ve öğretim kurumlarında ders veren öğretmen sayısı ise 28'dir. Çukurkuyu Kasabası'nda sosyo- kültürel faaliyetler yok denecek kadar azdır. Çukurkuyu Belediyesi maddi imkânları çerçevesinde gerek ulusal gerek yerel ses sanatçılarını kasabaya getirmekte ve konserler vermektedir.

1.7. Araştırmanın Arka Planı

İnsanların duygu, düşünce ve hayata dair deneyimlerini diğer insanlarla paylaşma isteği iletişimi gerekli kılar. Bireyler arasında iletişimi sağlayan en önemli güç ise dildir. Çünkü insan öğrendiklerini başkalarına dil yoluyla aktarabilir. Dilin doğru ve etkili kullanımı, insanların ait oldukları toplum içindeki birlik ruhuyla uyum içinde yaşamalarına imkân sağlar. Gerekli uyum ve birliktelik için kültürel kimliğin taşınmasının yanında bireyler, toplumun kültürel öğelerini de özümsemelidir. Ulusal kültür değerleri bağlamında bireylerin bilincini arttırmak ve ait oldukları toplumun kültürel değerlerini muhafaza edebilmelerini sağlamak her bireyin ödevidir.

“Kültür, tarihi söylemlere ve değerlere dayandığı için dünü ve bugünü birbirine yakınlaştırır (Assman, 2001, s.21) .”

Gelişen ve değişen teknoloji bireylerin gerek kültürel gerek sosyal yönlerden değişimine neden olmaktadır. Millî kültürün gitgide kaybolmaya başlaması ve popüler kültürün toplumda yaygınlık kazanmaya başlaması folklor araştırmacılarını endişelendirerek onları daha fazla araştırma ve inceleme yapmaya yönlendirmiştir. Dil ve kültürün birbirinden ayrılmaz iki öge olduğu hakikatinden hareketle millî kültürü koruma ve kültürel değerlerin gelecek kuşaklara ulaştırılması için çeşitli araştırmalar yapılmış; bu konularla ilgili makaleler yazılmış; bildiriler sunulmuş ve tezler hazırlanmıştır.

Kültürel öğeler, sözlü kültür ve yazılı kültür olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Sözlü kültür ürünleri, halkın yaşamına dair duygu ve düşüncelerinin bir ifadesi; ait olduğu toplumun dilinin zenginliğidir. “Sözlü kültür ürünleri kaynak kişiler tarafından söylenir ve her söyleyen farklı bir şekilde söyler, sözlü kültürde kayıt olmadığı için hafızalardan silinmesi kolaydır (Sanders, 2017, s.14-15).” Sözlü kültür ürünlerinin toplumun belleğinden silinmesi ve sonraki kuşaklara gerektiği gibi aktarılamaması kültürel yozlaşma yaşanmasına neden olur. Yaşanan bu yozlaşma millî kültürün unutulmasına popüler kültürün benimsenmeye başlanmasına neden olacaktır.

Sözlü kültür ürünleri, toplumun gerek maddi gerek manevi değerlerinin gizlerinin saklandığı değerli bir hazinedir. Birey, gerek çocukluk gerek gençlik çağında dinlediği masal, fıkra, tekerleme, bilmece, mâni, deyim, ninni, atasözleri vb. diğer sözlü kültür ürünleriyle hem kavrama hem de ifade etme gücünü güçlendirerek anlatımına renk katıp kültürel değerlerin taşınmasına katkıda bulunacaktır.

Sözlü kültür ürünlerine gereken özenin gösterilmesi ve bu ürünlerin kullanılması ulusal kültürün benimsenmesini, benimsenen ulusal kültürün sonraki kuşaklara aktararak toplumsal birlikteliğin ve uyumun gerçekleşmesini sağlayacaktır. Sözlü kültür ürünlerinin insanlar arasındaki duygu ve düşünce birlikteliğini sağlamadaki gücünün farkına varılmalıdır. Bunun için de hayatın her alanında bu ürünlerin kullanımı sağlanmalı, bu ürünlere karşı bireylerde ilgi uyandırılmalıdır.

“Çukurkuyu Kasabası Sözlü Kültürü Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmamız saha araştırması neticesinde sözlü kaynaklardan derlediğimiz sözlü kültür ürünleri olan masal, halk hikâyesi, tekerleme, bilmece, mâni, deyim, ninni, atasözleri, alkış, kargış ve lakaplardan oluşmaktadır. Kentlerin, ilçelerin hatta beldelerin halk kültürü, halk edebiyatı ve folkloru çalışmaları yapılmıştır. Bununla birlikte Çukurkuyu Kasabası ile ilgili yapılmış bir çalışmanın olmayışı, Çukurkuyu Kasabası’nın halkını tanıyor olmamız konuyu bizim için değerli kılmıştır.

Çukurkuyu Kasabası'nın sözlü kültür ürünleri sözlü kaynaklardan derlenerek kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Sözlü kültür ürünlerinin tanımları yazılı kaynaklardan verilerek derlenen ürünler içeriğine göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmalar derlenen sözlü kültür ürünleriyle desteklenerek Çukurkuyu Kasabası'nın sözlü kültür ürünleri ortaya çıkarılmıştır.

1.8. Araştırmanın Amacı

Sözlü kültür ürünleri ulusların hayatında büyük önem arz etmektedir. Sözlü kültür ürünleri, ulusların dilinin ve kültürünün gizlerine erişmek ve anlamak için bir define haritasıdır. “Geçmişe yönelik özlem ile kavru lan milletler; geçmiş yaşamlarını araştırmak, ulusal bir bilinç ve ulusal kimliklerini ispatlamak diğer uluslardan üstün ve farklı özelliklerini ortaya çıkarmak arzusuyla sözlü kültür araştırmaları ve çalışmaları yapmışlardır. Son yüzyılda daha çok insanları ve milletleri kendi özellikleriyle tanımak, onların birbirleriyle daha iyi ilişkiler kurmalarını sağlamak sözlü kültür araştırmalarının ve çalışmalarının özünü oluşturmaktadır.” (Yıldırım, 1998, s.40-41)

Yaşamsal değer taşıyan sözlü kültür ürünleri geçmişin her türlü değer ve yargılarından süzülerek geleceğin inşasında büyük önem arz etmektedir. Bir halk bilimi öğrencisi olarak, sözlü kültür ürünlerini sonraki kuşaklara nakletmek ve onların hayatta kalmasını ve kullanılmasını sağlamak en temel vazifemizdir.

Bu çalışmada Çukurkuyu Kasabası'nın sözlü kültür ürünleri derlenip incelendikten sonra kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Çukurkuyu Kasabası'nın sözlü kültür ürünlerinin unutulmasını önlemek amacıyla yazıya geçirilerek gelecek nesillere aktarılması ve sonrasında yapılacak ilmi çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1.9. Araştırmanın Problemi

Tezde, öncelikle sözlü kültür ürünleri belirlenmiştir. Saha araştırması sonucunda Çukurkuyu Kasabası'nın sözlü kültür ürünleri sözlü kaynaklar aracılığıyla toplanıp sözlü kültür ürünleri ele alınmıştır. Tez kapsamında temel alınan sözlü kültür ürünleri aşağıdaki gibidir:

Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri

Mani

Ninni

Ağıt

Tekerleme

Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri

Bilmece

Atasözü

Deyim

Halk Hikâyesi

Alkış-Kargış

Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri

Masal

Lakaplar

1.10. Araştırmanın Önemi

Bir toplumun yarına kalırlığı kendi kültürel değerlerini, kültürel mahsullerini sahiplenmesi ve hayatında kullanmasına bağlıdır. Kültürel değerler ve kültür ürünler bireyler tarafından gerektiği gibi özümseñip kullanılmazsa milli bir benlik oluşturmada sıkıntı yaşanır. Milli bir benliğin muhafaza edilmesi ve yaşamın bir parçası haline getirilmesi sözlü kültür mahsullerine yönelik algının çoğaltılmasıyla orantılıdır. Bundan dolayı hayatın her alanında her türlü duygu ve durumların ifadesinde sözlü kültür ürünleri kullanılarak sonraki kuşaklara taşınması amaçlanmalıdır.

Sözlü kültür ürünleri olarak isimlendirilen, atasözü, deyim, mâni, masal, ninni, fıkra, bilmece, tekerleme, ağıt, lakap, halk hikâyesi vb. türler bireylerin kişisel gelişimini destekleyerek gerek kendini ifade etme gerek anlama becerilerini güçlendirecektir. Sözlü kültür ürünleri kişilerin ana diline yönelik algısının artmasına kişilerin ana dillerini aktif bir biçimde kullanmasına; kişiler arasında olumlu iletişim kanallarının artmasına hizmet edecektir.

Sözlü kültür ürünlerinin kullanılması ve yaşatılması için her bireyin sorumluluğu vardır. Bireyler bu sorumluluk duygusuyla hareket edip sözlü kültür ürünlerine yaşamının her alanında uygun zaman dilimlerinde yer verip kullanırsa sözlü kültür ürünlerinin kişiler ve dil vasıtasıyla sonraki kuşaklara aktarımı sağlanacaktır. Sözlü

kültür ürünlerine karşı ilginin artması ve sözlü kültür ürünlerinin aktif bir biçimde hayatta yer alması için saha çalışmalarının artırılması gereklidir.

Bu çalışmadaki amacımız, değişen ve gelişen dünya sonucunda ağır ağır yok olma sürecine giren sözlü kültür ürünlerinin derlenip kayıt altına alınarak gelecek kuşaklara aktarımının sağlanmasıdır. Saha araştırması neticesinde derlediğimiz sözlü kültür ürünleri bir sonraki ilmi araştırmalar için kaynak teşkil etmesi bakımından da önemlidir.

Araştırmada sözlü kültür ürünlerinin derlenip kayıt altına alınması ön planda tutulsa da “ Toplumsal yapıyı tanımlamak, endüstri ve teknolojiye kaynaklanan yeni yaşamın problemlerini çözmek, insanlar arasında iletişim ve dayanışmayı geliştirmek, yeni ihtiyaçları karşılayacak biçimde aslını yitirmeden kimlik oluşturmak, kalkınma sürecini hızlandırmak, ekonomik yapının farklı yönlerden, gerek iç gerek dış pazarlarda, eğitim ve eğlence hayatında sözlü kültür ürünlerinden ve bu ürünler üzerine yapılmış çalışmalardan geniş ölçüde faydalanılabilir. (Yıldırım, 1998, s.79-80)” Sözlü kültür ürünlerine yönelik çalışmalar farklı alanlarda kullanılabilecek imkânlar sunacaktır.

1.11. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde, araştırmayı daha anlaşılır kılmak için sözlü kültür, yazılı kültür ve elektronik kültür konularında kavramsal bir tartışma yapılmış ve ilgili literatür tanıtılmıştır.

Halk edebiyatı ürünleri kökeni, üretimi ve aktarım biçimi gibi temel özellikleri itibarıyla sözlü kültür ortamının malıdır. Sözlü kültür ortamında yaratılmakla ve kuşaktan kuşağa sözlü iletişim vasıtasıyla aktarılmakla birlikte, yazılı kültürün gelişmesiyle, hem bağımsız bir şekilde yazıya geçirilmeye hem de parça ya da bölümler halinde çeşitli yazılı eserlere girmeye başlamıştır.(Oğuz ve vd., 2016, s. 97)

Sosyal bir varlık olan bireylerin yaşamlarını anlamlı ve doğru dürüst bir şekilde sürdürebilmeleri için iletişim kurmaları gereklidir. İletişim gerçekleşmeden hayatın sürdürülmesi beraberinde birçok sıkıntıyı getirir. Bireyler duygu ve düşüncelerini ifadesinde farklı yollar ve tekniklerden faydalanabilir. “El kol hareketleri pek çok şey ifade etse bile, işaret dilleri konuşmanın yerini tutmak üzere geliştirilir ve doğuştan işitme engellilerince kullanıldığında bile aslında sözlü konuşma sistemine bağlıdır.(Kroeber, Mallery, Stokoe’dan aktaran Ong, 2014, s.19) Ama iletişim yöntemleri ve teknikleri içinde dil önemli bir vasıtaadır. “İnsanların yaşadığı her yerde dil vardır; dilin

kullanıldığı her yerde de konuşulduğu ve işitildiği için dilin temelini ses dünyası oluşturur” (Sierdtsema’dan aktaran Ong, 2014, s. 19).

Ünalan’ın ifadesiyle söz; insanın ruhuna hitap eden, insanı derinlemesine etkileyen anlama gücünü arttıran, ifade etmeye yeni bir yaklaşım getiren bir güçtür (Ünalan, 2010, s. 23).

Yazının açtığı bütün fevkalade olanakların içinde, seslendirilen söz hala yerini korumaktadır. Bir yazılı metnin meramını anlatabilmesi için, dolaylı veya dolaysız olarak, dilin doğal ortamı olan ses dünyasıyla bağlantı kurması gerekir. Bir metni “okumak”, metni sese dönüştürmektir – ister yüksek sesle, ister sessiz, iste teker teker heceleyerek ya da ileri teknoloji kültüründeki gibi hızlı ve üstünkörü okuyarak olsun. Yazı, hiçbir zaman sözlü nitelikten bağını koparamaz” (Ong, 2014, s. 20).Çünkü yazı seslerin bir araya gelerek oluşan sözlerin yığınidır.

Yıldız’ın ifadesiyle sözlü kültür, yazının daha topluma mal olmadığı, kişiler arası iletişimin bire bir gerçekleştiği ve ilişkilerin birinci derecede yaşandığı kültürün adıdır. Yazının topluma girmesine rağmen sözlü kültür geleneğiyle yaşamını devam ettirmeye alışkın toplumlarda sözlü kültür ve iletişim hâkim olabilir. Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan bireyler arasında varlığını sürdüren sözlü aktarımlar, sözlü kültür ortamının masal, bilmece, efsane, türkü ve benzeri türlerinin konuşulduğu veya söylendiği “sohbet” ortamıdır (Yıldız, 2008, s. 54-55).

Sözlü kültür ürünlerinin temelini söz oluşturmakla birlikte sözlü kültür ürünleri sözlü anlatım şekilleriyle meydana gelmiş olup, asıl kimliğini sözle kazanan kültür ürünleridir. Kalfa da sözlü kültür ürünlerini milletlerin hafızasında yer etmiş ortak kabullerin, değerlerin, yaşam tarzlarının sözle oluşturulmuş, nesilden nesle sözle aktarılacak yaşıatılmış ve bireysel kabul hâline gelmiş hâlleri olarak tanımlamıştır. Kalfa’nın anlayışına göre ninni, masal, bilmece, efsane farklı kültürlerin hayatı kendilerine göre yorumlama ve yaşama şeklini ortaya çıkarır. Bu sözlü kültür ürünleri yaratıldığı kültürel değerlerde biçimlenir (Kalfa, 2013, s.171-172).

Gümüş’e göre sözlü kültür veya sözlü gelenek, kültürel malzemelerin ve geleneklerin bir kuşaktan başka bir kuşağa sözlü olarak aktarımıdır. İletişim veya ifadeler türküler, halk hikâyeleri, atasözleri, deyimler, destanlar gibi anlatılarla sözlü/sözel olarak taşınır, aktarılır ve üretilir. Böylece, toplumlarda yazı sistemi olmasa da edebiyat, tarih, hukuk ve diğer bilgilerin nesiller arasında iletimi de gerçekleşir. (Gümüş, 2011, s. 10).

Ersoy'a göre de sözlü kültür ortamının bir ileri evresi yazılı kültür ortamıdır. Yazılı kültür ortamında, sözlü kültür ürünleri kısmen yazıya aktarılarak zamana bağlanmış ve bir yandan da sözlü gelenekte varlığını sürdürmüştür. Yazılı ortamdan sonraki aşama ise; elektronik kültür ortamıdır ki, işte bu aşamada sözel metinlerin ses ve görüntü vasıtası ile bu ortama aktarımı sağlanarak zamana bağlanması mümkün olmuştur (Ersoy, 2004, s. 86-87).

Yazı; bilginin biriktirilip depolanmasında, bilgilerin kayıt altına alınmasında ve hafızaya yardımcı olacak yetkin bir araçtır. Zıllıoğlu'nun ifadesiyle yazılı kültür, toplumsal/kültürel değişme sürecinde belirlenen uzun bir arayış ve deneme çabasının, bu çabanın sonucu olan birikimin belili toplumsal ve tarihsel koşullar çerçevesinde yazıya aktarılmasıyla ortaya çıkmıştır.(Zıllıoğlu, 2014, s.135). Yazılı kültür, hem insanın duygu ve düşüncelerinde hem de toplumların kültürel değişimlerinin hızı ve yönünde etkili olmuştur.

Gelişen ve değişen dünyamızda iletişim teknolojileri ve internet, hayatın her alanına hükmederek, kavramların ve değerlerin değişimine neden olmaktadır. Sözlü kültürü birincil sözlü kültür olarak tanımlayan Ong, elektronik kültürü de ikincil sözlü kültür olarak kavramsallaştırır. Birincil sözlü kültürden farklı olarak yazı ve matbaa teknolojisine dayanan elektronik kültür (Ong 2013: 161-163), bizi ikincil sözlü kültür çağına sokmuştur. Ong'un ifadesiyle kelimenin önce yazıyla sonra da matbaayla yoğun biçimde işlenişi ve mekân kazanışı bilgisayarla daha da yoğunlaşır ve bilgisayar, kelimenin mekâna ve (elektronik) yerel harekete bağımlılığını azamiye çıkartırken kelimeyi neredeyse anlık kılarak çözümlemeli ardışıklığı en iyi biçimde kullanır.(Ong, 2014, s.161)

1.11.1. Kavram ve Terimler

Masal: Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür (Sakaoğlu, 2003, s. 2) şeklinde tanımlamıştır.

Halk Hikâyesi: Türk halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya- mekân içinde 'efsane, masal, menkabe, destan, vb.' mahsullerle beslenerek, dini, tarihi, içtimai hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir (Dilçin, 2004, s. 444).

Mani: Az sözle çok anlamların ifade edildiği, sevda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, yedi heceli, müstakil dörtlüklü anonim şiirlere mani denir (Kaya, 2007, s. 78-81).

Ninni: Halk şiirinin anonim türlerinden olan ninni, annenin çocuğunun ağlamasını susturmak, oyalamak veya uyutmak için beşik sallarken basit, yumuşak bir ezgi ve melodiyle söylediği türkülerdir (Aslan, 2017, s. 146).

Ağıt: İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden söz ve ezgilerle ifade eden türkölere Batı Türkçesinde umumiyetle “ağıt” adı verilir (Elçin, 2004, s. 290).

Bilmece: Bilmece; bir başkasını sınamak üzere söylenen üstü kapalı söz, muamma, lugaz, yanılmaca... şeklinde tarif edilebilir (Güzel ve Torun, 2015, s. 229).

Kargış: Çaresiz olan, acı çeken, kötölüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir (Kaya, 1997, s. 113).

Alkış: Dua, insanın kendisi ile içinde yaşadığı cemiyetin maddi refah ve manevi saadetinde yardım ve merhametini istemek üzere Tanrı’ya yaptığı bir hitap, bir sesleniştir (Elçin, 2004, s. 662).

Tekerleme: Ses ve sözcük benzerliğinden yararlanılarak oluşturulan, yarı anlamsız hoş söyleyişli cümleciklere ya da sözcüklere tekerleme denir (Yardımcı, 1998, s. 8).

Lakap: Lâkaplar kişiyi kendi adından ayrı olarak tanıtan, sonradan konan ve onun belirgin özelliğini gösteren adlardır (Çalışkan, 2016, s. 1).

Deyim: Bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış özcük topluluğu ya da tümce, şeklinde deyim tanımlamıştır (Aksoy, 1992: 52).

Atasözü: “Atasözü atalarımızın yüzyıllar boyu yaşadığı tecrübelerine dayalı düşüncelerini, öğüt ve fikirlerini, çoğu mecaz yolu ile kısa ve kesin bir şekilde anlatan, daha çok sözlü olarak nesilden nesle geçen, anonim olan ve hüküm bildiren özlü sözlerdir (Yıldırım, 2010, s.5).

1.11.2. Kuramsal Tartışma

Yaşanan gelişimler ve ortaya çıkan yenilikler, sözlü kültür ürünlerini etkilemektedir. Tez içerikleri bağlamında yapılan kaynak taramaları sonucunda Çukurkuyu Kasabası'na yönelik yapılmış bir çalışmanın olmadığı saptanmıştır. Bu bağlamda Çukurkuyu Kasabası'nın halk edebiyatı kültürü incelenerek sözlü kültür öğelerinin gün yüzüne çıkarılarak kayıt altına alınması amaçlanmıştır.

Saha araştırmasında karşılıklı görüşme ve yönlendirilmiş görüşme neticesinde elde edilen bulgular içeriğinde sözlü kültür ürünlerinin her milletin kendi fikir dünyasının ve kültürel değerlerinin izlerini taşıdığı görülmüştür. Sözlü kültür ürünleri, nesiller arasındaki iletişimi sağlamlaştıran önemli unsurlardır.

Sözlü kültür ürünlerinin oluşumunu ve gelişimini sağlayan en önemli ölçüt dildir. Maddi manevi yaşantının, sosyal ya da siyasal duygu, düşüncelerin yansıtıldığı sözlü kültür ürünlerinin kuşaklar arası taşınmasında dil aktif bir görev üstlenir. Ulusların yaşadığı her türlü olumlu ya da olumsuz olaylar, diline, atasözlerine, hikâyelerine, masallarına, deyimlerine, ağıtlarına, alkışlarına, kargışlarına yansır.

Sözlü kültür ürünlerinin dayanağı söz olduğu için sözlü kültür ürünlerinin niteliği ve niceliği, ait olduğu toplumda kullanılan dilin ne derecede işlendiğine bağlıdır. Sözlü kültür ürünleri insanlar arasında sözlü iletişimin yoğun olduğu yerlerde ortaya çıkarılıp kullanılmasıyla gelişir ve kabul görür. Ersoy'un anlayışına göre sosyal yapıyı tanımda, sanayi ve teknolojiden doğan yeni hayatın getirdiği problemleri çözümlemede, kitleler arasında iletişimi ve dayanışmayı geliştirmede, kimliğimizi yeni ihtiyaçlara göre aslını kaybetmeden oluşturmada, kalkınma hamlemize hız kazandırmada, sanayinin bütün dallarında orijinal sentezlerden doğacak mallar üretmede, modalar geliştirmede, iç ve dış pazarlamada, eğitim ve eğlence hayatımızda yararlanılmalıdır (Ersoy, 2004, s.85-94).

Kültürel değerler noktasında yoğun ve zengin birikime sahip olan ÇK'nin kayda alınmamış sözlü kültür ürünleri yaşanan gelişmeler ve değişimlerle her gün ağır ağır unutulmaktadır. Sözlü kültür ürünlerini yazıya geçirerek kurtarmak mı? yoksa sözlü kültür ürünlerini gerek yaşamımızda gerek yaşantımızda kullanarak değerli kılmak mı? sorusunu akıllara getirmektedir.

1.12. Yöntem

“Çukurkuyu Kasabası Sözlü Kültürü Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışma, Çukurkuyu Kasabası’nın sözlü kültür ürünlerinin derlenmesi ve kayıt altına alınması amacıyla görüşme ve kaynak kişilerden yararlanma tekniğiyle yapılan bir saha araştırmasıdır. Saha araştırmasında öncelikle çalışmada yer alacak sözlü kültür ürünleri belirlenmiştir. Bu ürünlerin derlenmesi noktasında çok fazla kaynak kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her yaştan ve her meslek grubundan kişilerle görüşülerek onların bilgi ve birikimlerine başvurulmuştur. Özellikle 50 yaş üstü kişilerle görüşülerek unutulmaya yüz tutan sözlü kültür ürünlerinin hatırlanması sağlanmıştır. Sözlü ifade ile toplanan ürünler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Ürünler sözlü olarak toplandıktan sonra belli bir plan ve program dâhilinde yazıya geçirilmeye çalışılmıştır.

1.12.1. Sınırlılıklar

1. “Çukurkuyu Kasabası Sözlü Kültürü Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışma, Çukurkuyu Kasabası sınırları içinde bulunan Türkmenyurdu ve Bahçelievler Mahallesi’nde yaşayan bireylerle,
2. Sözlü kültür ürünlerinden atasözü, ninni, tekerleme, masal, halk hikâyesi, deyim, bilmece, mani, ağıt, alkış, kargış, lakap ve yöresel kelimelerle sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın yöntemi, amacı ve araştırmanın modeli hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızda Halk Edebiyatı verilerinin derlemesinde kullanılan yazılı kaynak tarama yöntemi ve saha araştırmasında sözlü kaynaklarla yapılan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Tez, “Giriş, Yöntem, Bulgular, Sonuç ve Öneriler” olmak üzere dört bölümden oluşmuştur. Tezin “Giriş” bölümünde konu, amaç, kapsam ve yöntem hakkında bilgiler verilmiştir. Tezin “Bulgular” bölümünde “Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri, Anonim Halk Edebiyatı Manzum- Mensur Ürünleri, Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri” sözlü kültür ürünleri üzerine araştırmacıların görüşlerine yer verilmiş olup sahada derlenen sözlü kültür ürünleri ilgili alanda örneklerle desteklenmiş olup bu sözlü kültür ürünleri her başlığın sonunda değerlendirilmiştir. Bu bağlamda 47 yazılı kaynağa, 103 sözlü kaynağa ulaşılmış ve Çukurkuyu Kasabası saha araştırmasında derlenecek sözlü kültür ürünleri belirlenmiştir. Araştırmamız dâhilinde yazılı kaynaklar olan süreli ve süresiz yayınlar, Çukurkuyu Kasabası halkı, YÖK Dokümantasyon Merkezi, Şırnak Üniversitesi Kütüphanesi, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırma Merkezi, Turuz Dil ve Etimolojisi Kütüphanesi’dir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Çukurkuyu Kasabası’nın sözlü kültür ürünleri temel alınıp saha araştırmasıyla kaynak kişilerle görüşme yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

BÖLÜM III

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde yapılan kaynak taramaları ve saha araştırmaları neticesinde elde edilen bulgular verilmiş ve bulgulardan hareketle açıklama ve yorum yapılmıştır.

3.1. Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri

3.1.1. Maniler

Anonim halk şiiri içerisinde yaygın kullanılan türlerden biri olan maniler çoğunlukla, dört dizeden ve meydana gelen anonim halk edebiyatımızın eğlenceli türlerindendir. Sade ve yalın bir söyleyişe sahip olmaları, insanların dünyaya dair görüşlerini, hayat deneyimlerini tek kıtayla kafiyeli olarak ifade ettiği halk şiiri örneğidir. Genellikle aşk ve sevdâ konuları üzerine söylenir.

Şükrü Elçin mâniler için; “Düğünlerde, kadın topluluklarında, işyerlerinde, tarlalarda vb. söylenen mani, umumiyetle hece vezninin 7 veya 8’ lisi ile meydana getirilen 4 mısralık manzumelerdir; der ve şöyle devam eder. Her türlü hayat hadiseleri arasında, aşk, gurbet, kıskançlık, hasret, kırgınlık, tabiat vb. temleri işleyen mânilerde ilk iki mısra bir bakıma duygu, düşünce ve hayalîn girişini teşkil eder. Dinleyen veya okuyanın dikkat ve ilgisini çekmeye yarayan bu iki mısradan sonra üçüncü ve hususiyle dördüncü mısra asıl konuyu vermeye çalışır; nadir olarak dört mısraın bütün bir duygu, fikir ve hayalî işlediği görülür.” (Elçin, 2004, s. 281) der.

Pertev Naili Boratav, “Mâni nasıl tanımlanır?” sorusuna: “Gerek dil, gerek gelenek ortaklığı bakımından çok geniş bir alana yayılmış olan mâni, en çoğu 7 heceli ve aaba düzeninde uyaklı bir dördlük olarak kendini gösterir.” (Boratav, 2016, s. 191)

Maniler, başta sevdâ ve ayrılık olmak üzere, insanoğlunun, acı-tatlı her türlü duygusunu konu alan, az sözle çok anlamın ifade edildiği, genellikle 7 heceli (4+3 şeklinde duraklı) olup, aaxa şeklinde kafiyeli müstakil (diğer manilerden bağımsız) dördlüklerdir (Şimşek, 2015, s.59-87).

Mani söyleme geçmişin deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar gelen bir gelenektir (Artun, 2004, s. 111).

Az sözle çok anlamların ifade edildiği, sevda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, yedi heceli, müstakıl dördüklü anonim şiirlere mani denir (Kaya, 2007, s. 78-81).

Tespit edebildiğimiz 27 adet maniye Şimşek 'in tasnifinden hareketle şu şekilde tasnif etmeyi tercih ettik:

- 1- Sevda- Aşk Manileri
- 2- Kızlara Söylenen Maniler
- 3- Gelin-Kaynana Manileri
- 4- Askerlikle ilgili Maniler
- 5- Yergi Manileri
- 6- Erkeklerle Söylenen Maniler
- 7- Gurbet ve Ayrılık Manileri
- 8- Diğer Maniler (Şimşek, 2015, s.59-87)

3.1.1.1. Sevda- Aşk Manileri

ÇKM- 1

Elbisesi dar gibi
Dudakları bal gibi
Açılıp kapanıyor
Bana meyli var gibi (KK12)

ÇKM- 2

Üzüm dalda asılsın
Canım aşkım nasılsın
İkimizin hayatı
Bir mermere kazılsın (KK29)

ÇKM- 3

Bahçede sarmaşık
İçine döktüm bulaşık
Yar kiminen dalga geçtin
Saçların dolaşık (KK37)

3.1.1.2. Kızlara Söylenen Maniler

ÇKM- 4

Karanfil destesiyim
Güzeller hastasıyım
Kız memeni eğri bitmiş
Ben onun ustasıyım (KK37)

ÇKM- 5

Karanfil oydu beni
Bir güzel soydu beni
Soyduğuna acımam
Arada koydu beni (KK17)

ÇKM- 6

Ocakta süt pişiyor
Horozlar ötüşüyor
Kara gözlü Zeynep'im
Yüreğim tutuşuyor (KK32)

ÇKM- 7

Fındık fıstık yiyelim
Gel ahıra gidelim
Eğer annen gelirse
Tay boşandı diyelim (KK17)

ÇKM- 8

Ne istersen vereyim
Muradıma ereyim
Pencere önüne gel
Boyunu bosunu göreyim (KK64)

ÇKM- 9

Elmayı atar mısın?
Şeftaliyi satar mısın?
Bana bak Yörük kızı
Benimle kaçır mısın? (KK56)

ÇKM- 10

Damda kürek kırıldı
 Gız oğlana vuruldu
 Oğlan almam didikçe
 Gız boynuna sarıldı (KK66)

3.1.1.3. Gelin-Kaynana Manileri**ÇKM- 11**

Kaynana kara tazı
 Ürüyor bazı bazı
 Çok konuşma kaynana
 Oğlun dünden razı (KK68)

ÇKM- 12

Kiremit kiremit gezerim
 Kiremidi ezerim
 Çok konuşma kaynana
 Patates gibi ezerim (KK29)

ÇKM- 13

Tarlada ot yolarım
 Parmağıma dolarım
 Çok konuşma kaynana
 Saçlarını yolarım (KK33)

ÇKM- 14

Yazıya yaban derler
 Ayağa taban derler
 Çok salınma gâvur gızı
 Gocana çoban derler (KK78)

3.1.1.4. Askerlikle ilgili maniler**ÇKM- 15**

Mavi yorgan yüzlerim
 Yüzler yüzler gizlerim
 Kör olasin hükümet

Asker yolu gözlerim (KK17)

ÇKM- 16

Ocak başında minder

Altını üstüne dönder

Gurban olayım komutanım

Yârimi bana gönder (KK73)

3.1.1.5. Yergi Manileri

ÇKM- 17

Beynamazlar beynamazlar

Birbirini gınamazlar

Yatar yatar yanı şişer

Kalkar çiğın dibine işer (KK99)

ÇKM- 18

Evvel bağlar bizim idi

Salkımları üzüm idi

Şimdi bağlar ilin oldu

Salkımları koruk oldu (KK95)

ÇKM- 19

Ördek vurdum büsbütün

Havayı aldı tütün

Adam adamı yemez

Azıcık beri sürtün (KK91)

ÇKM- 20

Tilkinin bazarda işi ne

Vururlar dişine dişine (KK18)

3.1.1.6. Erkeklere Söylenen Maniler

ÇKM- 21

Entarimin pilesi

Saçlarımin lülesi

Bana dünür gelmişler

Mahallenin itnesi (KK67)

ÇKM- 22

Merdivenim basak basak

Girme odama yasak

Vali beyden emir geldi

Kızlara koca yasak (KK13)

ÇKM- 23

Mavi yaka dik yaka

Sende gördüm fiyaka

İki gözüm kör oldu

Yollara baka baka (KK25)

ÇKM- 24

Hava havalanıyor

Bulut bulanıyor

Beni seven oğlan

Yeni bıyıklanıyor(KK91)

3.1.1.7. Ayrılık Manileri

ÇKM- 25

İnce giyerim ince

Pembe yakışır gence

Beni sana vermezler

Düşmanlar ölmeyince (KK86)

ÇKM- 26

Güvercinim süt beyaz

Ayrı düştük biz bu yaz

Ne kadar ayrı düşsek

Mektubunu sıkça yaz (KK22)

3.1.1.8. Diğer Maniler

ÇKM- 27

Kör Mahmut'un obası

Çifte yanar sobası

Anan bir kız doğurmuş
Ben olayım babası (KK37)

Çukurkuyu Kasabası'nda mani söyleme geleneğinin işlek olmadığı ve zayıf olduğu görülmüştür. Günümüzde mani söyleme geleneği ise yok denecek kadar azalmıştır. Genellikle her konuya uygun bir maninin söylendiği görülmüştür. Derlediğimiz manilerin büyük bir kısmı aşk, sevgi ve seveda üzerine söylenmiştir. Evlenmek isteyen kızların ya da erkeklerin, gelin kaynana arasında yaşanan çatışmaların, dine yönelimi olmayan insanların, insanlar arasındaki iletişimsizliklerin, toplumda kabul görmeyen erkeklerin kısaca halkın hayal dünyasındaki gerek duyguların gerek düşüncelerinin maniler vasıtasıyla dile getirildiğini görüyoruz. Manilerin sıklıkla kış günlerinde gerek çeyizleri gerek evin giderleri için halı dokuyan hanımlar arasında, düğün günlerinde hanımlar arası özel gelin eğlencelerinde, nişanlı çiftlerin birbirine sevgi yüklü mektuplarında manilerin söylendiği saptanmıştır.

3.1.2. Ninniler

Ninniler, bebeklerin uyutulmasına ya da huysuzlanan bebeklerin ağlamalarını kesmeye yönelik ezgili bir şekilde söylenen anonim halk şiiri örneğidir. Ninni söylemek, çocuğun uyuması ve sakinleşmesi durumuna kadar devam eder. Ninnilerin ezgisi ve söyleme şekli bebeğin durumuna göre farklılık gösterebilir. Bebeğin uyutulmasına yönelik ninni söyleniyorsa yumuşak ve sakin bir ses tonuyla söylenir. Bebeğin huysuzluğunu giderip ağlamasını kesmesine yönelik ninni söyleniyorsa bebeğin dikkatini çekecek bir biçimde hızlı bir şekilde söylenir. Anne, bebeğine olan bütün sevecenliğiyle ninni söylemeye başlar. Söylenen ninninin etkisiyle annenin söyleyişindeki içtenliği ve sevgiyi hisseden bebek tepkiler vermeye başlar ki bu tepkiler anne ile bebek arasındaki iletişimi sağlayan önemli unsurlardandır.

Ninniler, en az iki-üç aylıktan üç dört yaşına kadar annenin çocuğuna, onu kucağında, ayağında veya beşikte sallayarak daha çabuk ve kolay uyutmak yahut ağlamasını susturmak için hususi bir beste ile söylediği ve o andaki halet-i ruhiyesini yansıtan mani türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türkülerdir (Çelebioğlu, 1995, s. 9).

Ninniler, çocuk emzirilip kundaklandıktan sonra; salıncakta, beşikte veya kucakta sallanıp uyutulmaya çalışılırken tizden pese doğru söylenen bir ezgidir.

Çocuğun ağlamasının durması veya uyuması ile son bulur. Türkü, mani, ilahi, destan ezgilerinin yardımı veya irticalen meydana getirilen ölçülü, ölçsüz söz veya tekerlemelerle çocuğu oyalayan ninniler hece vezni ve sade bir dille söylenirler (Elçin, 2004, s. 271).

Ağlayan çocuğu susturmak veya uyutmak için hanımlar tarafından hususi bir nağme ile söylenen ve sonunda ‘Eee... Uyu yavrum uyu, Ninni yavrum ninni, Hû hû hû vs.’ bulunan; bazen bir, bazen de daha fazla bent/dörtlüklerden meydana gelen manzumelerdir (Şimşek, 2016, s. 33-64).

“Ninni yavrum ninni” ifadesiyle başlayan ninniler, annelerin çocuklarını sakinleştirmek ve uyutmak amacıyla söyledikleri ezgili manzumelerdir.(Oğuz vd.2016, s. 251)

Halk şiirinin anonim türlerinden olan ninni, annenin çocuğunun ağlamasını susturmak, oyalamak veya uyutmak için beşik sallarken basit, yumuşak bir ezgi ve melodiyle söylediği türkülerdir.(Aslan, 2017, s. 146)

Ninni içi Azerbaycan Türkleri ‘layla, laylay’, Başkurtlar ‘sengildek yırı’, Çağatay Türkleri ‘elle’, Kazak Türkleri ‘beşik jırı, eldim’, Kerkük Türkleri ‘leyle, leyley’, Kırgız Türkleri ‘aldey’, Kırım Türkleri ‘naniy’, Kosova Türkleri ‘nina’, Uygur Türkleri ‘elley’ vd. kavramlarını kullanırlar.(Güzel ve Torun, 2015, s. 184)

Çukurkuyu Kasabası’nda derlediğimiz 6 adet ninniye şu şekilde sıralayabiliriz.

ÇKN- 1

Nenni kuzum nenni kuzum
Nenni çeker uyuturum
Meme verir avuturum
Nenni kuzum nenni kuzum
Nennilerim senin olsun
Gözlerimdeki uyku sana gelsin
Nenni kuzum nenni kuzum(KK64)

ÇKN- 2

Ninniler edasına
Beyler oturmuş odasına
Benim oğlum asker olmuş
Haber edin babasına(KK68)

ÇKN- 3

Ninni disem beni yakar
 Beşiğinde güller kokar
 Ağzıların şeker de
 Dillerin beni yakar(KK91)

ÇKN- 4

Ninni derim uyuturum yavrumu
 Mama verip uyuturum yavrumu
 Hu hu hu (KK99)

ÇKN- 5

Toprak elerim kuzum
 Beze belerim kuzum
 Nen nen nen(KK27)

ÇKN- 6

Ninnilerim senin olsun
 Gözüne uykular dolsun
 Ninni benim kuzuma ninni(KK37)

Ninniler, toplumun kültürel değerlerini yansıtan ve gelecek kuşakların kültürel dinamiğini meydana getiren temel öğelerdir. ÇK’de derlediğimiz ninnilerin sayıca az olmasını geçmişte geniş aile yapısına sahip olunması ve aile bireylerin hep beraber yaşamasına ve aile büyükleri yanında çocuğa sahip çıkılmasının ayıp sayılmasına bağlayabiliriz. ÇK’ye ait ninnileri içerik olarak değerlendirdiğimizde evlat sevgisinin, eşinden ayrı kalan annenin duygusallığını görmekteyiz.

3.1.3. Ağıtlar

Ağıt, insanların herhangi bir olay ya da durum karşısında ağlayarak üzüntüsünü, acısını, neşesini yansıtırma biçimidir. Ölümün, üzüntünün, hüznün olduğu durumlarda ağıt söylenmiştir. İnsanları duygulandıracak çeşitli olaylar sonucunda duyguların hüznle yansıtılmasıyla ağıtlar ortaya çıkmıştır. O anda yaşanan duygulanmalar ağıtların şekillenmesinde temel rol oynamıştır. Kimi ağıtlar feryat figan şeklinde olurken kimi ağıtlar sessiz ama derinden olur. Yaşanan ayrılıklar, hastalıklar, ölüm sonrası yaşanan hüzn, kızların evlenmesi, askere gitme gibi olaylar, ağıtların

söylenmesinde etkili olan durumlar ve olaylardır. Ağıtlar yakılırken, ağıt yakılan kişinin güzellikleri, yetenekleri, iyilikleri gibi değerleri dile getirilir.

Şükrü Elçin ağıtları, “İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden söz ve ezgilerle ifade eden türkülere Batı Türkçesinde umumiyetle “ağıt” adı verilir. Ağıt söyleyen için “ağıtçı” sözü yaygınlaşmış ve “ağıt yakmak” deyimini türetilmiştir.” şeklinde tanımlamıştır (Elçin, 2004, s. 290).

Doğan Kaya ağıtları şu şekilde tanımlamıştır, “Başta ölüm olmak üzere ayrılığın yahut üzüntünün doğurduğu ıstırap sebebiyle ortaya konulan lirik ve manzum ürünlerdir.” (Kaya, 2014, s. 179-188) .

“Ağıt denilince aklımıza hemen “ölüm” gelir. Oysa savaş, yangın, sel, deprem gibi tabi afetler üzerine; çeşitli kaza ve hastalıklara; askere veya gurbete gönderilen yakınlarla; kaybedilen bir eşya yahut hayvanlara da ağıtların söylendiği bir gerçektir. Ağıtlar; sızlayan kalplerin, dayanılmaz acıların, akan gözyaşlarının, yanık yüreklerin çare arayan feryadıdır. Yavrusunu yitiren ana, sevgilisine kavuşamayan âşık, yatağında inleyen hasta, sıra hasreti ile yanıp tutuşan garip, duygularını, ıstıraplarını ağıtlarla dile getirir.”(Şimşek, 1993, s. 1)

Ağıtlar, ölenlerin arkasından söylenen ezgili halk şiirleridir. Türk Edebiyatı’nın başlangıcından beri var olan bu tür şiirlerde halkın yaşayışı, birbirleriyle ilişkileri, insanın ölüm, Tanrı, varlık, yokluk, sevgi, öfke ve doğa karşısındaki duygularıyla ölenin sağlığında başardığı işler, çektiği sıkıntılar ve onun umutları, tutkuları dile getirilir. Ağıt, acı bir olayın özellikle de ölüm olayının anlatıldığı şiirlerdir (Özdemir, 1994, s. 9).

Türkiye’de genellikle ağıt olarak kullanılan bu söz, kimi yerlerde farklı şekilde de ifade edilmektedir: Bayatı (Kars), deme (Sivas), deşet (Adana), deyiş (Malatya), deyişet (Samsun), dil (Doğanşar-Sivas), lâvik (Kırşehir), ölgülü (Burdur), sau (Muş), sızılama (Doğu Anadolu), şin (Elazığ), şivan (Diyarbakır), yakım (İçel-Isparta), yas (Antalya, Balıkesir, Burdur, Karaman, Muğla) (Kaya, 1999, s. 245).

Çukurkuyu Kasabası’nda yaptığımız saha araştırmasına göre ağıt yakma geleneğinin bir şekilde devam ettirildiğini saptadık. Cenaze törenlerinde ölenin ardından duygu yüklü ağıtlar yakmak önemlidir. Cenazede ağlayıp ağıt yakmamak yadırganan bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağıtlar cenaze sahibi ve akrabaları tarafından yakılır. Her ağıdın mutlaka bir yakılma sebebi vardır, derlediğimiz ağıtların bir kısmının yakılma sebeplerini edindiğimiz bilgiler neticesinde birkaç cümle ile özetledik.

Birçoğunun yakılma sebebi ile ilgili bir malumat edinemedik. Çukurkuyu Kasabası'nda derlemiş olduğumuz 44 adet ağıdı Esmâ Şimşek'in tasnifine göre sınıflamayı uygun bulduk:

A. Şahıslar Üzerine Söylenen Ağıtlar

1. Çeşitli Hastalıklar Üzerine Söylenen Ağıtlar
2. Ölüm Üzerine Söylenen Ağıtlar
3. Askerler Üzerine Söylenen Ağıtlar
4. Ayrılık Üzerine Söylenen Ağıtlar
5. Çeşitli Sosyal Hadiseler Üzerine Söylenen Ağıtlar
6. Kına Türküleri ve Gelin Övmeleri

B. Hayvanlar Üzerine Söylenen Ağıtlar

1. Hayvanların Kaybolması Üzerine Söylenen Ağıtlar
2. Hayvanların Ölümü Üzerine Söylenen Ağıtlar. (Şimşek, 1993, s. 63-292)

3.1.3.1. Çeşitli Hastalıklar Üzerine Söylenen Ağıtlar

ÇKA- 1

Kaynak kişinin komşusundan duyduğu ağıt:

Evimizin önü yonca

Uzar gider yol boyunca

Hekimler verem diyince

Anamın gözleri yaşlı (KK22)

3.1.3.2. Ölüm Üzerine Söylenen Ağıtlar

ÇKA- 2

Ağıt sahibi erken yaşta babasını kaybetmesinin ardından derin bir üzüntü duyarak aşağıdaki ağıtı yakmıştır. Bu ağıt bizlere kaynak kişi tarafından aktarılmıştır.

Elimi yuduğum pınarım babam

Dalımı dayadığım duvarım babam

Kaba ağacım koyu gölgem

Arkam kalem canım babam

Değirmenin deresinde güller bitmiş arasında

Açın da ben de bakayım canım babamı öldüren dert niresinde (KK64)

ÇKA- 3

Fransa'ya çalışmak için giden Abdullah Dokuz, işyerinde yaşanan kazada erken yaşta hayatını kaybeder. Cenazesi uzun gayretler sonucu köye güç bela getirilir. Bacısı Şekibe Koç kardeş acısının verdiği acıyla yanar ve şu ağıtı yakar. Bu ağıt bizlere kaynak kişi tarafından aktarılmıştır.

Eğilsinde dallar eğilsin

Yaprakları yere değilsin

Eğer kardeş sen gider de gelmezsen

Gayrı benim babam oğlu değilsin (KK21)

ÇKA- 4

Keziban Dokuz, kardeşi Mehmet Öztürk'ün erken yaşta amansız bir hastalığa yakalanarak ölmesinin ardından şu ağıtı yakmıştır. Bu ağıt bizlere kaynak kişi tarafından aktarılmıştır.

Ecel şerbetini içenim yok

Dülbentlerden süzenim yok

Benim de şu Çukurkuyu içinde

Gezenim yok

Babam oğlu, canım gardaşım (KK51)

ÇKA- 5

Hacer Soylugan, kız kardeşinin kansere yakalanarak genç yaşta ölen kocasının ardından şu ağıtları yakar:

Evimizin uğru ızgın

Izgına çokuşur guzgun

Zalım felek bize

Zaten ezelden gızgın (KK37)

ÇKA- 6

Hasan Dağı'nda kirmenin başlığı

Anamdan doğalı gözlerin yaşlı

Anamın kızı yiğidini yitirmiş

Üç yetimin gözleri yaşlı (KK37)

ÇKA- 7

Evimizin uğru küllük

Küllüğe diktik keller pulluk

Bu genç yaşında sana yakışır mı?

Anamın allı kızı, dulluk (KK37)

ÇKA- 8

Ben giderim bence bence

Dilbendimin ucu çençe

Adam gelin mi olurdu?

Gara yirden babası gelmeyince (KK37)

ÇKA- 9

Çıkamadım şu Okçu'nun dağına

Sıkça bağlarlar labçımın bağını

Bileydim öleceğini,

Alırdım yüreğinin yağını (KK37)

ÇKA- 10

Hasandağı'na bir gidenim olsa

Çalışını çıpkısını da budayanım olsa

Sana bir haber eden olsa

Kızın gelin oluyor diye (KK37)

ÇKA- 11

Adana'nın ekini

Biter yekini yekini

Burada atıp gittin amma

Kim olsun?

Bu ipek yuvanın vekili (KK37)

ÇKA- 12

Adana'dan aldım elağ

Kadifeden diktim yelağ

Böyle mi diledik?

Biz Allah'tan dilağ (KK37)

ÇKA- 13

Kasabada yapı ustalığı işini yapan Koreli Hanifi, bir kanser çeşidi olan akciğer kanserine yakalanır. İki yıl gördüğü tedavinin ardından sağlığına kavuşamayarak hayatını kaybeder. Bunun üzerine kızı Hacer Soylugan babasının ardından şu ağıtı yakar:

Garibin ağacı bor bor bozular
 Dikim dutmaz yaralarım sızılar
 Köye gelip gittikçe
 Gönlüm seni arzular
 Erken yaşta gara toprak olan babam (KK37)

ÇKA- 14

Babam gideli de dört yıl oldu
 Bahçedeki ağaçlar meyve verdi
 Senin ile yola gidenler de evlerine döndü
 Dıvrak gel babam dıvrak gel
 Bak neler oldu neler (KK37)

ÇKA- 15

Kasabada pancar çavuşluğu işini yapan Çantalı'nın çocuğu olmamıştır. Dayısının çocuğu olmadığı için üzülen yeğeni Hacer Soylugan şu ağıtı yakar:
 Öksüz ocakta tütün mü tüter?
 Minasız tandırda bülbül mü öter?
 İlin oğlu da oğlan yiri mi tutar?
 Ev olmadık bahtsız dayım (KK37)

ÇKA- 16

Saraç'ın hanımı olan İnayet Öksüzöğlu kansere yakalanmasının ardından kısa bir zaman dilimi içinde hayatını kaybetmiştir. Akrabalarından olan Hacer Soylugan şu ağıtı yakar:
 Hasta da dezzem gızı hasta
 Şerbet ıslı da galeyli tasta
 Geçmiş olsun dimemiş mi?
 O hekim olacak usta (KK37)

ÇKA- 17

Büyük hocanın karısı Niğde'de okurken genç yaşta ölen oğlu Ükaşe için aşağıdaki ağıtları yakmıştır. Bu ağıt bizlere kaynak kişi tarafından aktarılmıştır.
 Bavulcuğu elinde
 Paltocuğu dalında
 Kıyamete kadar
 Gözüm kaldı
 Şu Niğde'nin yolunda (KK96)

ÇKA- 18

İneyim gideyim eski yurtlara
 Derdimi dökeyim yeşil otlara
 Canlar mı dayanır böyle dertlere?
 Gülü gonca iken solan Ükaşe'm
 Hasreti kıyamate kalan Ükaşe'm (KK96)

ÇKA- 19

Zilfi Gökalp erken yaşta ölen yeğeni Musa'nın acısıyla aşağıdaki ağıtı yakmıştır:

Urum'dan gel kömür gözlüm Urum'dan
 Gam kesafet kalkmaz olmuş serimden
 Sen gittin ya babam oğlunun oğlu
 Kimler tutar ahraz kuzuyun elinden

Aşağıdan gelir de aydın avcısı
 Yukarıdan gelir de acem sucusu
 Musa'mı da ölmüş demişler
 Çırpına çırpına gelir küçük bacısı (Şahin, 2005, s.168)

ÇKA- 20

İhsan Koç, evlenmesinin ardından kısa bir süre sonra eşini kaybetmesinin derin acısıyla aşağıdaki ağıtı yakmıştır. Bu ağıt bizlere kaynak kişi tarafından aktarılmıştır.

Şu derenin oylumuna
 Kuşlar konar yaylımına
 Kurban olam nazlı yârim
 Geldik yolun ayırımına (KK96)

ÇKA- 21

Keş Mustafa'nın ölümünün ardından teyzesinin oğluna Dürdane Halisdemir aşağıdaki ağıtı yakmıştır. Bu ağıt bizlere kaynak kişi tarafından aktarılmıştır.

Dolandım geldim de yazdan yabandan
 Sular içtim kavak altı tırmandan
 Temmuz ayında aldın bizi
 Bibim oğlu özden dermandan (KK96)

ÇKA- 22

Kaynak kişinin teyzesinden duyduğu ağıt:

Adana'nın bayırında

Taylar oynar çadırında

Gara Memed'imi güve verdim

Adana'nın mezarında (KK13)

ÇKA- 23

Yayla göçü dönüşü yaşanan kazada annesini kaybeden Gülşen Gökalp annesi için aşağıdaki ağıtı yakmıştır:

Atımı bağladım delikli daşa

Gelinmez yere gittin anam

Bıraktın ardına bizleri boşa

Ağlarım yüreğim coşa coşa (KK33)

ÇKA- 24

Kaynak kişinin ninesinden duyduğu ağıt:

Evlerinin önü arpa

Atlar yer gırpa gırpa

Küçük yaşta gelin olan Elif'im

Dünyadan murazını alamayan guzum

Yavruların pek de körpe (KK70)

ÇKA- 25

Kaynak kişinin ninesinden duyduğu ağıt:

Gapılarda sayıl değilim

Ben bu gadere gayıl değilim

Getirin atını da binek daşına

Elleri yetmemiş de eğer gaşına

Getirin Aysel'imın anasını da

Atının başına (KK70)

ÇKA- 26

Kaynak kişinin annesinden duyduğu ağıt:

Yüce dağ başında kirmenim başlı

Anamdan doğalı gözlerim yaşlı

Örtün penceremi yeller açmasın

Ağladığımı da eller duymasın (KK97)

ÇKA- 27

Kaynak kişinin komşusundan duyduğu ağıt:

Dut ağacı dut ağacı

Dudu yaprağından acı

Dar gününde hanı

Anasıynan bacısı (KK78)

ÇKA- 28

Odalar yaptırdım da

Bir uçtan bir uca

İçinde yatmamış da üç gün üç gece

Gurbanlar keseydim de

Geldiğin gece babam oğlu (KK78)

ÇKA- 29

Koyun olur da kuzlamaz mı?

Kuzusuna melemez mi?

Yavrusunu yitiren ana

Yüreği sızlamaz mı?(KK78)

ÇKA- 30

Kaynak kişinin annesinden duyduğu ağıt:

Biri selbi de biri söğüt verseler de

Almam öğüt

İkisi de baba yiğit yavrularım çileli yavrularım

Bayraklar asmadım başı elmalı

Gelinler alamadım size eli kınalı gözü sürmeli

İneyim gideyim de eski yurtlara derdimi söyleyeyim de

Yeşil otlara canlar mı dayanır Ecevit'im Erhan'ım böyle dertlere (KK51)

3.1.3.3. Askerler Üzerine Söylenen Ağıtlar**ÇKA- 31**

Yaşar Taş'ın askere giden oğlunun ardından aşağıdaki ağıtı yakar:

Aşacağın karlı karlı dağ olsun

Varacağın mor sümbüllü bağ olsun

Git gel askere de yiğit oğlum

Senin canın sağ olsun
 Yaylaya göçürdüğüm kuzum
 Soğuk sular içirdiğim kuzum
 İki ellerimden şahin gibi
 Askere uçurduğum kuzum (Şahin, 2005, s.145)

ÇKA- 32

Kaynak kişinin annesinden duyduğu ağıt:
 Elmalı'dan çıktım yayan
 Dayan dizlerim dayan
 Aldı zalım hükümet atımı
 Goydu beni yayan (KK42)

ÇKA- 33

Adana'yı överler
 Suyunu böğrerler
 Hamza'm şaşkın
 Askerde döverler (KK42)

ÇKA- 34

Postalını postalına çatarım
 Dal boynunu dal boynuma atarım
 Küçükten de zabitlerin önüne kattığım
 Ben de senin hasretinle yanarım (Şahin, 2005, s.145)

ÇKA- 35

Kaynak kişinin teyzesinden duyduğu ağıt:
 Evimiz var kamış
 Suyumuz akar çığış çığış
 Yiğitlerimiz gitti
 Saatinin kösteği gümüş (KK55)

ÇKA- 36

Kaynak kişinin annesinden duyduğu ağıt:
 Karadeniz gümbür gümbür gümüler
 Gümbürtüsünden dağlar taşlar iniler
 Görmedim Memed'imın soğuk yüzünü
 Ahrete kadar kemiklerim sızılar (KK41)

3.1.3.4. Ayrılık Üzerine Söylenen Ağıtlar

ÇKA- 37

Yağmur yağsın da yaş olsun
Evinizin uğru mermer taş olsun
Ben gideyim de cicilerim
Gönülleriniz hoş olsun (Şahin, 2005, s.141)

ÇKA- 38

Aylıkçıydın ayın yetti
Günlükcüydın günün bitti
Anamın allı kızı
Yad ellere gelin gitti (Şahin, 2005, s.141)

ÇKA- 39

Yandı saçım da döndü sicime
Akan kanın da donmadı kavım ucuna
Yadlara gidiyon da allı Halime'm
Bir tek o gidiyor gücüme
Gümüş ırık misali gaynayıp caşdın
Evdeki yağın ile kavruldun bişdin
Güççükten de gelin giden guzum
Kadir kıymet bilmedik yerlere düşdün guzum (Şahin, 2005, s.141)

ÇKA- 40

Göğ Zala (Taş) Yukarı Köndelen'e ikinci evliliği için giden kızı Nazmiye'ye ağıtı.
(Nazmiye'nin 5 yaşında Elif isminde bir kızı, ebesinin yanında kalmıştır.)

Bura nire Bursa nire
Yük yıkarlar ara yire
Anasını verdiler gurbet ile
Guzusunu yatırmam guru yere
Bir kazma verin de Köndelen'in yolunu kazayım
Bir kalem verin de Nazmiye'nin yazısını yazayım
Beş yaşında kalan guzusuyunan da
Nazmiye'mi anayım (Şahin, 2005, s.144)

ÇKA- 41

Yukarı Köndelen'e gelin giden Nazmiye Akpınar'ın bırakıp gittiği 5 yaşındaki kızı Elif'e ağıtı:

Ben bir garip kuş idim, gurbet elde tünedim
Kalkıp uçmaya yoktur kanadım
Gurbanlar olduğum güççük kuzum
Ben de bahtımı bu kara günde sınıdım

Gurbetin suyu çağlar akar
Sılanın toprağı mis olur kokar
Beş yaşında atıp gittiğim Elif'im
Gurbet adamı yalınız yakar

Ben gider oldum da il başıma derildi
Gitme diyi de guzum boynuma sarıldı
Gurbanlar olduğum güççük kızım
Gısmetim de yedi yadlara verildi

Yine bahar geldi de çiçekler açtı
Bir gül koparmadan yaz geldi geçti
Gurbanlar olduğum güççük guzum
Benim genç ömrüm de beyhude geçti (Şahin, 2005, s.141)

ÇKA- 42

Kaynak kişinin annesinden duyduğu ağıt:

Atladı geçti de eşiği
Sofrada kaldı da gınalı gaşığı
Evimim yakışığı
Deli Narin'im (KK64)

3.1.3.5. Çeşitli Sosyal Hadiseler Üzerine Söylenen Ağıtlar**ÇKA- 43**

Kaynak kişinin ablasından duyduğu ağıt:

Yağar yağmur dereleri doldurur

Yeller eser de gül benzini soldurur
 Ölümünen ayrılık bizi iflah etmez öldürür
 Yüce dağ başında kar
 Beni beni kestiler parmağımı da akıyor
 Kanı ayrılığı kem sanmayın
 O da ölümün yanı bizi bölge bölge bölen ayrılık
 Yılmaz'ımı öksüz ettim
 Ahmed'imi elsiz ettim ana olamadım kuzularım (KK64)

3.1.3.6. Kına Türküleri ve Gelin Övmeleri

ÇKA- 44

Hele başı hele başı
 Hani bu gızın gardaşı
 Ellerine kına gomaz
 Gelmeyince öz gardaşı

Başın engin eyle kuzum
 Lafın çeke söyle kuzum
 Ellere gelin gidiyon
 İyi geçim eyle kuzum

Sabah olmuş da guzum uyanmış
 Benim guzum güllerinen boyanmış
 Guzum bugün gelin gidiyor
 Guzum da mahzunlaşmış ağlamış (Şahin, 2005, s.143)

Çukurkuyu Kasabası'nda yaptığımız saha araştırmasında 44 ağıt derledik. Ağıtların cenaze törenlerinde, asker uğurlama törenlerinde ya da gelin giden kızlara söylendiğini görüyoruz. Tasnifini yaptığımız ağıtlarda hayvanlar üzerine söylenen bir ağıt tespit edemedik. Kasabamızda ağıt söylemeye, “ağıt yakmak” terimi kullanılmaktadır. Ağıt; bireyleri ya da toplumu derinden etkileyen olayları, ayrılığın vermiş olduğu sıkıntıyı ve gurbetin dayanılmaz ve çekilmez zorluğu, hüznü, mutsuzluğu, ölümü ve acıyı ifade etmektedir. Kasabamızda ağıtlar kadınlar tarafından

söylenmektedir. Ağıtların yakıldığı ortam genel olarak cenaze törenleridir ve ağıtlar da cenaze sahibinin yakınları tarafından yakılır. Ağıtlarda ölen kişiye değer vermenin gerekliliğinden güzel, etkili ve duygu yüklü söylemler tercih edilir. ÇK’de gerek din gerek gelenek ve göreneğin etkisiyle cenaze evine gitmenin ve başsağlığı dilemenin erdemli bir davranış olduğu inancıyla herkes cenaze evine gider ve ölü evinde kendi geçmişine yönelik ağıtlar yakar. Çukurkuyu Kasabası’na ait ağıtlarda ölümün, hüznün, üzüntünün, kederin, başa gelen olayların ve hastalıkların neden olduğu dertlerin, kaderden şikâyetin var olduğunu söyleyebiliriz ve ağıtların da kasaba halkının yaratıcılığı ve söz söylemedeki ifade gücüyle meydana gelmektedir.

3.1.4. Tekerlemeler

Tekerlemeler, zamanında yaygın olan ve herkes tarafından benimsenen kavramların birer göstergesidir. Çünkü kişiler arası etkileşimin yoğun olduğu süreçte bir iletişim vasıtasıdır. Tekerlemeler, çocukların oyun oynarken oyunlarında ebe olacak çocuğun seçiminde söyledikleri aralarında ses uyumu bulunan sözlerin bir araya gelmesiyle oluşan ahenkli dizelerdir. Tekerlemelerin akıcı ve rahat bir şekilde söylenmesi epey güçtür. Tekerlemelerin mısra ve hece sayılarında bir bütünlük yoktur. Genellikle 4-6 mısra arasında olmaktadır. Çeşitli ses tekrarları, anlam oyunları, dizelerin başında ve sonunda ses benzerlikleri ve kafiye görülmektedir.

Tekerlemeler sadece çocuk oyunlarında tercih edilen bir söz cambazlığı değil aynı zamanda masallarda da tercih edilen bir unsurdur. “Bir varmış bir yokmuş...” diye başlayan cümlelerin ertesinde büyülü sözlerle yüklü bir masalın başlayacağı dinleyenler tarafından anlaşılır. Masal başı tekerlemeleri masal dinleyen çocuklar için bir esinti kaynağıdır.

Tekerlemeler, masal, hikâye, bilmece ve halk tiyatrosu gibi bazı türler içinde veya müstakil olarak ortaya çıkan mahsullerdir (Elçin, 2004, s. 589).

Tekerlemeler, herhangi bir ana konudan yoksun olan, baş uyaklar ve uyaklarla elde edilen ses oyunları ve çağrışımlarla birbirine bağlanıvermiş, belirli bir şiir düzenine uydurulmuş, birbirini tutmaz birtakım hayallerle düşüncelerin sıralanmasından meydana gelen türdür (Boratav, 2016, s. 155).

Ses ve sözcük benzerliğinden yararlanılarak oluşturulan, yarı anlamsız hoş söyleyişli cümleciklere ya da sözcüklere tekerleme denir (Yardımcı, 1998, s. 8).

Tekerleme birbirine aykırı düşünceleri, olmayacak durumları bir araya getirip,

mantık dışı birtakım sonuçlara varmakla şaşırtıcı bir etki yaratan, örgüsü ve konusu bakımından bu özelliğiyle tekerlemeler, beklenmedik hayal oyunlarının boşanıvermesiyle şaşırtmak, eğlendirmek ve keyiflendirmek için başvurulan bir söz cambazlığıdır (Duymaz, 2005, s. 37-46).

Pertev Naili Boratav, tekerlemeleri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

1. Masal tekerlemeleri
2. Oyun tekerlemeleri
3. Tören tekerlemeleri
4. Bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler. (Boratav, 2016, s. 156)

Çukurkuyu Kasabası'nda derlediğimiz tekerlemeleri Boratav'ın tasnifine göre sınıflamayı uygun gördük.

3.1.4.1. Masal Tekerlemeleri

Çukurkuyu Kasabası, saha araştırmasında kaynak kişilerden masal tekerlemesi derlemesi yapamadık.

3.1.4.2. Oyun Tekerlemeleri

ÇKT- 1

Ayağımın altında pakla

Herkes evine takla makla (KK3, KK11, KK14, KK35, KK48, KK66, KK71, KK99)

ÇKT- 2

Avalama tavalama

İski amber ceki cember

Menekşe lale sümbül(Şahin, 2005, s.182)

ÇKT- 3

Ütük kütük yetik

Al iki fetik(KK13, KK17, KK34, KK49, KK55, KK76, KK87, KK99, KK100)

ÇKT- 4

Enişte eşek

Gusgunu gevşek

Yokuşta binsek

İnişte insek (KK15, KK42, KK58, KK67, KK75, KK89, KK91)

ÇKT- 5

Üşüdüm üsüdüm

Daldan armut düşürdüm

Armudumu yediler

Bana çirkinsin dediler (Şahin, 2005, s.183)

ÇKT- 6

Leylek leylek lekirdek

Hani bana çekirdek

Çekirdeğin içi yok

Süleyman'ın suçu yok

Kara gızın saçı yok

Çekirdeğe iç getir

Süleyman'a suç getir

Kara gıza saç getir (KK4, KK15, KK21, KK28, KK31, KK51)

ÇKT- 7

Koca karı kalktı

Lambayı yaktı

Üç göbek attı

Yatağına yattı (KK4, KK12, KK22, KK31, KK47, KK66)

3.1.4.3. Tören Tekerlemeleri

ÇKT- 8

Anamın ilkiyim

Göklerde tilkiyim

Gökgüdü kurban

Göbekli yorgan

Ekinimiz saz olsun

Koyunumuz yoz olsun

Ver Allah'ım ver

Sicim gibi yağmur (Şahin, 2005, s.245)

ÇKT- 9

Acıktıysan acık ye

Derelerde böcük ye

Kaynanın etini ye

Daha doymadıysan

Gara kırının götünü ye (KK2, KK8, KK26, KK39, KK51, KK68, KK77)

ÇKT- 10

Nasılsın tısılsın

Burnun kapıya kısılsın (KK8)

3.1.4.4. Bağımsız Söz Cambazlığı Değerinde Tekerlemeler**ÇKT- 11**

Mart martlar, develer potlar, tavuklar yumurtlar (Şahin, 2005, s.251)

ÇKT- 12

İndim kuyu dibine

Silindim silkildim çıktım (KK2, KK6, KK13, KK29, KK36, KK47, KK52)

ÇKT- 13

Ben bu kumu yerim. (KK3, KK17, KK24, KK35, KK46, KK57, KK69, KK72)

ÇKT- 14

Tatar göt baş atar

Belasını bana satar (KK8, KK24, KK31, KK48, KK62, KK71, KK88, KK92)

ÇKT- 15

Kündüllü kündüllü

Emmingile vardın mı?

Pindirli dürüm yidin mi? (KK4, KK24, KK32, KK46, KK47, KK60, KK71, KK87)

Çukurkuyu Kasabası'nda tekerlemeler, çocukların oyunlarında, çocukların kendi aralarında oyun ebesini seçmelerinde, büyüklerin söz söyleme ustalığını kendi aralarında sergilemelerinde karşımıza çıkmaktadır. Tekerlemeler; çocukların akıcı ve rahat konuşmalarında, konuşmalarının daha anlaşılır olmasında, ezberleme yeteneklerinin gelişmesinde yardımcı olmaktadır. Kısaca tekerlemeler çocukların fiziksel olarak eğlenmelerine imkân sağlarken onların zihinsel yönden de kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Oyun oynarken söylenen tekerlemeler sayesinde

çocuklar arası eşitsizliğin önüne geçilerek her çocuğun eşit olduğu anlayışı kabul edilmiştir. Her çocuk bu bağlamda kendini tekerlemelerini ritmik akışına ve sonucuna bırakmıştır. Derlediğimiz tekerlemelerde tasnifimize uygun bir masal tekerlemesi derleyemedik. Çocukların eve gitme vakitleri geldiğinde ve oyunun bitirilmesi için oyun sonu söylenen **ÇKT- 1** tekerlemesini tespit ettik.

3.2. Anonim Halk Edebiyatı Manzum- Mensur Ürünleri

3.2.1. Bilmeceler

Bilmeceler, herhangi bir olay ya da durum karşısında halkın zekâ ve kurnazlığının bir işareti olarak ortaya konulmuş kalıplaşmış ifadelerdir. Bilmecelerin eğlenme aracı olmasının yanında muhakeme yeteneğini desteklemesi ve geliştirmesi noktasında da önemli bir yeri vardır. Bilmeceler gerek manzum gerek de nesir biçimde söylenmektedir. Bilmecelerde kalıplaşmış cümlelerle bir soru sorulur. Soru, farklı anlam olayları ve söz oyunları ile bezenerek sorulur. Bilmecelerde dikkat çok önemlidir. Çünkü dikkate değer görülmeyen bir unsurda bilmecenin cevabı gizli olabilir.

Bilmece, her tür nesne, kavram ve konu ile ilgili bir soruyu, geleneğin gereği olan zaman ve mekânlarda, çeşitli fonksiyonlar üstlenerek; sorulan nesne, kavram ve konuya ilişkin özellikleri az çok bünyesinde barındırarak; manzum ya da mensur bir yapı içersine yerleşerek; muhatabın muhakeme ve dikkatini harekete geçirmek suretiyle karşılığını bulmayı hedefleyerek soran; cevabı ise “çoğu kez” tek kelime ve ait olduğu toplumun beklentilerine uygun, o toplumda önceden tartışılmadan kabul edilmiş olan; “pek çoğu” şiirsel bir ifadeye sahip ve “çoğu” kalıplaşmış ifadelerden oluşan, soru cümlesi olmadığı halde, geleneği bilenler tarafından öyle olduğu anlaşılan geleneksel sorulardır.(Türkyılmaz, 2007, s.22)

Bilmeceler, tabiat unsurlarıyla bu unsurlara bağlı hadiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı, akıl, zekâ veya güzellik nevinden mücerret kavramlarla dini konu ve motifleri vb. Kapalı bir şekilde yakın- uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir. (Elçin, 2004, s. 607).

Aslan ise bilmeceyi “Canlı veya cansız varlıklarla bunlara bağlı olayları, soyut kavram ve mecazlarla bilmeye/bulmaya sunan, çoğunlukla manzum yapıda söz oyunlarıdır.” Şeklinde tanımlamıştır.(Aslan, 2017, s. 372)

“Bilmeceler; bir başkasını sınamak üzere söylenen üstü kapalı söz, muamma, lugaz, yanılmaca... şeklinde tarif edilebilir.” (Güzel vd., 2015, s. 229)

Bilmeceler eski dönemlerde eğlence aracı olmaktan daha çok insanların kendilerini kanıtladığı ve üstünlüklerini açıkça ifade edebilmelerini sağlayan bir yarışma şekliydi. “ Kavimler veya yönetici durumunda olan kişiler birbirlerine üstünlük sağlamak için, zekâ ve söz oyunları ile örülmüş olan bilmece silahına sarılırdı.” (Kaya 1999, s. 465)

Alan araştırmamız neticesinde 39 adet bilmece derledik. Bu bilmeceleri Elçin (2004, s. 609-617) tasnifine göre sınıflamayı uygun gördük.

1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler
2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler
3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler
4. İnsan ve İnsan Uzuvarları ile İlgili Bilmeceler
5. Eşya ile İlgili Bilmeceler
6. Manevi- Dini Unsurlarla ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler

3.2.1.1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler

ÇKB-1

Dağdan gelir takla makla

Ne nohut ne pakla

Aman avrat beni sakla **(Dolu)**

(Şahin, 2005, s.134)

ÇKB-2

Dağdan gelir, daşdan gelir

Ağzı köpüklü aslan gelir. **(Sel)**

(Şahin, 2005, s.134)

ÇKB-3

Gece olur görünür gündüz olur kaybolur. (Yıldız)

(KK17, KK30, KK41, KK46, KK75, KK88, KK93)

ÇKB-4

Ben giderim o gider

Arkamdan tin tin beni takip eder. **(Gölge)**

(KK1, KK11, KK14, KK38, KK45, KK103)

3.2.1.2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler

ÇKB-5

Kısacıktır boyu kadifedir donu. (**Patlıcan**)

(KK5, KK10, KK34, KK44, KK61, KK69, KK78, KK86)

ÇKB-6

Kadın içerde püskülü dışarıdadır. (**Mısır**)

(KK40, KK59, KK77, KK81, KK99, KK100)

ÇKB-7

Uzundur kuyruğu, incedir beli

Yerin altındadır nazik bedeni. (**Pırasa**)

(KK15, KK34, KK42, KK57, KK79, KK99)

ÇKB-8

Tıplak yerde tay oynar (**Kavurga**)

(Şahin, 2005, s.134)

3.2.1.3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler

ÇKB-9

Yol üstünde yaş çıbık (**Yılan**)

(Şahin, 2005, s.133)

ÇKB-10

Gece gezer lalek

Gündüz gezer lalek

Çayır çeker lalek

Tolu döker lalek (**Koyun**)

(Şahin, 2005, s.134)

ÇKB-11

Yük üstünde kıllı yumak (**Kedi**)

(Şahin, 2005, s.134)

ÇKB-12

Boyun güzel göç uğrunda gitmeye

Huyun nasıl acep geçim etmeye? (**Eşek**)

(KK2, KK7, KK22, KK30, KK34, KK40, KK56, KK81)

ÇKB-13

Dağdan sesi gelir bekirdeyerek etrafa siyah üzüm dökerek. **(Keçi)**

(KK3, K13, KK19, KK30, KK42, KK49, KK76, KK85, KK96, KK99)

ÇKB-14

Karşıdan gördüğümde bir taş

Yanına vardığımda, iki ayak bir baş. **(Kaplumbağa)**

(KK5, KK15, KK20, KK52, KK69, KK74, KK100)

ÇKB-15

Küçüktür bedeni, ele verir kendi emeğini. **(Arı)**

(KK2, KK3, KK14, KK26, KK35, KK46, KK54, KK65, KK80)

ÇKB-16

Elemes melemes ateş başına gelemes. **(Tereyağı)**

(KK4, KK17, KK20, KK53, KK66, KK77, KK81, KK91, KK99)

3.2.1.4. İnsan ve İnsan Uzuvarları ile İlgili Bilmeceler

ÇKB-17

Aç gıllıyı varıyor cavlak. **(Ayak)**

(KK4, KK16, KK24, KK44, KK51, KK63, KK84, KK101)

ÇKB-18

Akşam olsun yatalım

Gıllıyı gıllıya katalım. **(Kırpık)**

(KK14, KK18, KK36, KK38, KK47, KK77, KK85)

ÇKB-19

Yedi deliği var bunu bilmeyene bir çift sözüm var. **(Kafa)**

(KK3, KK12, KK25, KK39, KK75, KK82, KK84, KK85)

ÇKB-20

Azdık mazdık ama otuz iki kızdık

Bir araya gelip al duvara dizildik. **(Diş)**

(KK12, KK24, KK33, KK44, KK56, KK61)

ÇKB-21

Başımın iki penceresi var

Etrafı ise etten duvar. **(Göz)**

(KK11, KK20, KK34, KK39, KK41, KK52, KK62)

3.2.1.5. Eşya ile İlgili Bilmeceler

ÇKB-22

Yassı yatar sivri dırter. (**Tahta-oklava**)

(KK11, KK28, KK37, KK48, KK59, KK68, KK79, KK88)

ÇKB-23

Gece yerde gündüz duvardadır. (**Yatak**)

(KK8, KK11, KK22, KK33, KK39, KK47, KK49, KK50, KK61, KK67)

ÇKB-24

Gün batınca kapatırsın gün açınca aralarsın. (**Perde**)

(KK12, KK21, KK31, KK43, KK45, KK52, KK56, KK79)

ÇKB-25

Dağda ses verir evde yas tutar. (**Balta**)

(KK13, KK31, KK45, KK54, KK63, KK76, KK83)

ÇKB-26

Dağdan attım yarılmadı

Taştan attım kırılmadı

Bir tükürüğe dayanamadı (**Tütün kâğıdı**)

(Şahin, 2005, s.133)

ÇKB-27

Kat kat döşek

Bunu bilmeyen eşek (**Kitap**)

(Şahin, 2005, s.134)

ÇKB-28

Dağa varınca açarsın eve gelince toplarsın. (**Urgan**)

(KK1, KK9, KK32, KK47, KK57, KK78, KK84)

ÇKB-29

Her sabah usanmadan elimi yüzümü öper. (**Havlu**)

(KK11, KK21, KK37, KK40, KK47, KK54, KK66, KK74, KK97)

ÇKB-30

Dışı var içi yok

Çocuklar döver hiç mi hiç suçu yok. (**Top**)

(KK3, KK13, KK32, KK46, KK66, KK83, KK104)

ÇKB-31

Dört atım var ikisi çullu ikisi çulsuz. (**Halı Ağacı**)

(Şahin, 2005, s.133)

3.2.1.6. Manevi- Dini Unsurlarla ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler

ÇKB-32

Yol üstünde kitli sandık (**Mezar**)

(Şahin, 2005, s.133)

ÇKB-33

Allah tek yol çift. (**Cennet- Cehennem**)

(KK6, KK14, KK22, KK38, KK40, KK49, KK53)

ÇKB-34

Çarşıdan alınmaz

Mendile konulmaz

Tadına doyulmaz (**Uyku**)

(Şahin, 2005, s.134)

ÇKB-35

Dam ardında güveyi

Güp güp eder yüreği (**Hırsız**)

(Şahin, 2005, s.134)

ÇKB-36

Parasını il alır, dumanını yıl alır. (**Sigara**)

(KK4, KK11, KK27, KK35, KK45, KK51, KK62)

ÇKB-37

Kalbur ile taşınmaz, hayat onsuz olmaz. (**Su**)

(KK14, KK25, KK42, KK58, KK75, KK84, KK90)

ÇKB-38

Zengin elinin kiri, fakirin cebinin derdi. (**Para**)

(KK6, KK16, KK27, KK33, KK57, KK69, KK97, KK101)

ÇKB-39

Fukaranınki yeredir zengininki cebindedir. (**Sümük**)

(KK5, KK9, KK19, KK46, KK57, KK69, KK71, KK81)

Çukurkuyu Kasabası'nda sorulan bilmeceleri içerik bakımından değerlendirdiğimizde hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklardan oluşan somut kavramları içermektedir. Bilmecelerin cevapları kontrol edildiğinde günlük yaşamın içinde olan kavramlar sorulmuştur ne var ki **ÇKB-33** ve **ÇKB- 34** numaralı bilmecelerimizde soyut bir kavramın sorgulandığı görülmüştür. Bu da bir farklılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilmecelerimizde Çukurkuyu Kasabası'nın temel geçim kaynağı olan küçükbaş hayvancılığın ve onunla alakalı değerlerin (**ÇKB-10**, **ÇKB-13** ve **ÇKB-16**) bilmecelerde sorulduğu görülmüştür. Çukurkuyu Kasabası'nın gerek sosyal gerek iktisadi hayatı bilmecelerin soru ve cevap kısımlarında yer almıştır. Bilmecelerimiz halı dokuyan hanımlar arasında, çeşitli eğlence merasimlerinde ya da herhangi bir ödül vermek istendiğinde karşı tarafa bir şart olarak sorulmuştur. Bilmeceler insanları eğlendirmenin yanında düşünce yeteneklerinin geliştirmeleri amacıyla da sorulmuştur.

3.2.2. Atasözleri

Her toplum sahip olduğu maddi ve manevi değerleri yaşatmakla sorumludur. Değerlerine sahip çıkarak onları koruyan toplumlar varlığını sürdürür. Bir toplumun yaşamını devam ettirmesi ve değerlerini gelecek nesillere aktarması için toplumun yazılı ve sözlü kültüründen faydalanması gerekir. Yazılı ve sözlü kültürün gelecek nesillere aktarılmasındaki en önemli gereç ise dildir. Her dil, sosyal hayatının izlerini taşıyan atasözlerine sahiptir. Atasözleri, insanların hayata dair tecrübelerini, insanların maddi veya manevi yaşamını açıkça gösteren; ayrıca toplumun mizah anlayışının, fikir dünyasının ve söz söyleme gücünün açık bir işaretidir. Söyleyeninin bilinmemesinin neticesi gereği ürünü olduğu toplumun ortak değeridir. Atasözlerinin araştırmacılar tarafından yapılan farklı tanımlamalarında ortak bazı noktalar dikkat çekmektedir.

“Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözlerdir. (Aksoy, 1991, s.37)”

“İlk söyleyicilerini tespit edemediğimiz atasözleri, hayat prensibi olacak fikir ve düşünceleri, din, ahlak, hukuk, iktisat, terbiye, gelenek görenek ile tabiat hadiselerinden, teknikten ve benzeri çıkacak kaideleri müşahhasan mücerrede giden bir yolla, bazen bir fıkra kılığında söz ve yazı ile nesillerden nesillere intikal ettiren cümlelerdir. (Elçin, 2004, s.625)”

“Atasözü atalarımızın yüzyıllar boyu yaşadığı tecrübelerine dayalı düşüncelerini, öğüt ve fikirlerini, çoğu mecaz yolu ile kısa ve kesin bir şekilde anlatan, daha çok sözlü olarak nesilden nesle geçen, anonim olan ve hüküm bildiren özlü sözlerdir (Yıldırım, 2010, s.5).”

“Ulusun hemen her alanda ortak duygu, düşünce ve görüşlerini yansıtan ve yaygın olarak kullanılan anonim ürünlerdir. (Aslan, 2017, s.22)”

“Atasözleri, atalarımızın uzun yaşam deneyimlerine ve gözlemlerine dayanarak vardıkları genel yargılardır (Köklügiller, 2009, s.5).”

Atasözünün tanımlamalarında belli özellikler ifade edilmiş ve bu özelliklere vurgu yapılmıştır.

“Atasözlerini, tecrübeler neticesinde ortaya çıkarak benimsenen kalıp sözler olduğunu ifade etmiştir. (Batur, 2009, s.13)”

“Atasözleri hiçbir etki altında kalmadan, salt kendi doğallıkları içinde yaratılmış öz değerlerdir. Yaratan kahramanları belli değildir yani kişiselleşmediği için anonimdirler. Bu yönüyle gerçekleri somut, su katılmamış duruluğuyla oldukları gibi verirler (Aksungur, 2010, s.243).”

Araştırmacıların yaptığı atasözü tanımlamalarında atasözlerinin yaşam sürecinde gerek yazılı gerek sözlü kültür vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılma imkânı bulduklarını, az sözle çok şey söylemine sahip olduğu, nasihat verici olduğu, kim tarafından söyleyeni bilinmediği ortak özellikleri olarak belirlenebilir.

Atasözleri toplum tarafından oluşturulan ve toplumun gelecek kuşaklara ulaşmasını sağladığı sözlerdir. Yazısız kural niteliğinde olan atasözleri toplumun yaşama, doğaya ve insana bakış açısı kazandırarak düşünce sisteminin özünü oluşturmaktadır. Atasözleri geçmişten bu yana ağızdan ağza aktarılacak hem işlenmiş hem de denenmiştir. Az sözle çok şey anlatma gücüne sahip olduğu için anlamsal olarak derindir. Yaşanmışlıkların ardından toplumun onayından, zamanın imbiğinden geçen atasözleri hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Ait olduğu toplumunun deneyimlerini, hayata dair sosyal ve siyasal düşüncelerini yansıtması nedeniyle millidir. Toplumun ortak duygu ve düşüncesini, değer yargılarını ifade eder.

Kim tarafından söylendiği belli olmadığı için anonim özellik taşır. Atasözleri, atalarımızın gelenek ve görenekleri, yaşam koşulları hakkında bilgi verir. Atasözleri, gelişen ve değişen yaşam koşullarına rağmen zihinlerimize kazınmış anlamlı sözlerdir. Atasözleri, engin tecrübe ve birikimler neticesinde olduğu için toplumun bütün bireylerine hitap etmekte ve herkes tarafından kullanılmaktadır. Gelişen ve değişen

dünyada her şey eskiyip unutulmaktadır. Atasözleri de zamanla kullanılmaya kullanılmaya unutulup gidecektir. Bu nedenle yazılı kültür vasıtasıyla değerlerini gelecek kuşaklara aktarmak isteyen toplumlar atasözlerini kayıt altına alarak ölümsüz kılarlar.

Herhangi bir duruma uygun söylenen atasözü o konu hakkındaki gerçeği gözler önüne sermiştir. Atasözleri objektif bir şekilde yaklaşarak olayları ya da durumları herhangi bir grup ya da herhangi bir kişi nezdinde değerlendirmemektedir. Bu noktada atasözleri tarafsızdır. Atasözleri çoğunlukla halkın sade ama bilgece düşüncesini anlatır.

Çukurkuyu Kasabası sözlü kültürü üzerine yaptığımız çalışmada toplam 230 atasözü derledik. Derlediğimiz atasözleri, halkın bilgi, birikim ve hayat tecrübelerinden oluşmuş ve kullanılmış olan bir kısımdır. Derlediğimiz atasözleri Çukurkuyu Kasabası halkının sosyal ve kültürel yaşamı noktasında bilgiler verir. Derlediğimiz atasözlerinin bir kısmı hem Çukurkuyu Kasabası'nda hem de Anadolu'nun diğer kentlerinde de kullanılmaktadır.

A-

ÇKAS- 1

Abdessiz Veli Emmi'ye namaz mı dayanır? (KK10, KK18, KK20, KK101, KK103)

ÇKAS- 2

Anandan evvel ahıra girme. (KK11, KK28, KK34, KK43, KK57, KK90, KK103)

ÇKAS- 3

Adamın kötüsü dağı, iyisi bağı sahiplenir. (KK8, KK14, KK20, KK36, KK43)

ÇKAS- 4

Acıklı başta akıl olmaz. (KK10, KK28, KK50, KK63, KK90, KK96)

ÇKAS- 5

Alışmadık götte don durmaz. (KK18, KK37, KK51, KK68, KK100)

ÇKAS- 6

Acı soğanın zararı kabuğuna olur. (KK18, KK36, KK44, KK49, KK80)

ÇKAS- 7

Alıcı kuşun ömrü kısa olur. (Şahin, 2005, s.120)

ÇKAS- 8

Akrep, akrabadan doğar. (KK3, KK18, KK29, KK37, KK51, KK64, KK85, KK100)

ÇKAS- 9

Ağır otur batman döv. (KK10, KK18, KK60, KK75, KK89)

ÇKAS- 10

Açacak kolay sen içeceği getir. (KK38, KK46, KK85, KK96, KK98, KK101)

ÇKAS- 11

Adamın küçüğü, harmanın büyüğü sevilir. (KK16, KK21, KK36, KK99, KK82)

ÇKAS- 12

Alırım ağ deve koymam ahdımı.(Şahin, 2005, s.120)

ÇKAS- 13

Ayran ocaktan evlat kucaktan olmalı. (KK8, KK37, KK41, KK48, KK94)

ÇKAS- 14

Arşınınan al, kileyle sat. (Şahin, 2005, s.120)

ÇKAS- 15

Acer_yara çok kanar. (Şahin, 2005, s.119)

ÇKAS- 16

Aygır, gısrığının tutulur. (KK32, KK36, KK43, KK87, KK98)

ÇKAS- 17

Ağa da ölür aptal da ölür, bizim gibi cingan galır. (KK61, KK70, KK82, KK88, KK90)

ÇKAS- 18

Ata kapısı arsız kapısı. (KK1, KK13, KK70, KK93, KK95)

ÇKAS- 19

Allah'ın verdiği caşar dökülür kulun verdiği başa kakılır. (KK10, KK43, KK60, KK73, KK91)

ÇKAS- 20

Avrat kendi misafirini iyi ağırlar. (Şahin, 2005, s.120)

ÇKAS- 21

Acemi öküz kağını devirir. (KK5, KK17, KK20, KK35, KK40, KK57, KK66)

ÇKAS- 22

Avrat var arpa unundan aş eder, avrat var kertik başı yaş eder. (Şahin, 2005, s.121)

ÇKAS- 23

Aldık kızınızı it yalasın yüzünüzü. (KK3, KK11, KK24, KK45, KK75, KK86)

ÇKAS- 24

Aç at yol almaz, aç it av avlamaz. (KK6, KK18, KK39, KK50, KK77)

ÇKAS- 25

Ağalık vermekle, avcılık vurmakla olur. (KK10, KK12, KK27, KK57)

ÇKAS- 26

Ağanın alnı terlemezse, ırgadın burnu kanamaz. (KK11, KK19, KK26, KK47)

ÇKAS- 27

Arsızın ar nesine, alır atar çantasına. (KK1, KK5, KK47, KK86)

ÇKAS- 28

Ağustos'ta gölge kovar, zemheride karnın ovar. (KK2, KK15, KK26, KK76, KK88, KK92)

ÇKAS- 29

Allah deldiği boğazı aç komaz. (KK8, KK44, KK49, KK71, KK73, KK88)

ÇKAS- 30

Altın pas, deli yas tutmaz. (KK8, KK13, KK29, KK40, KK63, KK70)

ÇKAS- 31

Ata dostu oğla mirastır. (KK4, KK33, KK49, KK55, KK65, KK87)

ÇKAS- 32

Az yiyen çok yer, çok yiyen bok yer. (KK15, KK44, KK52, KK72, KK95, KK99)

ÇKAS- 33

Akıllı tanaya yaylım çok. (KK7, KK11, KK22, KK55, KK78, KK84)

-B-**ÇKAS- 34**

Bir evde iki gız, birisi çuvaldız birisi biz. (KK18, KK23, KK30, KK60, KK74, KK81)

ÇKAS- 35

Başından tutan ayağından da tutar. (Şahin, 2005, s.121)

ÇKAS- 36

Bunalanın burnu sıkılmaz. (KK12, KK35, KK46, KK62, KK71, KK83)

ÇKAS- 37

Bay olun tutan yoksul olun satan. (Şahin, 2005, s.121)

ÇKAS- 38

Baskısız çalıyı sel alır. (KK6, KK10, KK46, KK47, KK67)

ÇKAS- 39

Borcun iyisi verip kurtulmak, derdin iyisi ölüp kurtulmaktır. (KK2, KK15, KK36, KK70)

ÇKAS- 40

Bin ağaç dikersen ama birinin altında gölgelenirsin. (KK20, KK32, KK37, KK83)

ÇKAS- 41

Biri beş eder bir kazan aş eder. (KK7, KK32, KK41, KK58, KK76, KK97)

ÇKAS- 42

Bilemedik kolayını bok ettik alayını. (KK20, KK36, KK42, KK49, KK96, KK101)

-C-

ÇKAS- 43

Can olmayanın kanı olmaz. (KK2, KK34, KK38, KK53, KK75)

ÇKAS- 44

Canlı maldan servet, elin oğlundan evlat olmaz. (KK10, KK32, KK46, KK54, KK87)

-Ç-

ÇKAS- 45

Çok gendi gendandini güttürür, az gan yutturur. (KK6, KK18, KK31, KK43, KK51)

ÇKAS- 46

Çoban yer goyuna gider çocuk yer oyuna gider. (KK36, KK44, KK62, KK77, KK84)

ÇKAS- 47

Çıkmış kız çığdan dışarı o da evden dışarı. (Şahin, 2005, s.122)

ÇKAS- 48

Çocuğa yumuş buyuran, arkasından gider. (KK10, KK14, KK30, KK48, KK68)

ÇKAS- 49

Çok güt çoban ol, az güt adam ol. (Şahin, 2005, s.122)

ÇKAS- 50

Çıgrılmıyan yire püsüynen it gider. (KK12, KK23, KK38, KK47, KK84, KK98)

ÇKAS- 51

Çalma ilin kapısını el ucuyunan çalarlar kapını er gücüynen. (KK9, KK16, KK29, KK49, KK55, KK87, KK92)

ÇKAS- 52

Çok gezen tavuğun ayağına bok bulaşır. (KK3, KK33, KK37, KK45, KK58)

-D-

ÇKAS- 53

Dağda tayını bilmeyen, ovada dayısını bilmez. (Şahin, 2005, s.122)

ÇKAS- 54

Denize taş atma batar gider gurbete kız verme yitip gider. (KK8, KK13, KK27, KK55)

ÇKAS- 55

Dalı olmayanın duldası olmaz. (KK17, KK28, KK36, KK77, KK81, KK101)

ÇKAS- 56

Dosttan yanını aç düşmandan yanını ört.(KK2, KK18, KK26, KK44, KK55, KK61)

ÇKAS- 57

Diri baş dirliğini bulur. (KK7, KK14, KK67, KK89, KK91, KK103)

ÇKAS-58

Düğün elinen harman yelinen olur. (KK19, KK38, KK61, KK75, KK86, KK91)

ÇKAS-59

Darı unundan baklava, incir ağacından oklava olmaz. (KK9, KK18, KK51, KK95)

ÇKAS-60

Dışarıdan gelenin torbasına bakılır. (KK10, KK23, KK39, KK48, KK75, KK101)

ÇKAS- 61

Deli eşeğin akıllı kırısı olmaz. (Şahin, 2005, s.122)

ÇKAS- 62

Deli gurk gibi dönüp cülüğünü ibikleme. (Şahin, 2005, s.122)

ÇKAS- 63

Dokuzun ekmeği yenir, Mavu Ağa'ya Allah'a ısmarladık denir. (Şahin, 2005, s.123)

ÇKAS- 64

Düşmanı kazanmak kolay, gütmesi güçtür. (KK15, KK24, KK33, KK71)

ÇKAS- 65

Düğüne varıp duzsuz oynama ölüye varıp duzsuz ağlama. (KK1, KK2, KK73, KK81)

ÇKAS- 66

Deve dengini öküz eşini bulamazmış. (KK40, KK50, KK79, KK88, KK95, KK101)

ÇKAS- 67

Deli arlanmaz sahabı arlanır. (KK1, KK7, KK11, KK25, KK55, KK65, KK89)

ÇKAS- 68

Deli Mısa gider de akıllı Aptılla durur mu? (KK1, KK23, KK39, KK50, KK71, KK80, KK 99)

ÇKAS- 69

Dil küçük cürmü büyük. (KK9, KK18, KK31, KK45, KK66, KK73)

ÇKAS- 70

Düğün yemeği ile köpek tavlalmaz. (KK22, KK33, KK44, KK62, KK71, KK84)

ÇKAS- 71

Doğru söz zehirden acıdır. (KK1, KK12, KK39, KK68, KK85, KK101)

ÇKAS- 72

Dal giydiğini ağız yediğini ister. (KK11, KK34, KK48, KK61, KK98)

-E-**ÇKAS- 73**

Etin çiğini erin görmesin. (KK10, KK20, KK39, KK58, KK75, KK101)

ÇKAS- 74

Erine göre bağla başını tavana göre bişir aşını. (KK3, KK9, KK14, KK22, KK33, KK41, KK65, KK77)

ÇKAS- 75

Etin çiği et yaparmış, hamurun çiği dert yaparmış. (KK2, KK11, KK24, KK33, KK57)

ÇKAS- 76

Evin kötüyse suvat, avradın kötüyse donat. (KK2, KK3, KK14, KK52, KK71)

ÇKAS- 77

Enik itten olur yavşak bitten olur. (KK2, KK14, KK23, KK46, KK56, KK67)

ÇKAS- 78

Enik iken ürümedik it, tay iken oynamadık at olmaz. (KK4, KK10, KK12, KK21, KK54)

ÇKAS- 79

Evleğin çoğunu koca öküz katar. (KK1, KK3, KK11, KK21, KK70, KK81, KK92, KK100)

ÇKAS- 80

Et ne kadar arık olsa ekmeğin üstüne çıkar. (KK52, KK63, KK44, KK83, KK98)

ÇKAS- 81

Eliyin eriği yok cibiyin goruğu yok. (KK3, KK19, KK26, KK46, KK71, KK80, KK91)

ÇKAS- 82

Er eşe demeyince il, paşa demezmiş. (KK4, KK9, KK18, KK26, KK33, KK73, KK82)

ÇKAS- 83

Ekinini yakarım diyen, harmanına yetişmemiş. (Şahin, 2005, s.123)

ÇKAS- 84

Elim değmiyor biziğine imece varayım siziğine. (Şahin, 2005, s.123)

ÇKAS- 85

Elin attığı daş uzak gider. (KK6, KK12, KK19, KK23, KK39, KK44, KK59, KK60)

ÇKAS- 86

Elimi yüzümü unlu gördün de değirmenci mi sandın? (KK63, KK86, KK99, KK100)

ÇKAS- 87

Elin kocayı koç olur, bizim kocayan da hiç olur. (Şahin, 2005, s.123)

ÇKAS- 88

Elin iyisi atın dayısı olmaz. (Şahin, 2005, s.123)

ÇKAS- 89

Eli yetmiyenin dili yetmez. (Şahin, 2005, s.123)

ÇKAS- 90

Emegin varsa yemeğin olur. (KK28, KK31, KK45, KK56, KK68, KK79)

ÇKAS- 91

Emsali ile düşüp kalkmayanın sesi semadan gelir. (Şahin, 2005, s.123)

ÇKAS- 92

Evmeynen menzil alınmaz. (Şahin, 2005, s.124)

ÇKAS- 93

Er kayıp avrat seyip. (KK1, KK12, KK23, KK39, KK45)

ÇKAS- 94

Elin iti gider gırlı getirir, bizim it gider hırıltı getirir. (KK2, KK6, KK13, KK29, KK36, KK69, KK72)

ÇKAS- 95

Elin ayrıyı yürek soğutmaz. (KK5, KK29, KK44, KK58, KK61, KK74, KK89)

ÇKAS- 96

Eğilip pabucunu almayan büğelerek pabuç arar. (KK1, KK9, KK12, KK35, KK47, KK58, KK71)

ÇKAS- 97

El gadar eri olanın dağ gadar yeri olur. (KK1, KK9, KK42, KK55, KK67, KK81, KK86)

-F-

ÇKAS- 98

Fireze bas, gara bas. (Şahin, 2005, s.124)

-G-

ÇKAS- 99

Gavum siki garın ağrıtmaz. (Şahin, 2005, s.124)

ÇKAS- 100

Garip itin şaşkıını, kuru bok arar kış günü. (KK2, KK13, KK24, KK35, KK47)

ÇKAS- 101

Gâvurun ekmeğini yiyen gâvurun kılıcını sallar.(KK3, KK4, KK12, KK77, KK93)

ÇKAS- 102

Görgülü kuşlar gördüğünü işler. (Şahin, 2005, s.125)

ÇKAS- 103

Geçer gider kama bıçak yarası geçip gitmez kötü dilin belası. (KK23, KK34, KK75, KK82, KK88, KK96)

ÇKAS- 104

Gırık am boklar, kiracı ev boklar. (KK52, KK59, KK60, KK81, KK99)

ÇKAS- 105

Gizli sikişen eşkere doğurur. (Şahin, 2005, s.124)

ÇKAS- 106

Gurbetin suyu soğuk somunu büyük olur. (KK52, KK66, KK73, KK89, KK96)

ÇKAS- 107

Gursak gavurgasını istermiş. (KK4, KK20, KK38, KK54, KK57)

ÇKAS- 108

Geldi davet git icabet et. (KK6, KK31, KK58, KK67, KK72, KK78)

ÇKAS- 109

Göçün geri dönmesi ağsak ite yarar. (KK25, KK37, KK39, KK83, KK86, KK95)

ÇKAS- 110

Güzele güzel dersin güler geçer, çirkine güzel dersin burar geçer. (Şahin, 2005, s.125)

ÇKAS- 111

Görmemişin oğlu olmuş tutmuş sikini goparmış. (KK36, KK40, KK51, KK63, KK87, KK95)

ÇKAS- 112

Gördün bir deli dön geri. (KK3, KK17, KK21, KK35, KK67, KK77, KK99)

ÇKAS- 113

Gurbetlikte berbatlık aranmaz. (KK2, KK36, KK43, KK69, KK76, KK81)

-H-**ÇKAS- 114**

Hacelilere avrat, Hacırlıya eşek, Hacırlara yetim olma. (Şahin, 2005, s.125)

ÇKAS- 115

Harman yel ile düğün dernek el ile. (KK18, KK24, KK34, KK78, KK79, KK84, KK93)

ÇKAS- 116

Haftada gelir bir gün pazar, onu da yelinen yağmur bozar. (KK7, KK18, KK24, KK33, KK41, KK59, KK72)

ÇKAS- 117

Hesabını bilmedik kasap götüne gider masat. (KK28, KK34, KK44, KK68, KK77)

ÇKAS- 118

Herif beni sağ sever, avrat beni var sever. (KK18, KK24, KK34, KK58, KK67, KK87)

-İ/-**ÇKAS- 119**

Irgatın yılgını yığın yeri tarif eder. (KK43, KK56, KK75, KK86, KK93)

ÇKAS- 120

Irgadın iyisi ikindin çalışır. (KK3, KK5, KK11, KK46, KK53, KK66, KK77)

ÇKAS- 121

İyılan emeğinen yenen yemeğin sıtarası olmaz. (KK13, KK16, KK28, KK63, KK86, KK95, KK102)

ÇKAS- 122

İğne yitirenin gözü yerde olur. (Şahin, 2005, s.125)

ÇKAS- 123

İle disen dört olur içine atsan dert olur. (KK3, KK26, KK35, KK46, KK53)

ÇKAS- 124

İli devesi yüklü bulur, bizi götü sikli bulur. (KK15, KK17, KK23, KK26, KK57, KK60, KK74)

ÇKAS- 125

İtin kuyruğu kalıba girmez. (KK6, KK9, KK27, KK35, KK42, KK59, KK84)

ÇKAS- 126

İte dalanmaktansa çalıyı dolan. (KK18, KK31, KK41, KK50, KK63, KK70)

ÇKAS- 127

İlin iyisi yok itin dayısı yok. (KK27, KK36, KK41, KK58, KK61)

ÇKAS- 128

İtden kuzu doğmaz. (Şahin, 2005, s.126)

ÇKAS- 129

İs yanına var is ol mis yanına var mis ol. (KK14, KK27, KK49, KK66, KK73)

ÇKAS- 130

İtini saymayan ismini sayar. (KK7, KK16, KK31, KK49, KK54, KK71)

ÇKAS- 131

İt ne yerse onu sıçar. (KK18, KK24, KK31, KK48, KK72, KK81, KK88, KK90)

ÇKAS- 132

İt yal yemekten vazgeçmez. (KK18, KK24, KK35, KK56, KK69, KK79, KK83)

ÇKAS- 133

İt ite, it de kuyruğuna buyurur. (KK7, KK14, KK31, KK40, KK72, KK81, KK97)

ÇKAS- 134

İyi olur Allah'tan kötü olur kuldan olur. (KK8, KK13, KK14, KK21, KK22, KK45)

ÇKAS- 135

İtin akli eksikliğini yol gocadır. (KK8, KK16, KK21, KK40, KK54)

ÇKAS- 136

İl kızı ilde çok, çalma kurşak belde çok. (KK8, KK24, KK31, KK48, KK52, KK61, KK78, KK82)

ÇKAS- 137

İlin dili dağın karını eridir. (KK6, KK22, KK23, KK37, KK59, KK69, KK86)

-K-

ÇKAS- 138

Kaderde ne varsa kaşıktta o çıkar. (Şahin, 2005, s.126)

ÇKAS- 139

Kırk yıllık yaraya, kırk paralık merhem kar etmez. (KK20, KK34, KK53, KK71, KK81)

ÇKAS- 140

Kapına it, yakana bit dadandırma. (KK19, KK27, KK39, KK46, KK67, KK79, KK90)

ÇKAS- 141

Kaba ağacın gürlmesi dal ile koç yiğidin parlaması mal ile olur. (KK14, KK21, KK39, KK48, KK97, KK100)

ÇKAS- 142

Karnının doymayacağı yerde açlığını belirtme. (KK78, KK81, KK85, KK90, KK92)

ÇKAS- 143

Kadının lafı evden eve, erkeğin lafı ilden ile gider. (KK20, KK43, KK52, KK76, KK84, KK87)

ÇKAS- 144

Kadını ya ar yener ya er yener. (KK2, KK11, KK26, KK36, KK44, KK68, KK83, KK98)

ÇKAS- 145

Kan olmayan yerde can olmaz. (KK18, KK33, KK44, KK51, KK72, KK87, KK90)

ÇKAS- 146

Kesem dönsem ağsam yisem. (KK1, KK18, KK27, KK31, KK54, KK61, KK74, KK82)

ÇKAS- 147

Keçinin canı sopa isteyince çobanın değneğine sürünür. (KK8, KK13, KK24, KK31, KK72)

ÇKAS- 148

Kişi yareninden azar. (KK12, KK24, KK45, KK83, KK88)

ÇKAS- 149

Komşunun iti komşuyu dalamaz. (KK1, KK7, KK22, KK40, KK66, KK81)

ÇKAS- 150

Küren ile giden gelir kürek ile giden gelmezmiş. (KK3, KK5, KK7, KK19, KK48,

KK81, KK94, KK102)

ÇKAS- 151

Kırılı_çşek yığın dağtır. (KK16, KK22, KK33, KK39, KK48, KK75, KK100)

ÇKAS- 152

Kızın gözü kızaranda olur. (KK6, KK9, KK17, KK35, KK92)

ÇKAS- 153

Kızı beşğine bele, cehizini parmağına dola. (Şahin, 2005, s.127)

ÇKAS- 154

Kızın var kendinden aşğı sözün var. (Şahin, 2005, s.127)

ÇKAS- 155

Kim der ayranım eşgi de cacım çöplü? (KK11, KK22, KK35, KK50, KK66)

ÇKAS- 156

Koyur yağarı bulur cidavı. (KK27, KK32, KK42, KK57, KK70)

ÇKAS- 157

Kör Hürü gibi her ölüde ağlama. (Şahin, 2005, s.127)

ÇKAS- 158

Kuduz ölür, daladığı da ölür. (Şahin, 2005, s.127)

ÇKAS- 159

Kul kaderin çeker el seyrine bakar. (KK9, KK10, KK37, KK41, KK83, KK86, KK90)

ÇKAS- 160

Kapıyı örttün mü herkes dışarıda kalır. (KK8, KK24, KK32, KK49, KK54, KK60)

ÇKAS- 161

Kaşşğınan aş verir sapıyla gözümü oyar. (KK4, KK24, KK32, KK40, KK54, KK60, KK81, KK87)

ÇKAS- 162

Kumda oyna da götüne çöp batmasın. (Şahin, 2005, s.127)

ÇKAS- 163

Kurdun gönlü göğ deriye, o da gider o deriye. (Şahin, 2005, s.127)

ÇKAS- 164

Kuymayınan ile kuyu dolmaz. (Şahin, 2005, s.127)

ÇKAS- 165

Kız yerine düşerse bir eğerli at yerine düşmezse bir uyuz it. (KK9, KK19, KK28, KK35, KK48, KK67, KK76)

ÇKAS- 166

Kışın bıçkayı dışarı koyarlar. (KK26, KK30, KK46, KK55, KK86, KK97)

ÇKAS- 167

Karısının gırığını kocası, bacısının gırığını kardeşi getirir. (KK15, KK27, KK35, KK52, KK79, KK85)

ÇKAS- 168

Kötü komşu mal sahibi yapar. (KK15, KK38, KK24, KK50, KK55, KK74, KK90)

ÇKAS- 169

Kuş kuşun yüzüne öter. (KK7, KK14, KK32, KK50, KK74, KK80, KK91, KK99)

-L-**ÇKAS- 170**

Lafın harmanı olmaz. (Şahin, 2005, s.128)

ÇKAS- 171

Laf sahibinden azar. (KK11, KK18, KK22, KK55, KK71, KK82)

ÇKAS- 172**-M-****ÇKAS- 173**

Malamatın götünü mal örter. (Şahin, 2005, s.128)

ÇKAS- 174

Mundar arktan mısıml su akmaz. (KK8, KK17, KK26, KK59, KK61, KK76, KK84)

ÇKAS- 175

Möhlüz içinde mal, kafir içinde din artmaz. (Şahin, 2005, s.128)

ÇKAS- 176

Möhlüze mal kaptırma. (Şahin, 2005, s.128)

-N-**ÇKAS-177**

Nereye gitsen serdiğin mindere oturursun. (KK5, KK18, KK24, KK30, KK95, KK100)

ÇKAS-178

Ne sıçtın elime de ne çalayım yüzüne? (KK11, KK25, KK40, KK52, KK85, KK89)

ÇKAS- 179

Nazelim atlar gitti ortalık götü sikli taylara kaldı. (KK1, KK11, KK30, KK32, KK41, KK55)

-O-

ÇKAS- 180

Oğlunla oba ol, kızınla komşu ol. (Şahin, 2005, s.128)

ÇKAS- 181

Ot kökün üstünde büyür. (Şahin, 2005, s.128)

ÇKAS- 182

Otu çekerler köküne bakarlar. (KK5, KK8, KK14, KK70, KK85, KK94, KK99)

ÇKAS- 183

Oklavada da var tahtada da var

İden kahbede de var. (KK15, KK20, KK41, KK54, KK57, KK94, KK100)

-Ö-

ÇKAS- 184

Öksüzün eteğine gavurga koymuşlar da bülüğümü yaktı diye dökmüş. (Şahin, 2005, s.128)

ÇKAS- 185

Öleni örterler bir deliğe dürterler. (KK12, KK50, KK67, KK74, KK83)

ÇKAS- 186

Ölüyü siktin diriye siktin gözünü bana mı diktin? (KK13, KK29, KK41, KK50, KK68)

ÇKAS- 187

Övünme ördek götün görünüyor. (KK1, KK9, KK31, KK75, KK77, KK98)

-P-

ÇKAS- 188

Paranın olduğu gün davran olmadığı gün gavran. (KK3, KK9, KK31, KK40, KK75)

-S/Ş-

ÇKAS- 189

Sarı Mavu gibi ağzından yumuş akmasın. (Şahin, 2005, s.129)

ÇKAS- 190

Sen ağa ben ağa ala ineği kim sağa? (KK42, KK60, KK67, KK74, KK83, KK99)

ÇKAS- 191

Sonradan göreninen komşu olma çakır tikeniyen götünü silme. (KK4, KK11, KK26, KK38, KK75, KK84)

ÇKAS- 192

Sağılan ineğin memeği kesilmez. (KK2, KK3, KK12, KK19, KK26, KK37, KK41)

ÇKAS- 193

Sen köpeğini taşlarsan, başkası öldürür. (KK14, KK31, KK43, KK59, KK67)

ÇKAS- 194

Sap gabarıyor sahibi gubarıyor. (KK6, KK13, KK20, KK27, KK39, KK86, KK99)

ÇKAS- 195

Soydur çeker mistir kokar. (KK7, KK14, KK21, KK28, KK41, KK56, KK75)

ÇKAS- 196

Sazdan onsa Sivrihisar'ın atı onar, tuzdan onsa Koçhisar'ın iti onar. (Şahin, 2005, s.129)

ÇKAS- 197

Sürü geri dönünce, ağsak keçi seyis olur. (Şahin, 2005, s.129)

ÇKAS- 198

Samanlıktaki ite kurşun mu değer? (KK31, KK42, KK67, KK83, KK101)

ÇKAS- 199

Süt keçide, çömlek çerçide olur. (KK12, KK23, KK32, KK39, KK56)

-T-

ÇKAS- 200

Tatlı ot sarp kayada biter. (Şahin, 2005, s.129)

ÇKAS- 201

Tavuğun cülüğü güzün sayılır. (KK35, KK47, KK55, KK62, KK89, KK95)

ÇKAS- 202

Tutuk ne bilir dağdaki boranı? (KK2, KK21, KK30, KK47, KK75, KK81, KK99)

ÇKAS- 203

Tavuk çok bulursa dider. (KK40, KK46, KK51, KK64, KK75, KK89, KK94, KK99)

ÇKAS- 204

Tavuk giderse boku da gider. (Şahin, 2005, s.129)

U/Ü-

ÇKAS- 205

Ulu sözü tutmayan ulur. (Şahin, 2005, s.130)

ÇKAS- 206

Uyuyanın üstüne kar yağar. (KK14, KK21, KK33, KK79, KK87)

ÇKAS- 207

Uyuz itin düşkünü kuru bok arar kış günü. (Şahin, 2005, s.130)

ÇKAS- 208

Unun irisi, avradın delisi, dananın ölüsü ocak batırır. (KK78, KK85, KK88, KK92)

ÇKAS- 209

Utandık bazar dostluğu bozar. (KK8, KK23, KK45, KK61, KK70, KK96)

ÇKAS- 210

Uzun kösengi_el yakmaz. (KK44, KK51, KK79, KK81)

ÇKAS- 211

Üvey öz olmaz keten köynek bez olmaz. (KK43, KK66, KK76, KK84, KK93)

ÇKAS- 212

Ürümesini bilmedik it koyuna getirir kurt. (Şahin, 2005, s.130)

-V/Y-

ÇKAS- 213

Varlık seviştirir, yokluk dövüştürür. (KK21, KK25, KK33, KK56, KK66)

ÇKAS- 214

Yerine düşmeyen gelin gider yerini yerini, boyuna uymayan esvap gider sürünü sürünü. (KK8, KK28, KK39, KK66)

ÇKAS- 215

Yalı yiyip koyuna gitmiyor. (KK2, KK22, KK43, KK57, KK96, KK99)

ÇKAS- 216

Yavuz düve yar başında buzalar. (Şahin, 2005, s.130)

ÇKAS- 217

Yaz yağmuru atın yelesini keser. (Şahin, 2005, s.130)

ÇKAS- 218

Yeyni daşa göt silerler. (Şahin, 2005, s.130)

ÇKAS- 219

Yılan gibi eğri büğrü arkadaş olmaz. (KK20, KK39, KK49, KK71, KK83)

ÇKAS- 220

Yatmayla onsa ölümler onar; gezmeyle onsa deliller onar. (KK12, KK32, KK43, KK67, KK76, KK95)

ÇKAS- 221

Yetim büyüt, duluğunu delsin. (KK62, KK71, KK85, KK96)

ÇKAS- 222

Yazın diye gayliksiz kışın diye azzıksız çıkma. (KK2, KK11, KK35, KK61)

ÇKAS- 223

Yılan sokan uyumuş da aç yatan uyumamış. (Şahin, 2005, s.130)

ÇKAS- 224

Yamanmazdım atlasa yamalık oldum boklu palaza. (KK10, KK19, KK42, KK51, KK63)

ÇKAS- 225

Yüzü yumuşağın, peyiğinin yaşı kurumaz. (Şahin, 2005, s.131)

ÇKAS- 226

Yeşil yaprak eden de herif, kara toprak eden de herif. (KK15, KK45, KK58, KK78)

ÇKAS- 227

Yerin taşlısı, öküzün inek başlısı kadının saçlısı mutluluk getirir. (KK1, KK15, KK33, KK65, KK76)

ÇKAS- 228

Yandım diyene mazot dökülmez. (KK2, KK11, KK21, KK33, KK55)

-Z-**ÇKAS- 229**

Zenginlik bir tazı çuludur; bugün bunda, yarın onda. (KK2, KK6, KK13, KK37, KK86, KK95)

ÇKAS 230

Ziyan zelbersiz olmaz. (Şahin, 2005, s.131)

Atasözleri, toplumun geçmiş yaşamlarından gelen her türlü deneyimlerinin sözle ifade edilmesidir. Bütün toplumlar hayatlarını yaşadıkları coğrafyada tabiat ve insanlarla bir bütün halindedir, bütünlüğün sağlanması ve devamı iletişimlerine bağlıdır. İletişimin gerçekleşmesi ile doğadan ve insanlardan çeşitli yollarla deneyimler elde edilir. Bu tecrübelerin sözle ifade edilmesiyle kalıplaşmış sözler meydana gelir ve

kalıplaşmış sözler kuşaktan kuşağa aktarılır. Atasözleri nitelikli sözlerdir ve oluşumları geçmiş yıllara kadar uzanır. Atasözleri geçmiş toplumların sadece deneyimlerini değil onların hayata dair her türlü duygu ve düşüncelerini, sosyal ve ekonomik değerlerini, gelenek göreneklerini ve ahlaki anlayışlarını da yansıtır. Kısacası atasözü toplumların bir aynasıdır.

Çukurkuyu Kasabası'nda derlenen atasözlerine baktığımızda geçmiş dönemlerde ÇK halkının yaşamına ve kültürüne dair bilgi sahibi olabiliriz. Çukurkuyu Kasabası'nda derlediğimiz atasözleri; çeşitli olaylar ve durumlar karşısında insanları uyarma, insanlara eksik ya da hatalı iş ve davranışlarında nasihatte bulunma, toplumsal yönden sıkıntılı olan kişilerin ve durumların yerilmesi gibi işlevlerinin yanında hayata dair diğer duygu ve düşüncelerin dile getirilmesinde kullanılmıştır. Örneğin “Kızı beşiğine bele, cehizini parmağına dola.”, “ Kızın var kendinden aşağı sözün var.”, “ Çıkmış kız çığdan dışarı o da evden dışarı.” atasözlerinde kız çocuğu yetiştirmenin güçlüklerine ve sorumluluklarına ulaşabiliriz. “Enik iken ürümedik it, tay iken oynamadık at olmaz.”, “Evleğin çoğunu koca öküz katar.”, “İtini saymayan ismini sayar.” atasözlerinde sık kullanılan at, öküz, it gibi hayvanların geçmiş yıllarda Çukurkuyu Kasabası'nda önemli olduğunu söyleyebiliriz. Bunun dışında ÇK'de kullanılan “Yatmayla onsa ölüler onar; gezmeyle onsa deliler onar.”, “Biri beş eder bir kazan aş eder.”, “Eli yetmiyenin dili yetmez.” gibi atasözlerinde halkın çalışkanlığa verdiği önemi görüyoruz. Çukurkuyu Kasabası'nda kullanılan atasözlerinde toplumun kültürel öğelerine ve kültürel değerlerine rastlamak da mümkündür. Çobanoğlu'nun (2004, s.29) ifadesiyle, atasözleri bir milletin fikir ve hissiyat âleminde bulunan kavramların ve onların yoğurup yaşattığı kendi karakterini kendi yapısını kısaca geleneksel ve anonim dünya görüşünü dışa vururlar. Toplumsal hayatı yansıtmalarının yanında atasözleri hayatı bir bütün halinde ele alıp her yönüyle tahlil ederek yaşanan olayların nedenlerini de sunar. “Karısının gırığını kocası, bacısının gırığını kardeşi getirir.” atasözünde görüldüğü gibi.

Günlük yaşamın akışında duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinde atasözleri sık kullanılmaktadır. ÇK'de söylenen atasözlerinde muhatabı olan kişi kendi fikir dünyasında ders çıkarmaktadır. Geçmişin değer yargılarından süzülen atasözleri geleceğin şekillenmesinde aktif bir rol oynamaktadır. Atasözlerini yerli yerinde kullanmak sözün etkileme gücünü arttırmaktadır. Her toplumun kendine ait bir kimliği vardır. Bu kimliğin yansımaları atasözlerinde görülebilir. Millî kültürümüzün korunması ve yaşatılması için atasözleri anlamına uygun bir şekilde kullanılmalı ve yeni nesillere öğretilmelidir.

“Geçer gider kama bıçak yarası geçip gitmez kötü dilin belası.”, “Denize taş atma batar gider gurbete kız verme yitip gider.” gibi ÇK’de kullanılan atasözleri geçmişten günümüze kadar gelen, dilimizi, inancımızı, sosyal ve kültürel hayatımızla ilgili değerleri belli kalıplar içinde koruyan söz dizeleridir.

ÇK’de kullanılan atasözleri genel anlamda nesir şeklinde iken

“Oklavada da var tahtada da var

İden kahbede de var.” atasözünün manzum biçimde olduğu tespit edilmiştir. ÇK’de kullanılan atasözleri halkımızın meramını iletmede canlı ve özel ifade anlayışlarını içermektedirler. “Yazın diye gaylıksız kışın diye azzıksız çıkma.”, “Gursak gavurgasını istermiş.” gibi atasözlerinde yerel sözcüklere rastlamak mümkündür. ÇK’de kullanılan atasözlerin bir kısmı ÇK’ye ait olsa da bir kısmının Anadolu’nun diğer kentlerinde kullanıldığı görülmektedir. ÇK’de derlediğimiz atasözlerimizde insan yaşamına dair sosyal değerlerin ve çeşitli kavramların işlendiği görülmüştür.

3.2.2.1. Çukurkuyu Kasabası Atasözlerinde işlenen Temalar

3.2.2.1.1. Acelecilik

Çukurkuyu Kasabası’nda acelecilik genel manada sıkıntılı görülmüştür. Acele ile yapılan işlerde başarı sağlanmayacağı ifade edilerek acele etmenin doğuracağı sonuçla işin daha uzun sürede biteceği ifade edilmiştir.

- Evmeynen menzil alınmaz.
- Kuymayınan ile kuyu dolmaz.
- Abdessiz Veli Emmi’ye namaz mı dayanır.

3.2.2.1.2. Acemilik

Atasözlerimizde acemi biri tarafından yapılan işlerin olumlu sonuçlanmayacağı ve acemi tarafından yapılan işlerin sonuçlarına katlanmak gerektiği ifade edilmiştir.

- Acemi öküz kağnyı devirir.
- Alışmadık götte don durmaz.
- Avrat var arpa unundan aş eder, avrat var kertik başı yaş eder.

3.2.2.1.3. Acıma

Bu konuda atasözlerimizde; acı çeken insanın hal ve hareketlerinde akılla hareket edemeyeceği ifade edilmiştir. Acının ilk zamanlarda etkisinin yüksek olduğu da dile getirilmiştir.

- Acıklı başta akıl olmaz.
- Acer yara çok kanar.

3.2.2.1.4. Açlık ve Tokluk

Atasözlerimizde açlığın zorluğu dile getirilmiştir.

- Yılan sokan uyumuş da aç yatan uyumamış.

3.2.2.1.5. Adalet

Adalet sözlüklerde “hak, doğruluk” sözcükleriyle de karşılanmış, atasözlerimizde de bu şekilde kullanılmıştır. Adaletin er geç tecelli edeceği hakkın yerde kalmayacağı atasözlerimizde ifade edilmiştir.

- Doğru söz zehirden acıdır.

3.2.2.1.6. Ağırbaşlılık

Atasözlerimizde ağırbaşlılık yüceltilen bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağırbaşlılık erdemli olmanın göstergesi kabul edilmiştir.

- Yeyni daşa göt silerler.
- Ağır otur batman döv.

3.2.2.1.7. Ahlâk ve Terbiye

Atasözlerimizde ahlak bir kişinin sahip olması gereken en temel özellik olarak ifade edilmiştir. Ahlaklı olmayan birinin diğer olumlu hiçbir anlam ifade etmeyeceği dile getirilmiştir.

- Çalma ilin kapısını el ucuynan çalarlar kapını er gücüynen.
- Gırık am boklar, kiracı ev boklar.

- Koyur yağarı bulur cidavı.
- Oklavada da var tahtada da var
İden kahbede de var.
- Gizli sikişen eşkere doğurur.
- Karısının gırığını kocası, bacısının gırığını kardeşi getirir.
- Aldık kızınızı it yalasın yüzünüzü.

3.2.2.1.8. Aile Hayatı ve Eğitim

Atasözlerimizde aile hayatının ve eğitimin insan yaşamı üzerine çok büyük katkıları vardır. Bu nedenle gelecek nesillerin sağlıklı olması ailede verilen eğitime bağlıdır. Aile hayatı ve eğitim atasözlerimizde sıkça vurgulanmaktadır.

- Ot kökün üstünde büyür.
- Otu çekerler köküne bakarlar.
- Soydur çeker mistir kokar.
- İt ne yerse onu sıçar.
- İtten kuzu doğmaz.
- Deli eşeğin akıllı kırısı olmaz.
- Ata da soy ite de soy.
- Enik itten olur yavşak bitten olur.

3.2.2.1.9. Akıllılık

Atasözlerimizde aklın önemli bir kavram olduğu ifade edilmiştir. Akıllı kişinin ne yapması gerektiği ve sonuçları, akılsızca yapılan işlerin sakıncaları ve sonuçları ifade edilmiştir.

- Acıklı başta akıl olmaz.
- Akıllı tanaya yaylım çok.

3.2.2.1.10. Akrabalık

Akrabalar arasındaki ilişkiler gerek olumlu gerek de olumsuz bir biçimde ifade edilmiştir.

- Akrep, akrabadan doğar.

3.2.2.1.11. Alçakgönüllülük

Toplumda alçakgönüllü insanlar erdemli olarak ifade edilmiştir. Tevazu sahibi olan insanlar; her daim toplumda kabul görmüştür

- Övünme ördek götün görünüyor.
- Bin ağaç dikersin ama birinin altında gölgelenirsin.
- Kim der ayranım ekşi de cacığım çöplü?

3.2.2.1.12. Arkadaşlık

Arkadaşlık konusunda söylenmiş atasözlerimizde insanın arkadaşından olumlu ya da olumsuz yönde etkileneceği ifade edilmiştir.

- Gâvurun ekmeğini yiyen gâvurun kılıcını sallar.
- Yılan gibi eğri büğrü arkadaş olmaz.
- İs yanına var is ol mis yanına var mis ol.
- Kişi yareninden azar.

3.2.2.1.13. Aşk ve Sevgi

Atasözlerimizde aşkın, akıl ve mantık kurallarıyla izah edilemeyeceği ve aşkın insana kazandırdıkları ve kaybettirdikleri ifade edilmiştir.

- Yeşil yaprak eden de herif, kara toprak eden de herif.
- Er eşe demeyince il, paşa demezmiş.
- Herif beni sağ sever, avrat beni var sever.

3.2.2.1.14. Bilgi ve İlim

Atasözlerimizde bilgi ve öğrenme her zaman önemsenmiştir. Öğrenerek, okuyarak kendini geliştiren kişiler her zaman üstün tutulmuştur.

- Bilemedik kolayını bok ettik alayını.
- Darı unundan baklava, incir ağacından oklava olmaz.
- Hesabını bilmedik kasap götüne gider masat.
- Üvey öz olmaz keten köynek bez olmaz.
- Tutuk ne bilir dağdaki boranı?

3.2.2.1.15. Birlik

Atasözlerimizde önemi vurgulanan bir başka konu ise birlik ve beraberliğin gerekliliğidir. Bunun karşısında ayrılığın ve yalnızlığın olumsuz sonuçları ifade edilmiştir.

- Oğlunla oba ol, kızınla komşu ol.
- Elim değmiyor biziğine imece varayım siziğine.
- Başından tutan ayağından da tutar.

3.2.2.1.16. Cimrilik

Toplumumuzda kabul görmeyen özelliklerden biri olan cimriliğin insanı daha çok zarara uğratacağı ifade edilmiştir. Aynı zamanda savurganlık da hoş görülmeven bir özelliktir. Kişinin ölçülü olması gerektiği ifade edilmiştir.

- Eliyin eriği yok cibiyin goruğu yok.
- Dışarıdan gelenin torbasına bakılır.
- Malamatın götünü mal örter.
- Kaşşığınan aş verir sapıyla gözümü oyar.

3.2.2.1.17. Çalışkanlık

Çalışkanlık konusunda pek çok atasözümüz vardır. Her daim çalışmak gerektiği, emek olmadan kazanç olmayacağı ifade edilmiştir.

- Yatmayla onsa ölüler onar; gezmeyle onsa deliler onar.
- Ağustos'ta gölge kovan, zemheride karnın ovar.
- Ağanın alnı terlemezse, ırgadın burnu kanamaz.

- Eğilip pabucunu almayan büğelererek pabuç arar.
- Emeğin varsa yemeğin olur.
- Eli yetmiyenin dili yetmez.
- Adamın kötüsü dağı, iyisi bağı sahiplenir.
- Evleğin çoğunu koca öküz katar.
- Biri beş eder bir kazan aş eder.

3.2.2.1.18. Danışma

Atasözlerimizde tavsiye edilen konulardan biri de danışmanın önemidir. İnsanlardan görüş almanın önemi, sağlayacağı yararlar değişik şekillerde dile getirilmiştir.

- Ulu sözü tutmayan ulur.
- Anandan evvel ahıra girme.

3.2.2.1.19. Davet

Davete icabet etmenin insani yönüne, davet edilmeyen yere gitmenin ise yanlış ve ayıp sayıldığı ifade edilmiştir.

- Çıgrılmıyan yire püsüynen it gider.
- Geldi davet git icabet et.

3.2.2.1.20. Değer Bilmeme

Atasözlerimizde kişiye hak ettiği değeri vermenin gerektiği vurgulanmıştır. Hak ettiği değeri vermemek kişiye yapılan bir saygısızlıktır.

- Kız yerine düşerse bir eğerli at yerine düşmezse bir uyuz it.
- Dokuzun ekmeği yenir, Mavu Ağa'ya Allah'a ısmarladık denir.
- Haftada gelir bir gün pazar, onu da yelinen yağmur bozar.
- Elin kocayanı koç olur, bizim kocayan da hiç olur.
- Yamanmazdım atlasa yamalık oldum boklu palaza.

3.2.2.1.21. Deli

Delinin hal ve hareketleri anlatılarak deli ile uğraşmanın boş bir çaba olduğu ifade edilmiştir.

- Deli arlanmaz sahabı arlanır.
- Gördün bir deli dön geri.
- Altın pas, deli yas tutmaz.
- Deli Mısa gider de akıllı Aptılla durur mu?

3.2.2.1.22. Dert

Herkesin kendi dünyasında farklı farklı dertlerinin olduğu, dertlerin insanı olumsuz etkilediği, dertlilerin dertlerini paylaşmaları gerektiği atasözlerimizde ifade edilmiştir.

- Borcun iyisi verip kurtulmak, derdin iyisi ölüp kurtulmaktır.

3.2.2.1.23. Dil ve Güzel Konuşma

Günlük hayatın merkezinde olan iletişim, anlaşmayı ve hayatı kolaylaştırır. İletişimin temel unsuru dildir. Güzel ve doğru konuşmak atasözlerimizde yüceltilen bir değerdir. Nerede ve nasıl konuşacağını bilmeyen, kaba ve kırıcı sözler eleştirilmiştir. Bu düşünceler atasözlerimizde de vurgulanmıştır.

- Geçer gider kama bıçak yarası geçip gitmez kötü dilin belası.
- Lafın harmanı olmaz.
- Laf sahibinden azar.
- Dil küçük cürmü büyük.

3.2.2.1.24. Doğruluk

Atalarımız doğruluğun en önemli erdem olduğu ifade edilerek doğruları söylemenin bazen rahatsızlık verse de doğruluktan şaşmamak gerektiğini tavsiye etmişlerdir.

- Mundar arktan mısımlı su akmaz.
- Arşınınan al, kileyle sat.

3.2.2.1.25. Dostluk

Sosyal yaşamda en çok önemsenen kavramlardan birisi de dostluktur. Dostluğun faydaları, dostluğun kıymeti, zor zamanlarda dostların durumu atasözlerimizde vurgulanan noktalardır.

- Et ne kadar arık olsa ekmeğin üstüne çıkar.

3.2.2.1.26. Düşman

Atasözlerimizde düşmana karşı her daim dikkatli olmak gerektiği ifade edilmiştir.

- Düşmanı kazanmak kolay, gütmesi güçtür.
- Dosttan yanını aç düşmandan yanını ört.

3.2.2.1.27. Emanet

Bu konudaki atasözlerimizde emanetin değerinden ve emanete gösterilen ehemmiyetten bahsedilmektedir.

- Borcun iyisi verip kurtulmak, derdin iyisi ölüp kurtulmaktır.

3.2.2.1.28. Evlilik

Aile bir toplumu sağlam, düzenli ve sürekli olmasını sağlayan en temel yapı taşıdır. Toplumun temel taşı olan aile kurumuyla ilgili atasözlerinde aile kavramı farklı açılardan irdelenmiştir.

- Denize taş atma batar gider gurbete kız verme yitip gider.

3.2.2.1.29. Geçimsiz olma

Sosyal düzende herhangi bir kişiye zarar verilmemesi ve herkesle uyum içinde

yaşanması gerektiği atasözlerimizde ifade edilmiştir.

- Elin iti gider gırıntı getirir, bizim it gider hırıltı getirir.
- Bir evde iki kız, birisi çuvaldız birisi biz.

3.2.2.1.30. Gezme

Atasözlerimizde gezme, boş iş olarak ifade edilmiştir. Bu sebeple çok gezmek hoş görülmemiş ve çok gezmenin kötü sonuçlar doğuracağı ifade edilmiştir.

- Çok gezen tavuğun ayağına bok bulaşır.

3.2.2.1.31. Göç

Göçebelik, kültürümüzün önemli bir parçasıdır. Hayvancılığa dayalı bir geçimin olması dolayısıyla göç etmek atasözlerimizde yer almaktadır.

- Göçün geri dönmesi ağsak ite yarar.

3.2.2.1.32. Görgü Kuralları

Görgü kuralları atasözlerimizde genellikle ifade ettikleri kuralların kesinliğini ve uyulmasının gerekliliğini öğüt veya emir cümleleriyle ifade edilir. Görgü kuralları toplumun sağlıklı olmasını, güçlenmesini sağlar.

- Görgülü kuşlar gördüğünü işler.

3.2.2.1.33. Görgüsüzlük

Atasözlerimizde görgüsüz davranan kişiler kusurlu sayılarak eleştirilmiştir. Atasözlerimizde görgüsüz davranışlar ve kişilere yönelik söylemler vardır.

- Görmemişin oğlu olmuş tutmuş sikini goparmış.

3.2.2.1.34. Gurbet

Gurbette bulunmanın zorluğu ve sıkıntıları atasözlerimizde ifade edilmiştir.

- Gurbetin suyu soğuk somunu büyük olur.
- Gurbetlikte berbatlık aranmaz.

3.2.2.1.35. Haddini Bilme ve Ölçülülük

Atalarımız kendini bilmenin önemli bir değerini atasözlerimizde ifade etmişlerdir.

- Emsali ile düşüp kalkmayanın sesi semadan gelir.
- Deve dengini öküz eşini bulamazmış.
- Erine göre bağla başını tavana göre bişir aşını.
- Bay olun tutan yoksul olun satan.

3.2.2.1.36. Hatır

Atasözlerimizde ilişkilerde hatır saymanın ehemmiyeti ifade edilmiştir.

- İtini saymayan ismini sayar.

3.2.2.1.37. Hile

Atasözlerimizde hileli iş yapmanın kötü bir iş olduğu ve hileli yapılan işlerin olumlu sonuçlanmayacağı ifade edilmiştir.

- İli devesi yüklü bulur, bizi götü sikli bulur.

3.2.2.1.38. Huy

Atasözlerimizde huyu terk etmenin zor olması, huyun başkalarına geçmesi, iyi huyun övülmesi gibi konular dile getirilmiştir.

- İt yal yemekten vazgeçmez.
- Dal giydiğini ağız yediğini ister.
- Gursak gavurgasını istermiş.

3.2.2.1.39. İyilik

Atasözlerimizde iyiliğin karşılıklı olduğu ifade edilerek iyiliğe iyilikle karşılık vermek gerektiği bunun yanında kötülüğe iyilikle karşılık vermenin büyük bir erdem olduğu dile getirilmiştir.

- Nereye gitsen serdiğin mindere oturursun.

3.2.2.1.40. İyiliğe Kötülük

İyilik yapmanın iyilik getireceği ifade edilse de iyiliğin kıymetinin bilinmemesi ve iyiliğe kötülükle karşılık verilmesi de hayattaki bir doğrudur. Atasözlerimizde bu durumlar dile getirilmiştir.

- İyi olur Allah'tan kötü olur kuldan olur.
- Ne sıçtın elime de ne çalayım yüzüne?
- İyılan emeğinen yenen yemeğin sıtarası olmaz.

3.2.2.1.41. Kanaat

Atasözlerimizde kanaatkârlık anlatılmış, kanaatsizliğin insanı farklı yollara sevk edeceği ifade edilmiştir.

- Kesem dönsem ağsam yisem.

3.2.2.1.42. Kibir

Kibir kültürümüzde hoş görülmeyen huylardan biridir. Tevazünün insanı yücelttiği ifade edilerek tevazu tavsiye edilmiştir.

- Nazelim atlar gitti ortalık götü sikli taylara kaldı.
- İl kızı ilde çok, çalma kurşak belde çok.
- Güzele güzel dersin güler geçer, çirkine güzel dersin burar geçer.
- Sen ağa ben ağa ala ineği kim sağa?
- El gadar eri olanın dağ gadar yeri olur.

3.2.2.1.43. Kin

Atasözlerimizde kin tutmanın doğru bir davranış olmadığı ifade edilmiştir.

- Alırım ağ deve koymam ahdımı.
- Ekinini yakarım diyen, harmanına yetişmemiş.

3.2.2.1.44. Komşuluk

Atasözlerimizde komşuluğun değeri, iyi komşunun kıymeti, komşuluk ilişkilerinin nasıl olması gerektiği ifade edilir.

- Kuş kuşun yüzüne öter.
- Kötü komşu mal sahibi yapar.
- Komşunun iti komşuyu dalamaz.

3.2.2.1.45. Nankörlük

Atasözlerimizde nankörlüğün kötü bir huy olduğu vurgulanmıştır. Nankör insanların yarına kalırlığı yoktur. Nankör davranış sergileyenler toplumda kabul görmez.

- Yetim büyüt, duluğunu delsin.
- Dağda tayını bilmeyen, ovada dayısını bilmez.

3.2.2.1.46. Öfke

Öfke insanın üzerinde bulundurmaması gereken bir huydur. Öfkenin sadece zarar getireceği ifade edilmiştir.

- Acı soğanın zararı kabuğuna olur.

3.2.2.1.47. Öğüt

Atasözlerimizde öğüt dinlemenin yararları ve yaşananlardan bir ders çıkarmak gerektiği ifade edilmiştir.

- Ulu sözü tutmayan ulur.
- Adamın küçüğü, harmanın büyüğü sevilir.
- Aygır, gısrâğınan tutulur.
- Aç at yol almaz, aç it av avlamaz.
- Adamın kötüsü dağı, iyisi bağı sahiplenir.
- Dügün yemeği ile köpek tavlanmaz.
- İğne yitirenin gözü yerde olur.
- Möhlüze mal kaptırma.
- Sağılan ineğin memeği kesilmez.
- Sen köpeğini taşlarsan, başkası öldürür.
- Unun irisi, avradın delisi, dananın ölüsü ocak batırır.
- Yerin taşlısı, öküzün inek başlısı kadının saçlısı mutluluk getirir.
- Yandım diyene mazot dökülmez.

3.2.2.1.48. Öksüz

Atasözlerimizde anneyi kaybetmenin acısının babayı kaybetmenin acısından daha zor olduğu ifade edilmiştir. Öksüzlere sahip çıkılması ve desteklenmesi tavsiye edilmiştir.

- Öksüzün eteğine kavurga koymuşlar da bülüğümü yaktı diye dökmüş.

3.2.2.1.49. Ölüm

Atasözlerimizde ölümün kaçınılmaz bir son olması ve her daim ölüme hazırlıklı olunması gerektiği ifade edilmiştir.

- Öleni örterler bir deliğe dürterler.
- Ağa da ölür aptal da ölür, bizim gibi cingan galır.

3.2.2.1.50. Planlı ve Programlı Olma

Herhangi bir konu hakkında önceden hazırlanan ilkeler doğrultusunda hareket edilirse iş başarıya ulaşır. Atasözlerimizde planlı ve programlı olmanın faydaları vurgulanmıştır.

- İtin akli eksiğini yol gocadır.
- Paranın olduğu gün davran olmadığı gün gavrın.

3.2.2.1.51. Sağlık

Atasözlerimizde sağlığın en büyük zenginlik olduğu ifade edilerek sağlıklı olmanın yolları anlatılmıştır.

- Az yiyen çok yer, çok yiyen bok yer.
- Kırk yıllık yaraya, kırk paralık merhem kar etmez.

3.2.2.1.52. Sorumluluk

Sorumluluk duygusunun insanı davranışlarında dikkatli ve kontrollü olmasını sağlar. Sorumluluk duygusunu yüklenen bir işin sonuçlarına katlanmalıdır.

- Kızı beşiğine bele, cehizini parmağına dola.
- Kızın var kendinden aşağı sözün var.
- Çıkmış kız çığdan dışarı o da evden dışarı.

3.2.2.1.53. Tecrübe

İnsanoğlu hayatına dair tecrübelerle olgunlaşır. Bu durum atasözlerimizde açık bir şekilde dile getirilmiştir.

- Çok gendi gendandini güttürür, az gan yutturur.

3.2.2.1.54. Tedbir

Atasözlerimizde tedbirli olmak gerektiği öğütlenmiştir. Tedbirli davranmanın her zaman faydalı olduğu hatırlatılmıştır.

- İte dalanmaktansa çalıyı dolan.
- Kışın bıçkıyı dışarı koyarlar.
- Sen köpeğini taşlarsan, başkası öldürür.
- Hacılar avrat, Hacılar eşek, Hacılar yetim olma.

- Sonradan göreninen komşu olma çakır tikeniyen götünü silme.
- Möhlüze mal kaptırma.
- Kapına it, yakana bit dadandırma.
- Yazın diye gayliksiz kışın diye azzıksız çıkma.
- Yaz yağmuru atın yelesini keser.
- Uzun kösengi el yakmaz.
- Kumda oyna da götüne çöp batmasın.
- Uyuyanın üstüne kar yağar.
- Unun irisi, avratın delisi, dananın ölüsü ocak batırır.
- Küren ile giden gelir kürek ile giden gelmezmiş.
- Kadının lafı evden eve, erkeğin lafı ilden ile gider.
- Baskısız çalıyı sel alır.

3.2.2.1.55. Tembellik

Tembel insanlar toplumda kusurlu olarak görülmüştür. Tembel insanların yol almayacakları ifade edilerek tembellerin halleri tasvir edilmiştir.

- Uyuz itin düşkünü kuru bok arar kış günü.
- Irgatın yılgını yığın yeri tarif eder.
- Irgadın iyisi ikindin çalışır.
- İt ite, it de kuyruğuna buyurur.
- Sarı Mavu gibi ağzından yumuş akmasın.

3.2.2.1.56. Utanç

Atasözlerimizde utanmanın edepten olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte çalışmada, para kazanmada utangaç davranmanın doğru olmadığı ifade edilmiştir.

- Utandık bazar dostluğu bozar.
- Arsızın ar nesine, alır atar çantasına.
- Kadını ya ar yener ya er yener.

3.2.2.1.57. Yardımlaşma

İnsan sosyal bir varlık olduğu için diğer bireylerle hayatını devam ettirir. Atasözlerimizde birlikte yaşama ve yardımlaşma anlayışının hayatı kolaylaştıracağı ifade edilmiştir.

- Harman yel ile düğün dernek el ile.
- Elim değmiyor biziğine imece varayım siziğine.

3.2.2.1.58. Yabancı (El)

Yabancılık atasözlerimizde sıkça dile getirilen konulardan biridir. Yabancıya güvenilmemesi, yabancidan fayda beklenilmemesi tavsiye edilmiştir.

- Elin ayranı yürek soğutmaz.
- Canlı maldan servet, elin oğlundan evlat olmaz.
- Ayran ocaktan evlat kucaktan olmalı.
- İle disen dört olur içine atsan dert olur.
- Elin attığı daş uzak gider.
- İlin dili dağın karını eridir.
- İlin iyisi yok itin dayısı yok.

3.2.2.1.59. Yerinde ve Zamanında Doğru Davranma

Atasözlerimizde yerinde ve doğru davranmanın insan açısından gerekli olduğu ifade edilmiştir.

- Düğüne varıp tuzsuz oynama ölüye varıp tuzsuz ağlama.
- Dağda tayını bilmeyen, ovada dayısını bilmez.
- Kör Hürü gibi her ölüde ağlama.
- Karnının doymayacağı yerde açlığını belirtme.
- Çoban yer goyuna gider çocuk yer oyuna gider.
- Tavuğun cülüğü güzün sayılır.
- Möhlüz içinde mal, kafir içinde din artmaz.

3.2.2.1.60. Yiğitlik

Atasözlerimizde yiğitliğin önemi ve gerekliliği ifade edilmiştir.

- Ağalık vermekle, avcılık vurmakla olur.

3.2.3. Deyimler

Deyimler; bir toplumun kültürünün önemli yaratılarından biridir. Deyimler, o toplumun hayata dair deneyimlerini, olay ve durumlar karşısında duygu, düşüncelerini, ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerini yansıtır. Konuşma ve yazı dilinde kullanılan deyimler hem dil açısından hem de estetik açıdan anlatıma ve ifade gücüne renk katmaktadır. Duygu ve düşüncelerin anlaşılır bir biçimde aktarılması ve ifade edilmesi için tercih edilir.

Anlatıma akıcılık, çekicilik katan çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan, genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış özcük topluluğu.” şeklinde tanımlar (Püsküllüoğlu, 1995, s. 7)

Deyimler (tabirler) asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimedenden kurulu bir çeşit dil ifadesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi, dikkati çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf, basit ve birleşik fiil görünüşlü gramer unsurlarıdır. (Elçin, 2004, s. 642)

Bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış özcük topluluğu ya da tümce, şeklinde deyimi tanımlamıştır. (Aksoy, 1992: 52)

Deyim bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır. Yol gösterme niteliği taşımaz, hüküm bildirmez. Deyimlerin değişik şahıslar için çekimlenmiş biçimleri kullanılabilir. Master eki almış biçimleriyle de kullanılabilirler(Artun, 2004, s. 228).

Öztürk’ün ifadesiyle, cümle içinde ‘deyimi’ oluşturan kelimeler, anlamca diğer kelime veya söz grupları ile bir bütünlük meydana getirirler. Bu bütünlük içinde deyim kendine özgü bir görevi vardır, normal olarak kullandığımız kelimelerin anlamı maksadımızı yeterince vermez veya anlatıma beklenenin ötesinde bir anlam derinliğine ihtiyaç duyulduğu zaman; cümle içinde söz sanatına başvurulur. Bazen de konuşma halinde anlatıma canlılık katmak maksadı ile deyimleri cümle içinde kullandığımız olur.(Öztürk, 1985, s. 316)

-A-

ÇKD- 1

Aç kursak (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 2

Adını almak (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 3

Arıyı başa çırpma (KK2, KK11, KK21, KK33, KK45, KK61, KK74)

ÇKD- 4

Arının götüne çöp dürtmek (KK15, KK28, KK49, KK52, KK61, KK72, KK86)

ÇKD- 5

Abaz'ın kör gaz gibi. (KK15, KK45, KK58, KK78, KK87)

ÇKD- 6

Aslının hükmünü işlemek (KK72, KK81, KK95, KK101)

ÇKD- 7

Arpası fazla gelmek (KK4, KK16, KK48, KK54, KK61, KK67, KK72, KK96, KK97)

ÇKD- 8

Ağ ağ yumak gara gara sermek (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 9

Ağzı kanlı kurt kesilmek (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 10

Adını deliye koyup götünü çalıya koymak (KK1, KK3, KK25, KK26, KK80, KK87, KK91)

ÇKD- 11

Ağzına yüzüne bulaştırmak (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 12

Ali'ye edik Veli'ye düdük olmak (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 13

Anam teştin altında. (KK5, KK51, KK75, KK81, KK84, KK100)

ÇKD- 14

Allah allahınan tay öğretmek (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 15

Almadan gelmiş eşek gibi yatmak (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 16

Altından su mu çıkmak? (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 17

Anamın adı ağzımın dadı (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 18

Anası atası görünmek alt yamalığı sürünmek (KK13, KK33, KK55, KK72, KK90, KK97, KK100)

ÇKD- 19

At bokunu yemek (KK8, KK17, KK43, KK59, KK73, KK88, KK98, KK101)

ÇKD- 20

At olup kuyruk tutmak (Şahin, 2005, s.120)

ÇKD- 21

Ateş almak (KK3, KK12, KK27, KK44, KK75, KK84, KK994, KK102)

ÇKD- 22

Ateş almaya mı gelmek? (KK20, KK34, KK49, KK56, KK61, KK76, KK95)

ÇKD- 23

Atının gözünü açmak (KK14, KK20, KK34, KK41, KK70, KK75, KK86, KK96)

ÇKD- 24

Altı cıncık gırıği (KK6, KK15, KK37, KK47, KK87, KK100, KK102)

ÇKD- 25

Ayağın kademli olmak (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 26

Ayağını sürümek (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 27

Ayağını yalın etmek (KK4, KK25, K332, KK38, KK75, KK91, KK99)

ÇKD- 28

Adam kesilmek (KK14, KK21, KK22, KK35, KK57, KK71, KK81)

ÇKD- 29

Ayan olmak (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 30

Ağzını eğmek (KK14, KK26, KK38, KK57, KK72, KK84, KK97)

ÇKD- 31

Amar umar hepsi bir damar (KK4, KK11, KK27, KK45, KK77, KK101)

ÇKD- 32

Ay, kavağa çıkmak (KK35, KK45, KK56, KK46, KK77, KK78, KK100)

ÇKD- 33

Arayı açıp dereye sıçmak (KK3, KK5, KK23, KK35, KK88, KK99)

-B-**ÇKD- 34**

Bağrı geçmek (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 35

Babalı boynuna (KK5, KK24, KK58, KK71, KK89, KK92, KK100)

ÇKD- 36

Bekmez ekmeğe denk gelmek (KK14, KK25, KK42, KK78, KK85, KK91, KK99)

ÇKD- 37

Babalını çekmek (KK15, KK33, KK51, KK62, KK70, KK88, KK90, KK92)

ÇKD- 38

Bodu çıkarmak (KK6, KK11, KK23, KK32, KK37, KK70, KK80, KK88, KK90)

ÇKD- 39

Beylik atı gibi (KK14, KK46, KK85, KK90, KK100)

ÇKD- 40

Betine gitmek (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 41

Bitini şişirmek (KK8, KK36, KK87, KK89, KK94)

ÇKD- 42

Bindiğin devede ıgranmak (KK15, KK34, KK38, KK43, KK49)

ÇKD- 43

Biti şişip dişi ganlanmak (KK20, KK46, KK50, KK60, KK76)

ÇKD- 44

Boklarına ellemek (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 45

Boncukdeşirmek (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 46

Boyunca boka bulaşmak (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 47

Böcük mü yemek? (KK43, KK90, KK86, KK90, KK101, KK102)

ÇKD- 48

Bulduğuna bunamak (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 49

Bok böcüsü gibi yuvarlanmak (KK1, KK16, KK55, KK59, KK81)

ÇKD- 50

Bostan korkuluğu (KK14, KK21, KK27, KK35, KK67, KK101)

-C-

ÇKD- 51

Ciğeri yanmak (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 52

Cinini sikmek (KK2, KK11, KK23, KK31, KK55, KK68, KK79, KK83)

ÇKD- 53

Cinini dermek (Şahin, 2005, s.121)

ÇKD- 54

Cik deliğe çekilmek (KK14, KK31, KK37, KK45, KK60, KK102)

ÇKD- 55

Cızböcüğü (KK5, KK14, KK28, KK31, KK49, KK82, KK101)

-Ç-

ÇKD- 56

Çatlar dene olmamak (Şahin, 2005, s.122)

ÇKD- 57

Çüş dedikçe çalının altına gitmek (KK16, KK22, KK42, KK53, KK76, KK80)

ÇKD- 58

Çalıyı baştan sürümek (KK4, KK18, KK32, KK41, KK55, KK77, KK85)

ÇKD- 59

Çuvalın emcani çırpırtmak (KK3, KK17, KK19, KK31, KK44)

ÇKD- 60

Çenesinin yayı olmamak (KK16, KK25, KK37, KK47, KK96, KK102, KK103)

ÇKD- 61

Çenesi çekilmek (KK6, KK12, KK21, KK33, KK66, KK70, KK97)

ÇKD- 62

Çilikli çavuş (KK14, KK31, KK37, KK55, KK77, KK87, KK91)

ÇKD- 63

Çorçomut olmak (KK70, KK85, KK96, KK101)

-D-

ÇKD- 64

Damdan attırmak (Şahin, 2005, s.122)

ÇKD- 65

Dabakhaneye bok yetiştirmek (KK11, KK17, KK31, KK36, KK65, KK67, KK99)

ÇKD- 66

Dam dokuz pencere otuz (Şahin, 2005, s.122)

ÇKD- 67

Daşı yerine koymak (Şahin, 2005, s.122)

ÇKD- 68

Deli Bekir'in tazıya didiği olun mu? (Şahin, 2005, s.122)

ÇKD- 69

Deli **demberse** konuşmak (KK14, KK18, KK22, KK31, KK35, KK47, KK75)

ÇKD- 70

Deplek deplek konuşmak (KK10, KK36, KK40, KK51, KK54)

ÇKD- 71

Deli Esme soyu (KK13, KK50, KK51, KK68, KK73, KK85, KK86)

ÇKD- 72

Din ayağına durmak (Şahin, 2005, s.122)

ÇKD- 73

Dipiden kaçıp borana tutulmak (Şahin, 2005, s.122)

ÇKD- 74

Dirmit dölü (KK1, KK7, KK11, KK25, KK55, KK65, KK89)

ÇKD- 75

Deli tokluyu da getireyim mi? (KK22, KK33, KK44, KK62, KK71, KK84, KK92)

ÇKD- 76

Deliği yakın tilki gibi kaçıp düşmek (KK13, KK14, KK36, KK53, KK77, KK85, KK115)

ÇKD- 77

Dirlik tutmak (Şahin, 2005, s.123)

ÇKD- 78

Dut koyur olmak (KK3, KK7, KK16, KK25, KK37, KK41, KK58)

ÇKD- 79

Donuna girmek (Şahin, 2005, s.123)

ÇKD- 80

Dönen değirmenin boğazına taş atmak (Şahin, 2005, s.123)

ÇKD- 81

Doğru soluk solumak (KK12, KK17, KK31, KK44, KK66, KK77)

ÇKD- 82

Dımığına çakmak (KK7, KK10, KK26, KK53, KK67, KK75)

ÇKD- 83

Düğümü dişine vurmak (KK4, KK10, KK12, KK21, KK31, KK47, KK65)

ÇKD- 84

Düğen öküzü gibi dönmek (KK14, KK21, KK36, KK51, KK72, KK84, KK98)

-E-**ÇKD- 85**

Ekmeğini yiyip sinirine sarılmak (KK11, KK33, KK44, KK51, KK72, KK84)

ÇKD- 86

Elini iti yalağında yumak (KK10, KK21, KK32, KK42, KK58, KK62)

ÇKD- 87

Eliyle getirip garnıyla götürmek (KK3, KK14, KK22, KK33, KK51, KK62, KK85)

ÇKD- 88

Eşşek kadar adam. (KK3, KK14, KK22, KK33, KK47, KK59, KK65, KK79, KK83, KK100)

ÇKD- 89

Elçim elçim yolmak (KK2, KK13, KK24, KK33, KK48)

ÇKD- 90

Elimin eğintisi (Şahin, 2005, s.123)

ÇKD- 91

Elin erik mi kovalamak (Şahin, 2005, s.123)

ÇKD- 92

Emeği sinmek (Şahin, 2005, s.123)

ÇKD- 93

En akıllımız Deli Bekir o da direkte bağlı (Şahin, 2005, s.123)

ÇKD- 94

Eğlence etmek (KK7, KK8, KK19, KK24, KK37, KK48, KK59, KK63)

ÇKD- 95

Eşeğe sarmak (Şahin, 2005, s.123)

ÇKD- 96

Etini datlandırmak (KK49, KK52, KK64, KK75, KK87)

ÇKD- 97

Eyası galın (Şahin, 2005, s.124)

ÇKD- 98

El öfelemek (KK23, KK30, KK41, KK58, KK63, KK75, KK86, KK95)

ÇKD- 99

Ermanı dölü olmak (KK5, KK18, KK30, KK47, KK61, KK74)

-F-

ÇKD- 100

Fikir firaseti olmamak (KK27, KK36, KK41, KK58, KK61)

ÇKD- 101

Fin gibi olmak (KK8, KK17, KK26, KK33, KK43)

-G-

ÇKD- 102

Gamışın özü Bekiğin sözü (Şahin, 2005, s.124)

ÇKD- 103

Ganı gatli vacib (Şahin, 2005, s.124)

ÇKD- 104

Garamet etmek (KK13, KK14, KK22, KK33, KK47, KK79, KK102)

ÇKD- 105

Gamgaynan kaşınmak (Şahin, 2005, s.124)

ÇKD- 106

Geviş getirmek (KK32, KK43, KK54, KK77, KK78)

ÇKD- 107

Geçileri seçmek (KK43, KK55, KK65, KK78, KK90, KK102)

ÇKD- 108

Gırım kesim (Şahin, 2005, s.124)

ÇKD- 109

Gazel gayıp (KK60, KK64, KK78, KK83, KK97)

ÇKD- 110

Gocunduğun yere kör bakmak (Şahin, 2005, s.125)

ÇKD- 111

Golukmana indirmek (Şahin, 2005, s.125)

ÇKD- 112

Göğ çıbıklı bağı olmak (KK54, KK61, KK74, KK82, KK91, KK103)

ÇKD- 113

Göğden göğ boncuk kapmak (Şahin, 2005, s.125)

ÇKD- 114

Gömüdü gömüdü yemek (Şahin, 2005, s.125)

ÇKD- 115

Gusgunundan yukarı osurmak (Şahin, 2005, s.125)

ÇKD- 116

Gursağında ağın olmamak (KK4, KK7, KK23, KK36, KK44, KK56)

ÇKD- 117

Güleğine süt sağmak (Şahin, 2005, s.125)

ÇKD- 118

Gün battı gevur yattı. (KK14, KK21, KK29, KK37, KK52, KK65, KK84)

ÇKD- 119

Güdüdülük yapmak (KK3, KK14, KK22, KK53, KK68, KK97, KK99)

ÇKD- 120

Götün götün gitmek (KK8, KK16, KK26, KK35, KK49, KK66)

ÇKD- 121

Götüne baka baka gelmek (KK13, KK14, KK32, KK33, KK48, KK67, KK79)

ÇKD- 122

Götü oturak tutmamak (KK38, KK60, KK87, KK90, KK96)

ÇKD- 123

Guru guru kurban olmak (KK3, KK35, KK72, KK78, KK90, KK92, KK102)

-H-**ÇKD- 124**

Hatırı sınımak (KK58, KK65, KK72, KK88, KK93, KK101)

ÇKD- 125

Harman kaldırmak (KK1, KK11, KK29, KK33, KK75, KK84, KK99)

ÇKD- 126

Hamura kitire katmamak (KK10, KK13, KK9, KK36, KK45, KK54, KK66, KK73)

ÇKD- 127

Hoy hoy delisi etmek (KK3, KK14, KK22, KK37, KK43, KK57, KK69)

ÇKD- 128

Hale suya koymak (KK1, KK11, KK29, KK36, KK42, KK44, KK56, KK83)

ÇKD- 129

Hulku daralmak (KK3, KK4, KK12, KK24, KK38, KK47, KK59)

-İ/İ-**ÇKD- 130**

Iyıp dökmek (Şahin, 2005, s.125)

ÇKD- 131

İçine sıçıp dışına yuvarlamak (Şahin, 2005, s.125)

ÇKD- 132

İçi üzülmek (KK19, KK21, KK36, KK41, KK45)

ÇKD- 133

İt ossurdukça yalan söylemek (KK3, KK13, KK32, KK46, KK66, KK83, KK94)

ÇKD- 134

İt kılı postal bağı (KK12, KK24, KK36, KK41, KK72, KK95)

ÇKD- 135

İmamın abdes suyu gibi (KK38, KK40, KK74, KK89, KK91, KK99)

ÇKD- 136

İğne ile verip gürpeden çekmek (KK7, KK14, KK27, KK35, KK44, KK58)

ÇKD- 137

İçi burçaklı arpa mı yolmak? (KK10, KK27, KK53, KK76, KK84, KK102)

ÇKD- 138

İnekten sağıp ite dökmek (Şahin, 2005, s.126)

ÇKD- 139

İt ayağı yimiş gibi gezmek (KK9, KK18, KK40, KK52, KK61, KK77)

ÇKD- 140

İtten irezil olmak (KK11, KK20, KK34, KK49, KK91, KK99, KK100)

ÇKD- 141

İt kırmak (Şahin, 2005, s.126)

ÇKD- 142

İt yüzü sığışlamak (KK40, KK47, KK53, KK66, KK74, KK101)

ÇKD- 143

İtimizin eniği (Şahin, 2005, s.126)

ÇKD- 144

İt misin İmirgazili mi? (Şahin, 2005, s.126)

ÇKD- 145

İvriz'in iti titremek (Şahin, 2005, s.126)

-K/L-**ÇKD- 146**

Kapıyın iti olmak (KK58, KK70, KK87, KK90, KK91)

ÇKD- 147

Kavağı kesip takırtıyı kurutmak (KK1, KK6, KK21, KK44, KK51, KK55, KK100)

ÇKD- 148

Karanlıkta kaş atmak (KK51, KK60, KK74, KK79, KK91, KK92)

ÇKD- 149

Kayıt düzmek (KK32, KK44, KK59, KK67, KK74, KK89)

ÇKD- 150

Kız satmak (KK13, KK24, KK32, KK39, KK44, KK55, KK69)

ÇKD- 151

Kar derdinden buz yalamak (Şahin, 2005, s.126)

ÇKD- 152

Keklik gibi yumurta çalmak (KK5, KK14, KK23, KK31, KK43, KK79)

ÇKD- 153

Kıtlıkta darı çöreği olmak (Şahin, 2005, s.127)

ÇKD- 154

Kör itin öldüğü yer (Şahin, 2005, s.127)

ÇKD- 155

Kelezemek (KK1, KK3, KK12, KK32, KK56, KK73, KK84)

ÇKD- 156

Kösteği kesilmek (Şahin, 2005, s.127)

ÇKD- 157

Kucağına oturup sakalını yolmak (Şahin, 2005, s.127)

ÇKD- 158

Kursağında ağın olmamak (KK10, KK14, KK30, KK48, KK54, KK69, KK89)

ÇKD- 159

Kuyruğu şapılamak (Şahin, 2005, s.127)

ÇKD- 160

Küllükte ağnamak (KK12, KK21, KK33, KK54, KK68, KK86, KK88)

ÇKD- 161

Külleme olmak (Şahin, 2005, s.127)

ÇKD- 162

Kürtüne gitmek (Şahin, 2005, s.127)

ÇKD- 163

Küsük boku yemek (KK5, KK15, KK26, KK37, KK46, KK57)

ÇKD- 164

Kafanın girmediği yere gövdeyi sokmaya çalışmak(KK13, KK17, KK31, KK82)

ÇKD- 165

Kılıç gibi gidip kılıç gibi gelmek (KK9, KK28, KK41, KK54, KK65, KK76)

ÇKD- 166

Laf gevişini almak (KK5, KK8, KK19, KK44, KK52, KK59)

-M/N-**ÇKD- 167**

Mılığını eğmek (KK10, KK15, KK33, KK38, KK64, KK68, KK79)

ÇKD- 168

Mitil atmak (KK8, KK34, KK40, KK49, KK54, KK60)

ÇKD- 169

Ne oldum delisi olmak (KK34, KK41, KK43, KK59, KK75, KK87)

-O-**ÇKD- 170**

Oğlak atacak keçi gibi büktelemek (KK3, KK12, KK21, KK31, KK32, KK43)

ÇKD- 171

Ossuruğu cinli (Şahin, 2005, s.128)

ÇKD- 172

Osturuğundan oflaz (Şahin, 2005, s.128)

ÇKD- 173

Oturduğu yerden bir pança toprak almadan kalkmamak (KK2, KK7, KK17, KK40, KK56, KK70, KK86)

ÇKD- 174

Otta orak bokta kürek olmak (KK19, KK38, KK51, KK65, KK76, KK86)

ÇKD- 175

Oruç tuttuğuyunan bayram etmemek (KK9, KK21, KK36, KK48, KK49, KK53, KK54)

ÇKD- 176

Ocaklardan yırak (KK1, KK7, KK31, KK41, KK60, KK77)

-Ö-**ÇKD- 177**

Önde doğup götte kalmak (Şahin, 2005, s.128)

ÇKD- 178

Örüne kaldırmak (KK19, KK20, KK56, KK72, KK80, KK93, KK95, KK100)

ÇKD- 179

Öve öve öküz etmek (KK1, KK12, KK22, KK42, KK60, KK77, KK88)

-P-**ÇKD- 180**

Pelesek dönmek (Şahin, 2005, s.129)

ÇKD- 181

Pel pel bakmak (KK4, KK31, KK43, KK69, KK87, KK95, KK116)

ÇKD- 182

Pirem pirem olmak (KK9, KK10, KK51, KK52, KK70, KK93, KK99, KK100)

ÇKD- 183

Pürtme vermek (KK6, KK15, KK32, KK54, KK68, KK71)

ÇKD- 184

Pöçüğü yağlanmak (Şahin, 2005, s.129)

ÇKD- 185

Pürç kopartmamak (Şahin, 2005, s.129)

-S-

ÇKD- 186

Sana pişmişse bana soğumuş (Şahin, 2005, s.129)

ÇKD- 187

Sancazına ermek (Şahin, 2005, s.129)

ÇKD- 188

Sapben gupben okumak (Şahin, 2005, s.129)

ÇKD- 189

Sikiyle perişan olmak (KK2, KK3, KK12, KK19, KK26)

ÇKD- 190

Sikine tuz döküp yalatmak (Şahin, 2005, s.129)

ÇKD- 191

Sikini kaldırmak (KK8, KK14, KK33, KK49, KK54, KK70)

ÇKD- 192

Sikini tuta tuta gelmek (KK9, KK19, KK21, KK32, KK40, KK73, KK89)

ÇKD- 193

Suyu ağzı yukarı akıtmak (Şahin, 2005, s.129)

ÇKD- 194

Soğuk sactan sıcak çörek (KK36, KK45, KK52, KK74, KK88, KK92)

ÇKD- 195

Sofranın gediği (KK6, KK16, KK25, KK37, KK41, KK52, KK88)

ÇKD- 196

Sıçtığı göte merhameti olmamak (KK40, KK46, KK51, KK64, KK75, KK89)

ÇKD- 197

Sıtkı sıyrılmak (KK31, KK52, KK55, KK72, KK80, KK92, KK98)

ÇKD- 198

Sütü bozuk (KK5, KK30, KK46, KK76, KK99)

-T-

ÇKD- 199

Tabanını göstermek (Şahin, 2005, s.129)

ÇKD- 200

Tavuğun bok dittiği gibi (KK5, KK10, KK23, KK48, KK76)

ÇKD-201

Tana kazık sökmek (KK39, KK50, KK56, KK62, KK80, KK82, KK95)

ÇKD-202

Tavşana kaç tazıya tut, demek (KK10, KK19, KK27, KK39, KK49, KK56)

ÇKD- 203

Tecerenden alıp becerene vermek (KK43, KK66, KK76, KK84, KK93)

ÇKD- 204

Taşı göğsü atıp başını altında tutmak (KK52, KK68, KK74, KK90, KK96)

ÇKD- 205

Tilkinin Hüseyin'in dölü müsün? (Şahin, 2005, s.129)

ÇKD- 206

Turp yediği yerde ossurmak (KK8, KK50, KK69, KK77, KK91)

ÇKD- 207

Tuz dengi misin eriyecek? (Şahin, 2005, s.130)

ÇKD- 208

Tütüm tütüm tütme (KK19, KK28, KK36, KK45, KK59, KK72, KK93)

-U/Ü-

ÇKD- 209

Uğrundan dene dökmek (Şahin, 2005, s.130)

ÇKD- 210

Ürkütmeden sayılmak (Şahin, 2005, s.130)

ÇKD- 211

Uçkurunun hakkından gelememek (KK1, KK12, KK32, KK43, KK51)

ÇKD- 212

Uçkuru gevşek (KK1, KK13, KK20, KK33, KK41, KK51, KK62)

-Y-

ÇKD- 213

Yağın yarman mı erimek? (KK9, KK18, KK26, KK35, KK59, KK82, KK93)

ÇKD- 214

Yalağı çaya kazılmak (Şahin, 2005, s.130)

ÇKD- 215

Yandım yürek (KK11, KK28, KK37, KK62, KK73, KK82, KK86)

ÇKD- 216

Yağ diyal kuyruk (KK6, KK9, KK18, KK24, KK39, KK46)

ÇKD- 217

Yandığı yerde sönmek (KK14, KK23, KK35, KK66, KK70)

ÇKD- 218

Yuralını sıyırıp tömeye koyurmak (KK19, KK23, KK35, KK51, KK67)

ÇKD- 219

Yaş deriye çekilmek (Şahin, 2005, s.130)

ÇKD- 220

Yayan yapıldak koşmak (KK5, KK20, KK33, KK41, KK51, KK59, KK68, KK86, KK103)

ÇKD- 221

Yinik yeri aramak (Şahin, 2005, s.130)

ÇKD- 222

Yiyemeyeceğin bokun yemek (KK17, KK24, KK31, KK36, KK40)

ÇKD- 223

Yorgun it yatağı (Şahin, 2005, s.131)

ÇKD- 224

Yükü dışarı kaymak (Şahin, 2005, s.131)

ÇKD- 225

Yüreği kalıp kalıp yağ bağlamak (Şahin, 2005, s.131)

ÇKD- 226

Yüreği şişmek (KK4, KK7, KK14, KK30, KK47, KK60)

ÇKD- 227

Yidiği çanağa sıçmak (KK10, KK13, KK41, KK50, KK77, KK100)

ÇKD- 228

Yüz yıkamak (KK43, KK55, KK64, KK76, KK88, KK97)

ÇKD- 229

Yortusu tutmak (KK1, KK33, KK41, KK61, KK72, KK79)

ÇKD- 230

Yüzüne eşek derisi çekilmek (KK33, KK45, KK64, KK66, KK78)

ÇKD- 231

Yayladaki yoğurda mantı çalmak (KK2, KK7, KK34, KK48, KK65)

ÇKD- 232

Yalı yiyip koyuna gitmemek (KK11, KK30, KK51, KK64, KK72, KK89)

-Z-

ÇKD- 233

Zorkunlu avrat (Şahin, 2005, s.131)

ÇKD- 234

Zerreden zürre çıkarmak (KK3, KK15, KK26, KK51, KK99)

Etkili bir kullanım alanına sahip olması ve toplumun kültüründen izler taşıması sebebiyle deyimler, nesilden nesile aktarılacak günümüze kadar ulaşmıştır. Hayatın her alanında kullanıma uygun olan deyimlerin bir bölümünün değişen ve gelişen zaman içerisinde kullanılmaması; deyimlerin yitip kaybolmasına neden olmaktadır. Milli ve kültürel bir servet olarak ifade ettiğimiz deyimler Çukurkuyu Kasabası'nda sosyal ve kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarımı noktasında önemli bir rol oynamaktadır.

Çukurkuyu Kasabası'nda derlediğimiz deyimlerin hikâyeleri unutulmuş olup ne var ki “Deli Esme soyu” deyiminin hikâyesi şu şekildedir:

Esme, mahallesinden birkaç insanla Asmaz'daki su değirmenine un üğütmeye gider. Su değirmenlerinin üretimi az olduğundan o günlerde birkaç gün unu üğütme sırası gelinceye kadar değirmende kalınırmış. Böyle bir günde dağ köylerinden çok fakir, üstü başı hıllım hırçık, yırtıklarından teni görünen genç bir kadın da un üğütmeye gelir. O günlerde bizim köyde kadınlar üç etek giyerlermiş. Deli Esme bu kadına acır. Deli Esme genç kadının durumuna üzülüşünden karanlık basınca üç eteğinin altındaki uzun donunu çıkararak kadına giydirir ve kendi üç eteğinin yan yırtmaçlarının iki tarafını da iğneyle dikerek üç eteği altı donsuz etek haline getirir. Böylece Asmaz'dan köye doğru zar zor yürüyerek çöl yurdundaki obalara yaklaşıncaya dayısı Hacı Seyit Ağa, Esme'nin yürüyüşünden huylanarak:

—Şu bizim Esme'yi çağırın, niye yan yun yürüyor, der. Esme her ne kadar gelmek istemese de ağanın adamları Esme'yi ağanın yanına getirirler ve don olayını açığa çıkarırlar.

Bundan sonra Esme'nin soyundan gelen bütün kadınlara “Değirmende donunu atıp gelen Deli Esme'nin soyu” diye kakıç kakılır. Deli Esme soyu deyim olarak kalır ve köyümüzde günümüze kadar gelir.(Şahin, 2005, s.114-115)

ÇK'de derlediğimiz deyimleri değerlendirdiğimizde ÇK halkının geçmiş

dönemlerdeki yaşam tarzına, hayata yönelik duygu ve düşüncelerine, dinsel ve sosyal inançlarına yönelik bilgiler bulabiliriz. ÇK’de kullanılan deyimlerde sıklıkla geçen at, eşek, it gibi hayvanlardan hareketle geçmiş dönemlerde ÇK halkının göçebe bir yaşam sürdüğünün ve küçükbaş hayvancılığa dayalı bir ekonomik kültürünün yaşandığının bilgisine ulaşabiliriz. ÇK’de kullanılan “Deli Bekir’in tazıya didiği olun mu?”, “Tilkinin Hüseyin’in dölü müsün?” deyimleriyle halkın yalan yanlış konuşan ve yalan söyleyen insanları yerdiğini görüyoruz. Yine bunun gibi deyimlerde halkın yaşam koşullarını ve dünyaya dair görüşlerini anlayabiliriz. ÇK’de kullanılan deyimlerin bir kısmı ÇK’ye ait olsa da bir kısmının Anadolu’nun diğer kentlerinde kullanıldığı görülmektedir. ÇK’ye ait deyimlerin yeni nesillerce pek bilinmediği ama yaşlılar tarafından duygu ve düşüncelerin ifadesinde kullanıldığını görüyoruz.

3.2.4. Halk Hikâyesi

Türk halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya- mekan içinde ‘efsane, masal, menkabe, destan, vb.’ mahsullerle beslenerek, dini, tarihi, içtimai hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir.(Elçin, 2004, s. 444)

Ali Berat Alptekin halk hikâyesinin göçebe kültüründen yerleşik hayata geçiş döneminin ilk ürünleri olduğunu ifade eder. Alptekin, devamında ise halk hikâyelerinin aşk, yiğitlik, vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslam ve Hint-İran olan, genellikle âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatmalar olduğunu ifade etmiştir. (Alptekin, 1997, s. 7)

3.2.4.1. Labız Yurdu

ÇKHK- 1

Çukurkuyu Kasabası’nın belde olmadan önceki süreçte yerleşim yeri olarak köy olarak geçmektedir. Yörükler hayvancılığa dayalı ekonomik bir yaşam benimsedikleri için gış dışında diğer mevsimlerde obalar halinde göçebe olarak yaşamaktadırlar. O zamanlarda Yörük obası Labız’a hayvanları için göçerek Labız’ı yurt edinirler. Belli bir vakit kalıp gidecekleri köy halkı tarafından bilindiğinden Yörük obasına ses edilmez. Köy halkı ses etmedikçe Yörük obası kış hazırlığına başlayarak çardak, demek yapmaya ve ağılları onarmaya başlarlar. Bu durum köylüleri rahatsız için köyün ileri gelen ağalarına durum iletilir. Ağalar ulaklar vasıtasıyla haber göndererek Labız’dan

göçmelerini isterler.

Yörükler:

— Kalkmayacaklarını, ağılları ve inleri onardıklarını Labız'ı yurt tutup köy kuracaklarını söylerler.

Buna sinirlenen Hacı Seyit Ağa eli ayağı değnek tutan erkekleri toplayıp Labız'da oturan Yörüklere baskın verirler. Sabah saatlerin başlayan kavgaya ikindi vaktine kadar aralıklarla devam eder. Her iki tarafın da kavgaya tutuşan erkekleri yorgun ve bitkin bir vaziyettedir. At üstünde iki kişi kalmıştır. Biri safkan, demirkırı atın üzerinde Yörük ağası diğeri de Hacı Seyit Ağa'dır. Kuyunun başındaki düzlükte karşılıklı birbirlerine at sürerler. Hacı Seyit Ağa bakar ki Yörük ağasının atı cesur ve hareketli; kendi atı yorgun olduğundan dolayı kavgayı kaybedeceği korkusuna kapılır. Belinden çıkardığı tabancayla son kavuşmada Yörük ağasının atına ateş eder. At isabet eden kurşunla olduğu yere devrilir ve Yörük ağası da atın devrilmesiyle yere gapaklanır. Gendine gelen Yörük ağası atının yanına varır ne çare ki atı telef olmuştur. Atın başına diz çöken Yörük ağası, Hacı Seyit Ağa'ya dönerek

— Bu atı vurmasan da beni vursan erkekliğini ve ağalığını bilirdim amma atın intikamını alırım, sakın unutma, der.

Yaptığının erkekliğe ve ağalığa sığmadığını anlayan Hacı Seyit Ağa köyden gelenlerle himleşerek oradan ayrılırlar. Yaşanan olayların ertesinde Yörükler de gece ağanın atını gömerek Labız'ı terk ederler.

Sert geçen bir gış günü Hacı Seyit Ağa'nın yanına saçlı sakalı birbirine garışmış, üstü başı üllüz bir halde bir yabancı gelir. Ağa, adamın oturmasına galkmasına bakarak görmüş geçirmiş biri olduğu kanaatine varır. Oda hizmetçilerine işmar ederek hizmet etmelerini tembihler.

Ağa:

—Çulda çuvalda yatırmayın, evden yorgan dösşek getirin. Ocağı söndürmeyin, yemekleri sıcak ve temiz getirin der.

Misafirin yanında yatar ve onunla gece gündüz sohbet eder. Birkaç gün kaldıktan sonra misafir ağaya dönerek

—Beni tanıdın mı? diye sorar.

Ağa da:

—Tanımadım, der.

Bu sefer misafir

—Labız'ı, vurduğun kır atı, kır atın üzerindeki Yörüklerin ağasını

hatırlayamadın mı diye sorar.

—Ben buraya atımın intikamını almak ve seni öldürmek için geldim, der. Ama hürmetine, hanenin düzenine, kapıda çalışanlarına ve evinde yatmayıp yanımda yatmana baktım. Seni öldürmeye niyetlendimse de yapamadım, der.

İki ağa bu olaydan sonra kardeş gibi olurlar. Ağa, eşşekle gelen misafirine en iyi atını vererek onu uğurlar ve aynı Yörükler yıllarca her yaz ağanın bölgesinde konaklayıp gelip geçerler.(Şahin, 2005, s. 116-117)

Halk hikâyesinde geçimlerini hayvancılıkla sağlayan iki ağa arasında yaşanan bir olay anlatılmıştır. Halk hikâyesinde ağız özellikleri aynen yazıya geçirilmiştir. Hikâyede geçen konuşmalarda nazımla söylenen parçalara rastlanmamıştır. Hikâyede yabancıya gösterilen saygı ve nezaketten o dönemin kültürü ve yaşamı hakkında bilgiler tespit edilmiştir. Hikâyenin sonunda her iki ağa da ebediyen dost kalır, dolayısıyla hikâye mutlu bir şekilde biter.

3.2.5. Alkışlar

Dua, yaşanan ayrılıklar, başa gelen hastalıklar, beklenmedik zamanlarda ve mekânlarda gerçekleşen ölümler, doğal afetler, savaşlar gibi yıkımların ardından kulun yaratıcısına sığınmasıdır. Kulun Allah'ın büyüklüğüne ve kudretine sığınarak maddi ve manevi istemde bulunmasıdır.

Dua, insanın kendisi ile içinde yaşadığı cemiyetin maddi refah ve manevi saadetinde yardım ve merhametini istemek üzere Tanrı'ya yaptığı bir hitap, bir sesleniştir.(Elçin, 2004, s. 662)

Alkış sözü halk edebiyatında karşıdaki kişinin iyiliğinin istendiğini gösteren, kargış ise tam tersine söylenen kişinin kötülüğünü isteyen söz kalıplarıdır. Alkış ve kargış bir halk edebiyatı türü değildir. Bunlar konuşmayı süsleyici, anlatımı güçlendirici söz kalıplarıdır. Alkış ve kargışların sanat değeri olanları, özenilmiş, imge, düşünce ve çağrışım buluşlarında başarılı olanlardır. Bu yönleriyle küçük birer sanat eseridirler

(Boratav, 2016, s. 143- 151).

İnsanoğlunun toplum halinde yaşamaya başlamasından itibaren var olduğunu sandığımız dua ve beddualar, sözlü anlatım türlerinin önemli bir cephesini oluştururlar. İnsan ilişkilerinde karşılaşılan iyilik yahut kötülüklere kimi zaman sözlerle cevap verme gereği duyulur ki, bu da dua yahut beddua olarak karşımıza çıkar. (Kaya, 1997, s. 99).

-A-

ÇKAL-1

Allah iki iyilikten birini versin. (Şahin, 2005, s.135)

ÇKAL-2

Allah imandan, Kuran'dan mahrum etmesin. (KK7, KK14, KK32, KK50, KK74, KK80, KK91)

ÇKAL-3

Allah alıştığından ayırmasın. (KK2, KK6, KK17, KK24, KK33, KK39, KK51)

ÇKAL-4

Al duvaklı gelin olasın. (KK40, KK46, KK51, KK64, KK75, KK89)

ÇKAL-5

Allah birini bin etsin. (Şahin, 2005, s.135)

ÇKAL-7

Allah sayınızı azaltmasın. (KK37, KK47, KK54, KK70, KK73, KK87, KK91)

ÇKAL-8

Ayağın göl, başın pınar olsun. (Şahin, 2005, s.135)

ÇKAL-9

Allah bir bulup bin yimeyi nasip etsin. (KK8, KK14, KK30, KK49, KK54, KK77)

ÇKAL-10

Aksakallı kocalar ol, inşaallah. (Şahin, 2005, s.135)

ÇKAL- 11

Allah, dini bütün biri nasip etsin. (KK5, KK28, KK39, KK52, KK81, KK103)

ÇKAL-12

Allah, gördüğünden geri kalmayasın. (KK24, KK36, KK48, KK57, KK82, KK96)

ÇKAL-13

Allah, devlet kapısına düşürmesin. (KK13, KK33, KK55, KK72, KK90, KK95)

ÇKAL-14

Allah paçası sökülük şansını versin. (KK8, KK11, KK28, KK32, KK39, KK41, KK43, KK50, KK71)

ÇKAL-15

Allah, insan evlâdı nasip etsin. (KK4, KK25, KK32, KK38, KK75, KK91, KK99)

ÇKAL-16

Allah, sana kol kanat gersin. (KK14, KK25, KK42, KK58, KK65, KK71, KK79)

ÇKAL-17

Allah, kız evlâtlar versin. (KK6, KK11, KK23, KK32, KK37, KK70, KK80, KK88, KK90)

ÇKAL-18

Ayağında eskisin, inşaallah. (KK14, KK15, KK20, KK32, KK48, KK51, KK66)

ÇKAL-19

Ay gibi parlayasın. (KK12, KK21, KK33, KK40, KK48, KK54, KK56, KK74, KK97)

ÇKAL-20

Allah, iman ile çene kapatmayı nasip etsin. (KK7, KK13, KK29, KK32, KK58, KK64, KK71, KK84)

-B-**ÇKAL-21**

Başın bozulmasın, inşaallah. (KK11, KK17, KK31, KK36, KK65, KK67, KK99)

ÇKAL-22

Başın sıkışmasın. (KK22, KK33, KK44, KK62, KK71, KK84, KK92, KK101)

ÇKAL-23

Bol bol yiyip içesin. (KK3, KK14, KK22, KK33, KK47, KK59, KK65, KK79, KK83, KK100)

-C/Ç-**ÇKAL-24**

Cemiyet adamı olasın. (KK23, KK30, KK41, KK58, KK63, KK75, KK86)

ÇKAL-25

Cemalin nur olsun. (KK3, KK15, KK25, KK38, KK40, KK52, KK62, KK70)

ÇKAL-26

Cenazen kalabalık olsun. (KK53, KK70, KK75, KK88, KK93, KK102)

ÇKAL-27

Çanağın her daim kaynasın. (KK13, KK14, KK32, KK33, KK48, KK67, KK79)

-D-**ÇKAL-28**

Döllü döşlü yuvan olsun. (KK3, KK35, KK72, KK78, KK90, KK92, KK102)

ÇKAL-29

Düşmanların kör olsun. (KK1, KK11, KK29, KK33, KK75, KK84, KK99,)

ÇKAL-30

Din diyanet sahibi olasın. (KK12, KK21, KK33, KK54, KK68, KK86, KK100)

ÇKAL-31

Dua edenin çok olsun. (KK2, KK23, KK34, KK45, KK56, KK76, KK94, KK101)

-E-

ÇKAL-32

Evlâtların evlât olsun, inşaallah. (KK9, KK16, KK29, KK32, KK42, KK52, KK63, KK72)

ÇKAL-33

Elin ayağın tutsun. (KK8, KK13, KK27, KK34, KK53, KK68, KK76, KK85)

ÇKAL-34

Emeklerin yağlı olsun. (KK2, KK7, KK17, KK40, KK56, KK70, KK86, KK91)

-G-

ÇKAL-35

Gençliğine doy. (KK9, KK21, KK66, KK88, KK90, KK103)

ÇKAL-36

Gözellerle eş ol. (KK1, KK7, KK31, KK41, KK60, KK77)

ÇKAL-37

Gam çekmeyesin. (KK19, KK20, KK56, KK72, KK80, KK93, KK95, KK100)

ÇKAL-38

Gara yer görmeyesin. (KK9, KK10, KK51, KK52, KK70, KK93, KK99)

-H-

ÇKAL-39

Hak yetiše her işine. (KK31, KK52, KK55, KK72, KK80, KK92, KK98)

ÇKAL-40

Horantan çok olsun inşaallah. (KK37, KK47, KK54, KK70, KK73, KK87, KK91)

ÇKAL-41

Hayırsız servetin olmadan hayırlı evladın olsun. (KK5, KK10, KK23, KK38, KK46, KK53, KK65)

-İ/İ-

ÇKAL-42

İki cihan serverine ahirette komşu ol, inşaallah. (KK39, KK50, KK56, KK62, KK80, KK82, KK95)

-K-

ÇKAL-43

Kollarının kuvveti kesilmesin. (KK51, KK70, KK78, KK89, KK98)

ÇKAL-44

Kafan kumaş olsun kuzum. (KK15, KK24, KK47, KK51, KK69, KK76)

ÇKAL-45

Kolun kanadın çok olsun. (KK1, KK12, KK32, KK33, KK51, KK65, KK72)

ÇKAL-46

Kesenin dibini göremeyesin, inşallah. (KK5, KK20, KK33, KK41, KK51, KK59, KK68, KK86)

-L-

ÇKAL-47

Lafın dağılmasın, inşallah. (KK15, KK28, KK49, KK52, KK61, KK103)

ÇKAL-48

Lavgarlardan uzak olasın, inşallah. (KK4, KK16, KK48, KK54, KK61, KK67, KK72)

-M/N-

ÇKAL-49

Mayana sahip çıkasın. (KK1, KK3, KK25, KK26, KK80, KK87)

ÇKAL-50

Muradını alasın. (KK6, KK11, KK23, KK32, KK37, KK70, KK80, KK88, KK90)

ÇKAL-51

Mertler doğurasın. (KK8, KK14, KK24, KK39, KK61, KK65)

ÇKAL-52

Niyetin her daim dölek olsun. (KK56, KK69, KK80, KK86, KK98)

ÇKAL-53

Necise bulaşmayasın, inşallah. (KK55, KK63, KK76, KK81, KK99)

-O/Ö-

ÇKAL-54

Ömrün oldukça yüzün gülsün. (KK7, KK8, KK19, KK44, KK77, KK88, KK99)

ÇKAL-55

Ömrün uzun, düğünün güzün olsun. (KK23, KK70, KK71, KK88, KK103)

-R-

ÇKAL-56

Rabbim dırnağına daş değıdirmesin. (KK2, KK14, KK23, KK46, KK56, KK67)

ÇKAL-57

Rabbim zürrüyetini daim eylesin. (KK4, KK11, KK18, KK25, KK33, KK54, KK61, KK72, KK86, KK94)

-S/Ş-

ÇKAL-58

Su gibi git, su gibi gel. (KK40, KK50, KK79, KK88, KK95, KK101)

-T-

ÇKAL-59

Torun tombalak sevesin, inşallah. (KK12, KK21, KK33, KK40, KK48, KK54, KK56, KK74, KK97)

ÇKAL-60

Tez vakitte doğurasın. (KK2, KK11, KK23, KK31, KK55, KK68, KK79, KK83)

-Y/Z-

ÇKAL-61

Yurdun yuvan şen olsun. (KK14, KK15, KK20, KK32, KK48, KK51, KK82)

ÇKAL-62

Zulme uğrayıp da inlemeyesin. (KK15, KK27, KK40, KK45, KK60, KK78)

Çukurkuyu Kasabası'nda derlediğimiz 62 adet alkışı Kaya'nın tasnifine göre sınıflamayı uygun gördük.

1. Din ve ahiret ile ilgili söylenen dualar
2. Bir iyilik beklenmeden söylenen dualar
3. Hayat ile ilgili söylenen dualar (Kaya, 1997, s. 99-121).

3.2.5.1. Din ve Ahiret ile İlgili Söylenen Dualar

- Allah Kuran'ı yoldaş etsin.
- Allah, iman ile çene kapatmayı nasip etsin.
- Cemalin nur olsun.
- Cenazen kalabalık olsun.
- Din diyanet sahibi olasın.
- Dua edenin çok olsun.
- Hak yetiše her işine.

- İki cihan serverine ahirette komşu ol, inşallah.

3.2.5.2. Bir İyilik Beklenmeden Söylenen Dualar

- Al duvaklı gelin olasın.
- Düşmanların kör olsun.
- Aksakallı kocalar ol, inşallah.
- Allah, dini bütün biri nasip etsin.
- Allah, gördüğünden geri kalmayasın.
- Allah, devlet kapısına düşürmesin.
- Allah, sana kol kanat gersin.
- Allah, kız evlâtlar versin.
- Allah paçası sökülük şansı versin.
- Allah, insan evlâdı nasip etsin.
- Ay gibi parlayasın.
- Başın bozulmasın, inşallah.
- Başın sıkışmasın.
- Bol bol yiyip içesin.
- Cemiyet adamı olasın.
- Çanağın her daim kaynasın.
- Döllü döşlü yuvan olsun.
- Evlâtların evlât olsun, inşallah.
- Elin ayağın tutsun.
- Emeklerin yağlı olsun.
- Gençliğine doy.
- Güzellerle eş ol.
- Gam çekmeyesin.
- Gara yer görmeyesin.
- Horantan çok olsun inşallah.
- Hayırsız servetin olmadan hayırlı evladın olsun.
- Muradını alasın.
- Mertler doğurasın.
- Rabbim zürrüyetini daim eylesin.

- Torun tombalak sevesin, inşallah.
- Tez vakitte doğurasın.
- Yurdun yuvan şen olsun.
- Zulme uğrayıp da inlemeyesin.

3.2.5.3. Hayat ile İlgili Söylenen Dualar

- Allah iki iyilikten birini versin.
- Allah alıştığından ayırmasın.
- Mayana sahip çıkasın.
- Allah birini bin etsin.
- Allah sayınızı eksik etmesin.
- Allah bir bulup bin yimeyi nasip etsin.
- Ayağında eskisin, inşallah.
- Kollarının kuvveti kesilmesin.
- Kafan kumaş olsun kuzum.
- Kolun kanadın çok olsun.
- Kesenin dibini göremeyesin, inşallah.
- Lafın dağılmasın, inşallah.
- Lavgarlardan uzak olasın, inşallah.
- Niyetin her daim dökük olsun.
- Necise bulaşmayasın, inşallah.)
- Ömrün uzun, düğünün güzün olsun.
- Rabbim dırnağına daş değdirmesin.
- Su gibi git, su gibi gel.

Çukurkuyu Kasabası’nda derlediğimiz alkışlarda isteklerin daha çok yaşanan dünyaya yönelik olduğu görülmüştür. Bir kısmında ise ahiret hayatına yönelik istekler mevcuttur. Alkışlarda olumsuz olaylar ya da durumların da yaşanmamasına yönelik söylemler vardır. “Necise bulaşmayasın, inşallah.”, “Kesenin dibini göremeyesin, inşallah.” ÇK’de derlediğimiz alkışlar, günlük yaşamda ve günlük konuşmalarda sıkça kullanılmaktadır.

3.2.6. Kargışlar

Kargışlar, kişinin yaşadığı olay ya da durumlar karşısındaki ruhsal yönünü yansıtan, sözlü kültür ürünleridir. Kargışların farklılaşması insanın ruhsal yönüne, zamana, mekâna, yaşanan olayın etki gücüne göredir. Kargış söylemenin temelinde kişinin duygusal yönden boşalması ve rahatlaması söz konusudur.

Beddua, la'net, inkisar, bela ve gazap ifade eden menfi sözlerdir. Farsça 'bed' ve Arapça 'dua' kelimelerin birleşiminden oluşan bu tabiri en eski Türk kaynaklarından 19. Asra kadarki kültür eserlerimiz ve sözlüklerimizde çok yaygın "ilenç" yani kargış ise, insanın kendisine, ailesine, cemiyetine ve din gibi müesseselerine zararı dokunacak şahıslara, düşünce ve fikirlere karşı davranışlarının şiddetli bir tepkisidir. Hayatta adaletsizliğe uğramış, küfran-ı nimetle karşılaşmış, vicdanında uyanan isyan ve hiddeti susturma çareleri arayan insanın en büyük kudret olan Tanrının kötülüğün cezalandırılmasını istemesi yolundaki dileklerinden doğan sözlü gelenek mahsulleridir (Elçin, 2004: 662- 663).

Beddualar, çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir.(Kaya, 1997: 113)

-A-

ÇKK- 1

Allı graf bağlayamasın. (KK20, KK36, KK41, KK49, KK56, KK60, KK75)

ÇKK- 2

Allah doğmaz dokumaz olaydın. (Şahin, 2005, s.135)

ÇKK- 3

Allah gasıcığından gavran. (KK6, KK14, KK29, KK35, KK43, KK48, KK90, KK100)

ÇKK- 4

Allah oğlundan kızından bul. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 5

Allah gün bul gün ye. (Şahin, 2005, s.135)

ÇKK- 6

Allah doğmaz töremez ol. (Şahin, 2005, s.135)

ÇKK- 7

Allah, erken yaşta dişini döksün. (KK8, KK19, KK21, KK32, KK49, KK55, KK69)

ÇKK- 8

Allah, yiyeceğin ağı düğü olsun. (KK6, KK10, KK20, KK36, KK41, KK47, KK55, KK70, KK88)

ÇKK- 9

Adın başkasına kona. (KK14, KK34, KK41, KK59, KK66, KK87, KK100)

ÇKK- 10

Adın bata. (KK15, KK35, KK38, KK43, KK51, KK67, KK72, KK81, KK99, KK103)

ÇKK- 11

Adın gara yirden gele. (KK3, KK13, KK25, KK37, KK46, KK50, KK60, KK74, KK87, KK90)

ÇKK- 12

Adı sanı batasıca. (KK8, KK18, KK21, KK38, KK45, KK50, KK67, KK79, KK80)

ÇKK- 13

Allah, ağzından çıkanı eteğine döksün. (KK10, KK20, KK35, KK49, KK79, KK96, KK100)

ÇKK- 14

Ağzın yumulu virsin. (KK15, KK34, KK38, KK53, KK65, KK77, KK80, KK84)

ÇKK- 15

Allah elinden tutanın olmasın. (KK14, KK15, KK20, KK32, KK34, KK45, KK56, KK67, KK68, KK99)

ÇKK- 16

Allah yurdun yuvan yıkıla. (KK8, KK15, KK22, KK34, KK41, KK43, KK56, KK57, KK78, KK79)

ÇKK- 17

Altından al da ağzına çal. (KK29, KK36, KK47, KK51, KK70, J85, KK87, KK90, KK96, KK100, KK103)

ÇKK- 18

Allah gençliğinin hayrını göstermesin. (KK6, KK8, KK10, KK27, KK46, KK54, KK66, KK75, KK92)

ÇKK- 19

Analık elinde kalasıca. (KK3, KK24, KK37, KK43, KK53, KK68, KK72, KK76)

ÇKK- 20

Ağı düğü olsun. (KK6, KK8, KK10, KK14, KK15, KK20, KK33, KK41, KK50)

ÇKK- 21

Akrabayı akrepler soksun. (KK37, KK47, KK54, KK70, KK73, KK87, KK91, KK96, KK101)

ÇKK- 22

Ah diyesin oh diyemeyesin. (KK5, KK10, KK23, KK36, KK48, KK76, KK81, KK103)

ÇKK- 23

Allah çok yorgan eskittirsin. (KK39, KK50, KK56, KK62, KK80, KK82, KK95)

-B-**ÇKK- 24**

Bacasına baykuş tünesiyece. (KK10, KK19, KK23, KK48, KK57, KK79, KK99)

ÇKK- 25

Başına daş yağa inşallah. (KK3, KK6, KK16, KK24, KK31, KK51, KK61)

ÇKK- 26

Başın gopsun. (KK22, KK38, KK44, KK60, KK77, KK85, KK91)

ÇKK- 27

Beşik sallamaz ol. (KK8, KK40, KK48, KK57, KK61, KK72, KK84, KK96)

ÇKK- 28

Başını bitler yisin. (KK3, KK10, KK29, KK37, KK41, KK69, KK73)

ÇKK- 29

Boklarına elle inşallah. (KK11, KK39, KK51, KK70, KK78, KK89, KK98)

ÇKK- 30

Boğazından geçmesin. (KK19, KK28, KK36, KK45, KK59, KK60, KK72, KK93)

ÇKK- 31

Boğazında kalsın. (KK7, KK23, KK29, KK33, KK45, KK54, KK69, KK70)

ÇKK- 32

Burnu sürtülesice. (KK10, KK13, KK9, KK36, KK45, KK54, KK66, KK73, KK85, KK97)

ÇKK- 33

Beliğin tez zamanda çözülsün. (KK1, KK11, KK29, KK36, KK42, KK44, KK56, KK83, KK90)

ÇKK- 34

Belin doğrulması. (KK3, KK4, KK12, KK24, KK38, KK47, KK59, KK62, KK79, KK84)

ÇKK- 35

Bar bar bağırasıca. (KK4, KK16, KK27, KK31, KK40, KK55, KK102)

ÇKK- 36

Beni unutup başının derdine düşesin. (KK6, KK13, KK24, KK33, KK42)

-C/Ç-

ÇKK- 37

Can çekiş inşallah. (KK16, KK21, KK34, KK48, KK52, KK60, KK75, KK88)

ÇKK- 38

Çiğerinden tutulasıca. (KK3, KK13, KK26, KK32, KK46, KK50, KK66, KK83)

ÇKK- 39

Cemiyet yüzü görme. (KK12, KK24, KK36, KK41, KK52, KK55, KK60, KK70)

ÇKK- 40

Canın çıksın. (KK9, KK12, KK24, KK38, KK40, KK74, KK89, KK91)

ÇKK- 41

Cenazen yirde galsın. (KK7, KK14, KK27, KK35, KK44, KK58, KK64, KK75, KK86, KK99)

ÇKK- 42

Çor çomut ol. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 43

Çoluğundan çocuğundan bul. (KK1, KK13, KK22, KK36, KK38, KK41, KK50, KK64, KK79, KK81, KK95)

ÇKK- 44

Çatım çatım çatla. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 45

Çerelesice. (KK9, KK18, KK27, KK44, KK63, KK82, KK84, KK100)

-D-

ÇKK- 46

Damında baykuş ötsün. (KK2, KK11, KK23, KK31, KK55, KK68, KK79, KK83)

ÇKK- 47

Diplerde yat gapilari bekle. (KK12, KK21, KK33, KK40, KK48, KK54, KK56, KK74, KK97)

ÇKK- 48

Damızlığı dağlanasıca. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 49

Damarın dağlansın. (KK5, KK14, KK28, KK31, KK49, KK82, KK101)

ÇKK- 50

Depe üstü dikilesice. (KK7, KK13, KK29, KK32, KK58, KK64, KK71, KK84)

ÇKK- 51

Domur domur olasıca. (KK16, KK22, KK36, KK42, KK53, KK76, KK96)

ÇKK- 52

Doğduğun günler kör kalsın. (KK4, KK18, KK32, KK41, KK55, KK77, KK85)

ÇKK- 53

Düşmanı çoğlasıca. (KK16, KK25, KK37, KK47, KK77, KK96, KK102, KK103)

ÇKK- 54

Derdinden verem olasıca.(KK6, KK12, KK21, KK33, KK66, KK70, KK97)

ÇKK- 55

Dosta düşmana irezil ol. (KK14, KK31, KK37, KK55, KK77, KK81, KK85)

ÇKK- 56

Defteri dürülesice. (KK7, KK8, KK16, KK21, KK32, KK41, KK55)

ÇKK- 57

Dölün döşün kesilsin. (Şahin, 2005, s.135)

ÇKK- 58

Dünya, diken olsun yüzüne. (KK4, KK16, KK48, KK54, KK61, KK67, KK72)

-E-

ÇKK- 59

El gapılarında sürünesice. (KK1, KK3, KK25, KK26, KK80, KK87)

ÇKK- 60

Elin ayağın büzülsün. (KK5, KK28, KK39, KK52, KK81, KK103)

ÇKK- 61

Eli ayağı kırılasıca. (KK13, KK24, KK36, KK48, KK57, KK82, KK96)

ÇKK- 62

Ettiğim iyilikler gözüne dursun.(Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 63

Elin ekmek tutamasın. (KK3, KK12, KK27, KK44, KK75, KK84)

ÇKK- 64

Elin koynunda hiç çıkmasın. (KK20, KK34, KK49, KK56, KK61, KK76, KK95)

ÇKK- 65

Elleri kuruyasıca. (KK14, KK20, KK34, KK41, KK70, KK85, KK96)

ÇKK- 66

Emzirdiğim süt zehir zıkgım olsun. (KK8, KK11, KK28, KK32, KK39, KK41, KK43, KK50, KK71, KK90)

ÇKK- 67

Ettiğini bul, inşallah. (KK11, KK33, KK44, KK71, KK92, KK94)

ÇKK- 68

Evin barkın yansın. (KK10, KK21, KK32, KK52, KK58, KK72)

ÇKK- 69

Evin dağılsın. (KK3, KK14, KK22, KK33, KK51, KK62, KK85)

ÇKK- 70

Evi başına yıkılasıca. (KK3, KK14, KK22, KK33, KK47, KK59, KK65, KK79, KK83, KK100)

ÇKK- 71

Evlatlarından bul. (KK13, KK24, KK32, KK43, KK57, KK69, KK75)

ÇKK- 72

Ekmek tavşan olsun, sen yayan. (KK15, KK29, KK34, KK48, KK52, KK96, KK102)

ÇKK- 73

Elin gınalı yüzün duvaklı öl. (KK7, KK8, KK19, KK44, KK77, KK88, KK99)

-F/G-**ÇKK- 74**

Fırsat bulamayasıca. (KK3, KK15, KK63, KK86, KK99)

ÇKK- 75

Fan fan çınlasın kulakların. (KK49, KK52, KK64, KK75, KK87, KK96, KK102)

ÇKK- 76

Gadi uğrasın. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 77

Gara gara yan mor mor söyün. (KK5, KK18, KK30, KK41, KK56, KK64)

ÇKK- 78

Garartın gayip ola. (KK51, KK60, KK74, KK79, KK91, KK92)

ÇKK- 79

Gara yolun kavşığına git. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 80

Germece küçük pırtı asmayasın. (KK13, KK24, KK32, KK39, KK44, KK55, KK89)

ÇKK- 81

Guzgunlar gursagından çık. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 82

Görüp göreceğin bu olsun. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 83

Gözüne dizine dursun. (KK10, KK14, KK30, KK48, KK54, KK69, KK79)

ÇKK- 84

Gâvur elinde kalasın. (KK14, KK26, KK38, KK57, KK72, KK94)

ÇKK- 85

Gelinliğin üstünde kalsın. (KK4, KK11, KK27, KK45, KK77, KK101)

ÇKK- 86

Gelmez yerlere git. (KK35, KK45, KK56, KK46, KK77, KK78, KK100)

ÇKK- 87

Gidişin olsun, dönüşün hiç olmasın. (KK3, KK5, KK23, KK35, KK88, KK99)

ÇKK- 88

Gözlerinden kan aksın. (KK10, KK41, KK96, KK103)

ÇKK- 89

Gündüzü gece olasıcı. (KK5, KK24, KK58, KK71, KK89, KK92, KK100)

ÇKK- 90

Gara gara dert. (KK14, KK25, KK42, KK78, KK85, KK91)

ÇKK- 91

Gavımlığı gavrulsun külü göğsü savrulsun. (KK15, KK33, KK51, KK62, KK70, KK88, KK90, KK92)

ÇKK- 92

Girenin çıkanın olmasın. (KK6, KK11, KK23, KK32, KK37, KK70, KK80, KK88, KK90)

ÇKK- 93

Gıranlar giresice (KK14, KK29, KK31, KK41, KK46, KK85, KK100)

ÇKK- 94

Genzine dursun. (KK1, KK12, KK35, KK49, KK66, KK77, KK85)

ÇKK- 95

Geberip gidesice. (KK8, KK16, KK24, KK36, KK44, KK58, KK69, KK87)

ÇKK- 96

Götün başın açılsın. (KK15, KK34, KK38, KK43, KK49, KK59, KK74, KK88)

ÇKK- 97

Gözü kör olasıcı. (KK20, KK46, KK53, KK61, KK78, KK90)

ÇKK- 98

Gömüte gidesice. (KK14, KK15, KK20, KK32, KK48, KK51, KK82)

-H-**ÇKK- 99**

Hayrını behrini görme, inşallah. (KK34, KK35, KK36, KK46, KK47, KK48, KK50)

ÇKK- 100

Hevesi gursağında kalasıcı. (KK37, KK38, KK41, KK55, KK89, KK100, KK103)

ÇKK- 101

Hesabı çetin olasıcı. (KK43, KK90, KK96, KK100, KK103)

-İ/İ-**ÇKK- 102**

İki eli kanda kalasıcı. (KK1, KK26, KK57, KK69, KK95, KK99)

ÇKK- 103

İnileye inileye geberesice. (KK4, KK16, KK55, KK59, KK71, KK89)

-K-**ÇKK- 104**

Kökün kurusun. (KK14, KK21, KK27, KK35, KK67, KK101)

ÇKK- 105

Köküne kibrit suyu. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 106

Kurşunlara gelesin. (KK24, KK28, KK30, K39, KK40, KK50)

ÇKK- 107

Karalı haberin, kanlı gömleğin gelsin. (KK11, KK17, KK31, KK36, KK65, KK67, KK99)

ÇKK- 108

Kör bıçaklarla doğranasıcı. (KK8, KK22, KK33, KK51, KK62, KK73)

ÇKK- 109

Köküne giran girsin. (KK4, KK18, KK25, KK33, KK54, KK61, KK72, KK86, KK94)

ÇKK- 110

Kötürüm olası. (KK36, KK48, KK60, KK75, KK81, KK92)

ÇKK- 111

Karalar bağlayasica. (KK14, KK18, KK22, KK31, KK35, KK47, KK75)

ÇKK- 112

Kanlar tutasica miller yutasica. (Şahin, 2005, s.136)

-M-**ÇKK- 113**

Mısmıl mal bulayamasın. (KK5, KK7, KK8, KK12, KK20, KK36, KK47)

ÇKK- 114

Mungarız olasıca. (KK40, KK50, KK79, KK88, KK95, KK101)

ÇKK- 115

Mayıl mayıl bakasıca. (KK1, KK7, KK11, KK25, KK55, KK65, KK89)

-O/Ö-**ÇKK- 116**

Ocağın batsın. (KK22, KK33, KK44, KK62, KK71, KK84, KK92)

ÇKK- 117

Oğulsuz ocağına sıcıyım. (Şahin, 2005, s.137)

ÇKK- 118

Ölüm haberin gelir inşallah. (KK3, KK7, KK16, KK55, KK67, KK91)

-S/Ş-**ÇKK- 119**

Son gördüğün olsun. (KK8, KK11, KK22, KK33, KK44, KK55, KK66)

ÇKK- 120

Sidikliğin tutulsun da teneşirlere gelesin. (KK2, KK14, KK23, KK46, KK56, KK67)

ÇKK- 121

Soykana kalsın. (KK12, KK17, KK31, KK64, KK96)

ÇKK- 122

Sancazına erme. (KK7, KK10, KK26, KK53, KK87)

ÇKK- 123

Sen ölsen de gara mezere girsen. (KK4, KK10, KK12, KK21, KK31, KK47, KK65)

ÇKK- 124

Şundan emdiğin kan şundan emdiğin irin olsun. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 125

Şeytanından bul. (Şahin, 2005, s.136)

-T-**ÇKK- 126**

Töremiyesice. (KK3, KK14, KK25, KK32, KK48, KK 68, KK83)

-U/Ü-**ÇKK- 127**

Üstüne güneş doğmayasica. (KK55, KK63, KK76, KK81, KK99)

ÇKK- 128

Uyuz versin dırnak verip kaşıtmassın. (KK13, KK14, KK22, KK33, KK47, KK79, KK102)

-Y/Z-**ÇKK- 129**

Yurduna yuvana itler gunnasın. (Şahin, 2005, s.136)

ÇKK- 130

Yüzünü yuyucular görsün. (KK4, KK11, KK29, KK31, KK42, KK65, KK94)

ÇKK- 131

Yattığın yer yün tarağı olsun. (KK53, KK70, KK75, KK88, KK93, KK100)

ÇKK- 132

Yaşı, donu kara gelesice. (KK54, KK61, KK74, KK82, KK91, KK103)

ÇKK- 133

Yaşları gara gelesice. (KK51, KK70, KK74, KK89, KK91)

ÇKK- 134

Yannarın delinsin. (KK3, KK35, KK72, KK78, KK90, KK96)

ÇKK- 135

Yaşı kesilesice (KK13, KK14, KK32, KK33, KK48, KK67, KK79)

ÇKK- 136

Yavruların yavşan dibinde kalsın. (KK5, KK20, KK33, KK41, KK51, KK59, KK68)

ÇKK- 137

Zürriyetin kesilsin. (KK1, KK13, KK30, KK43, KK51, KK65)

ÇKK- 138

Zıklanasıca. (KK10, KK13, KK24, KK37, KK41, KK50, KK77, KK85, KK100)

ÇKK- 139

Zügürt zügürt gezesice. (KK15, KK24, KK47, KK51, KK69, KK76, KK81, KK96)

İnsanlar, yaratılış itibariyle duygularının etkisindedir. Çukurkuyu Kasabası'nda yaşayan halk, olumlu ve güzel davranışlar neticesinde kişilere teşekkürlerini alkışlar, kızgınlıklarını, öfkelerini ve nefretlerini kargışlar vasıtasıyla ifade etmişlerdir. Yöremizde, alkış ve kargış söyleme yaygın olarak devam etmektedir. Kargışlar genel olarak belli bir yaşın üzerinde olan insanlar tarafından söylenmektedir. Kargışın söyleyen kişiye geri döneceği ve söylediklerini er geç yaşayacağı inancıyla kullanımı sakıncalı görülmektedir. Karşı tarafa bela dilemek ve lanet okumak günah olarak kabul edildiği için kargışlar mecbur kalınmadıkça söylenmeyen ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak büyük bir kızgınlığın ya da yaşanan elim bir olayın sonucunda kargış söylemekten çekinilmez. Derlediğimiz kargışlarda, tez zamanda ölüm, yaşamda karşılaşılabilecek en büyük felaketler, her türlü organ kaybı, onulmayacak hastalıklar, çaresizce beklenen dertler, aile birlikteliğinin bozulması, çocuğun olmaması gibi Allah' a temennilerde bulunulmuştur.

ÇK'de derlenen kargışlarda batıl inancın etkisini “ Damında baykuşlar ötsün.” kargışında görmek mümkündür. Kargışlar gerek dünya hayatına “Çor çomut ol.” gerekse ahiret hayatına “Hesabı çetin olasıca.” yönelik söylenmiştir. Yeni neslin modern kültürün etkisiyle bu sözlerden uzak olduğu görülmüştür.

Kasabamızda derlediğimiz 139 kargışı Kaya'nın tasnifine göre sınıflamayı uygun gördük.

1. Ahiret ve İnançla İlgili Söylenen Beddualar (cennet, cehennem, günah, şeytan, zebani, kabir...)
2. İnsan Bedeni(el, kol, karın, göz, ağız, diş, ayak, ciğer..) ve Hastalıklarla İlgili Söylenen Beddualar
3. Eşya, Mal, Mülk (ev, bağ, bahçe...) ile İlgili Söylenen Beddualar

4. Hayatla İlgili(mutluluk, murat, nasipsizlik, namus, çile, yeme-içme, yoksulluk, zulüm..) Söylenen Beddualar
5. Evlilik ve Züriyetle(evlatsızlık, kısırlık..) İlgili Söylenen Beddualar
6. Kaza, Belâ, Felâket ile İlgili Söylenen Beddualar
7. Ölümle İlgili (ecel, kefen, cenaze, tenesir...) Söylenen Beddualar
8. Akraba ve Tanıdıklar ile İlgili Beddualar (Kaya, 1997, s. 99-121).

3.2.6.1. Ahiret ve İnançla İlgili Söylenen Beddualar (cennet, cehennem, günah, şeytan, zebani, kabir...)

- Gömüte gidesice.
- Hesabı çetin olasica.
- Sen ölsen de gara mezere girsen.
- Şeytanından bul.

3.2.6.2. İnsan Bedeni(el, kol, karın, göz, ağız, diş, ayak, ciğer..) ve Hastalıklarla İlgili Söylenen Beddualar

- Allah, kasıcığından gavran.
- Kanlar tutasica miller yutasica.
- Uyuz versin dırnak verip kaşıtmasin.
- Allah dişini dırnağını uzatmasin.
- Fan fan çınlasın kulakların.
- Ah diyesin oh diyemeyesin.
- Allah çok yorgan eskittirsin.
- Başına daş yağa inşallah.
- Başın gopsun.
- Başını bitler yisin.
- Boklarına elle inşallah.
- Boğazından geçmesin.
- Boğazında kalsın.
- Burnu sürtülesice.
- Ciğerinden tutulasica.
- Çor çomut ol.

- Diplerde yat gapilari bekle.
- Domur domur olasıca.
- Derdinden verem olasıca.
- Elin ayağın büzülsün.
- Eli ayağı kırılasıca.
- Soykana kalsın.

3.2.6.3. Eşya, Mal, Mülk (ev, bağ, bahçe...) ile İlgili Söylenen Beddualar

- Ocağın batsın.
- Damında baykuş ötsün.
- Yurduna yuvana itler gunnasın.
- Bacasına baykuş tünesiyecise.
- Evi başına yıkılasıca.

3.2.6.4. Hayatla İlgili(mutluluk, murat, nasipsizlik, namus, çile, yeme-içme, yoksulluk, zulüm...) Söylenen Beddualar

- Ekmek tavşan olsun, sen yayan.
- Gündüzü gece olasıca.
- Yattığın yer yün tarağı olsun.
- Girenin çıkanın olmasın.
- Allah ağı düğü olsun.
- Allah elinden tutanın olmasın.
- Altından al da ağzına çal.
- Allah gençliğinin hayrını göstermesin.
- Analık elinde kalasıca.
- Dünya, diken olsun yüzüne.
- El gapılarında sürünesice.
- Elin koynunda hiç çıkmasın.
- Elin ekmek tutamasın.
- Elin gınalı yüzün duvaklı öl.
- Gıranlar giresice
- Mısmıl mal bulamasın.

3.2.6.5. Evlilik ve Zürriyetle(evlatsızlık, kısırlık..) İlgili Söylenen Beddualar

- Germece küççük pırtı asmayasın.
- Kökün kurusun.
- Töremiyesice.
- Zürriyetin kesilsin.
- Dölün döşün kesilsin.
- Allı graf bağlayamasın.
- Allah, doğmaz dokumaz olaydın.
- Allah, doğmaz töremez ol.
- Beşik sallamaz ol.
- Çoluğundan çocuğundan bul.
- Oğulsuz ocağına sıçayım.

3.2.6.6. Kaza, Belâ, Felâket ile İlgili Söylenen Beddualar

- Gâvur elinde kalasın.
- Allah, ağzından çıkanı eteğine döksün.
- Allah yurdun yuvan yıkıla.
- Belin doğrulmasın.
- Bar bar bağırasıca.
- Beni unutup başının derdine düşesin.
- Cemiyet yüzü görme.
- Doğduğun günler kör kalsın.
- Düşmanı çoğalasıca.
- Gadi uğrasın.
- Gara gara yan mor mor söyün.
- Gözlerinden kan aksın.

3.2.6.7. Ölümle İlgili (ecel, kefen, cenaze, tenesir...) Söylenen Beddualar

- Adın başkasına kona.
- Adın bata.
- Ağzın yumulu virsin.
- Adın gara yirden gele.

- Adı sanı batasıca.
- Belğin tez zamanda çözülsün.
- Can çekiş inşallah.
- Yaşı kesilesice
- Canın çıksın.
- Cenazen yirde galsın.
- Çerelesice.
- Damarın dağlansın.
- Depe üstü dikilesice.
- Defteri dürülesice.
- Garartın gayıp ola.
- Gara yolun kavşığına git.
- Guzgunlar gursagından çık.
- Gelinliğin üstünde kalsın.
- Gelmez yerlere git.
- Gidişin olsun, dönüşün hiç olmasın.
- İnileye inileye geberesice.
- Sidikliğin tutulsun da teneşirlere gelesin.
- Zıklanasıca.

3.2.6.8. Akraba ve Tanıdıklar ile İlgili Beddualar

- Gavımlığı gavrulsun külü göğsü savrulsun.
- Allah oğlundan kızından bul.
- Akabayı akrepler soksun.
- Evlatlarından bul.
- Yavruların yavşan dibinde kalsın.

3.3. Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri

3.3.1. Masallar

Masal, çocukluk dönemlerimizde hayal dünyamıza renk katan ve hayal dünyamızı zenginleştiren, her daim iyiliği, güzelliği, doğruluğu öğreten anonim halk edebiyatı ürünlerindendir. Masallar hayal ürünü olmakla beraber, dinleyicisini

inandırma kaygısı taşımaz. Zaman ve mekân sınırlaması olmayan nesir şeklindeki kısa anlatılardır. Her masalın sonunda verilmek istenen bir iletisi vardır. Bu ileti dinleyenlerin kendi duygu ve düşünce dünyasında anlam kazanır. Değişen ve gelişen toplumsal anlayış neticesinde masal anlatanların ve dinleyenlerin sayısı gittikçe azalmaktadır. Masal çocukların sosyal ve psikolojik gelişimi açısından da oldukça önemlidir. Yöremizde derlediğimiz masallara geçmeden yapılan masal tanımlarına göz atalım.

“Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.”(Sakaoğlu, 2003: 2) şeklinde tanımlamıştır.

“Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.” şeklinde tanımlar (Boratav, 2016: 85).

Aslan, “Sözlü kültürün en önemli ürünlerinden olan masalı, karakteristik özelliklerini dikkate alarak; kendisine ait kavramları ve anlatım dili ile olağan ve olağan üstü olayları anlatan eğitici nitelikli, geleneksel ve kolektif karakter taşıyan nesir ürünler olarak şeklinde tanımlamıştır.”(Aslan, 2017: 343)

“Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus (olağanüstü) zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanan hayat ile hayal edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türüdür.” (Şimşek, 2001: 3).

Masallar, doğaüstü ve olağandışı olayları içeren anlatılardır.(Oğuz vd., 2016: 153)

Çukurkuyu Kasabası’nda derlediğimiz 4 masalı Boratav’ın tasnifine göre sınıflamayı uygun gördük. Milletler arası masal katalogunda(Anti Aarne ve Stith Thompson, The Types of the Folktale, yeni basımı: Helsinki 1964= Aath) masallar şu ana çeşitlere ayrılmıştır:

1. Hayvan Masalları
2. Asıl Masallar: olağanüstü masallar, gerçekçi masallar
3. Güldürücü Hikâyeler, nükteli fıkralar, yalanlamalar
4. Zincirlemeli Masallar (Boratav, 2016: 88)

3.3.1.1. Hayvan Masalları

3.3.1.1.1. Aslan ile Geyik

ÇKMS- 1

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde ormanların kralı bir aslan varmış. Aslan günlerden bir gün huzuruna tilkiyi çağırtmış. Artık yaşlandığını eskisi kadar hızlı koşamadığını ve yeterince avlanamadığını anlatmış. Tilkinin kurnazlığını bilen aslan, tilkiden rica ederek bir av getirmesini istemiş. Tilki:

— Tamam diyerek aslanının yanından ayrılmış.

Tilki ormanda dolaşırken gördüğü bütün hayvanlara ormanlar kralının çok hasta olduğunu söylemiş. O esnada bir geyiğe rastlamış.

—Geyik kardeş, ormanlar kralı hayatının son günlerini yaşıyor sizlerle konuşup bu zaman kadar sizlere vermiş olduğu rahatsızlıktan dolayı özür dileyecek demiş.

Ormanda yaşayan hayvanlarda bir korku ve telaş başlamış, çünkü bu zamana kadar hiç aslanın yakınında bulunmamışlar. Kendi aralarında konuşarak toplu bir şekilde gitmeye karar vermişler. Gitme isteklerini tilkiye bildirmişler. Tilki de

— Yarın hep birlikte gideriz diyerek yanlarından ayrılmış.

Ertesin gün toplanan hayvanlar aslanın yuvasına doğru yol almaya başlamışlar. Aslanın yuvasına geldiklerinde tilki önde giderek aslanın huzuruna çıkıp

— Efendim, hayvan arkadaşlarımız yuvanızın kapısında sizinle görüşmek istiyor, demiş.

Aslan:

— Hayvan dostlarımı içeri tek tek al, onlarla özel görüşeceğim diyerek tilkiyi huzurundan çıkarmış.

Tilki:

— Aslan sizinle tek tek görüşmek istiyor, demiş.

Hayvanların huzursuzlukları ve tedirginlikleri artsa da istemeye istemeye kabul etmişler. İçlerinden geyiği seçmişler ve ilk onun gitmesine karar vermişler. Geyik gergin adımlarla aslanın huzuruna çıkmış ama çok korkuyormuş. Geyiğin tedirgin halinden fırsat kovalayan aslan, pençesini geyiğe doğru fırlatmış ne var ki hazırlıklı olan geyik bir anda yuvadan kaçmış.

Geyiğin yuvadan hızla koşarak uzaklaştığını gören diğer hayvanlar da hızla koşarak ormanın her bir köşesine dağılmışlar. Anlamışlar ki aslanın iyi niyetle onları çağırmadıklarını.

Gel zaman git zaman ormanda yaşayan hayvanlar buluşup tilkiye ve aslana bir ders vermenin gerektiğine inanmışlar.

Geyik:

—Ormanda tek başına dolaşan tilkiye bütün hayvanlar yarın eğlence düzenleyeceklerini aslanın ve kendisinin katılmasını istemiş.

Tilki:

— Tamam diyerek aslanın yanına doğru gitmiş. Aslana olanı biteni anlatmış aslan da avların bir arada bulunacağı düşüncesiyle teklifi kabul etmiş.

Ertesi gün ormanda bütün hayvanlar toplanmış, aslan ve tilki alan girer girmez hazırladıkları tuzakları devreye sokup aslan ve tilki ayaklarından tuzağa yakalanmışlar. Çırpınmışlar ama ne çare! Diğer hayvanlar neşeyle etraflarında dönmüşler, aslan ve tilki ağaçta asılı kalarak açlıktan ve susuzluktan ölmüşler. Diğer hayvanlar da mutlu bir şekilde yaşamaya devam etmişler. (KK22)

3.3.1.2. Asıl Masallar

3.3.1.2.1. Beyoğlu

ÇKMS- 2

Anaları öldükten sonra öksüz kalan çocukları için evlenen bir baba varmış. Evlenmesine evlenmiş amma analıkları olacak kadın çocukları istememiş. Günlerden bir gün herifine dönerek:

— Bu çocukları istemediğini söyleyerek onları azdırmasını istemiş. Baba da avradının isteğine boyun bükerek kör itin öldüğü yere yani çok uzaklara götürmüş. Çocuklarını götüreceği yere varınca babaları:

—Siz şurada durun çubuk toplayın ben biraz odun keseyim, demiş ve çocuklardan aralaşmış. Bir ağaç dalına kurumuş kaplumbağa kabuğu asmış yel estikçe kabuk tak tak vurmuş ve çocuklar da babalarının odun kestiğini zannetmişler. Akşam olunca çocuklar takırdayan yere gelmişler ki babaları yok.

Çocuklar “Tak tak tabacık, bizi azdıran babacık.” diye ağlamaya başlamışlar. Çocuklar yola koyulmuşlar ancak gide gide yorulmuşlar. Oğlan, kız kardeşine sormuş: —Tütün tüten yere mi horoz öten yere mi gidelim? diye sormuş.

Kız da:

—Tütün tüten yere gidelim, demiş. Yürümüşler, bir süre sonra yorulmuşlar ve çokça da susamışlar.

Kız, kardeşine:

—At izinden içme at olun, it izinden içme it olun, demiş. Daha sonra bir ağacın altına varmışlar ve kız, kardeşine:

—Geyik izinden içme geyik olun, demiş. Oğlan geyik izinden içmiş, geyik olmuş ve gitmiş. Kız arkasından ağlamış. “Ulu kazanlar kuruldu, içine demler vuruldu, bıçaklar bileye sürüldü, nenni balam nenni” diye ağlamış. Kız ağacın dalına çıkmış. Bir Cingan kızı su doldurmaya ağacın yanına gelmiş ve ağacın dalındaki kızı görmüş. Cingan kızı ağaçtaki kıza:

—Yanına beni de al, demiş. Ağaçtaki kız eğil kavağım eğil deyince ağaç eğilmiş ve cingan kızını alıp kalkmış. İkisi arkadaş olmuşlar. Cingan kız:

—Siz nerden ölürsünüz? diye sormuş.

Kız:

—Bizim ensemizde üç tane beyaz kıl olur, birini çektin mi biz ölürüz, diye cevap vermiş.

Cingan kız:

—Gel arkadaşım birbirimizin saçına bakalım demiş ve kız başını eğince beyaz kıllardan birini çekince kız orada ölmüş. Cingan kızı, ağacın altına kızı gömmüş ve dala çıkmış. Bu arada Beyoğlu geyiklerini sulamaya gelirken ağacın dalında cingan kızı görmüş.

—Sen ne kadar çirkin bir kızsın! demiş.

Cingan kızı:

—Göge baka baka benzim göğerdi, yere baka baka benzim sarardı, beni al, demiş. Beyoğlu cingan kızı almış ve kırk gün kırk gece düğün yapmışlar.

Düğüne gelen misafirler aldığı kız bu mu diye Beyoğlu’nun yüzüne tükürmüşler. Cingan kızın öldürdüğü kız odun olmuş ve Beyoğlu günlerden bir gün geyikleri sulamaya götürdüğünde odun da toplayıp eve getirip yakmışlar, külünü dökmüşler. Küllerden kaşık olmuş ve Beyoğlu’nun evine girmiş. Yemek yerken kaşığı ağzına alan cingan kızın ağzı yırtılmış. Beyoğlu da kaşığı kırıp ocağa atmış. Ocağın külünü dökmüşler ve kül çuvaldız olmuş. Sığır güden karı koca çuvaldızı bulmuşlar. Kadın çuvaldızı getirip tuz torbasının içine atmış. Ertesi gün karı koca sığır gütmeye gittiklerinde çuvaldız kız olmuş ve evin bütün işlerini görüp yemekler yapmış. Karı koca eve geldiklerinde çok şaşırılmışlar. Koca ertesi gün sığır gütmeye gitmemiş ve uyuyor numarası yapmış. Çuvaldız kız olunca kızı yakalamış

—Sen in misin cin misin? diye sormuş.

Kız:

—Ne inim ne de cinim ben senin kızınım, demiş. Karı koca buna çok sevinmişler. Bir sabah at dağıtılıyor, ata bakan parasını alacak diye tellal çağrılıyormuş. Karı koca bir at almışlar ve bakmaya başlamışlar. Kızın elini vurduğu yerde arpa, yüzünü vurduğu yerde buğday bitmiş. Kız ata çok iyi bakmış. Bir gün herkes aldığı atı getirsin diye tellal çağrılmış. Ata en iyi bakan kız olmuş. Kız baktığı atın kulağına eğilerek

—Kim gelirse gelsin ayağa kalkma, demiş ve atı kimse kaldıramamış. En sonunda Beyoğlu gelmiş at ona da kalkmamış.

Beyoğlu bu sefer ata bakan kızını çağırın gelsin, demiş. Kız gelir gelmez bir depik vurarak

—Kalk sahibinden ne gördüm de senden ne göreceğim? demiş ve at ayağa kalkmış. Bu durumu gören Beyoğlu'nun dili tutulmuş. Kız, Beyoğlu'na dönerek:

—Odun oldum yaktın, kaşık oldum kırdın, çuvaldız oldum, bu karı koca anam babam oldu. Beni öldürüp atan cingan kızındı karın oldu, demiş. Beyoğlu cingan kızına vereceği cezanın ne olacağını kızdan sormuş.

Kız da:

—Kırk katır mı kırk satır mı? diye sormuş.

Cingan kızı da:

—Kırk katır isterim, demiş. Bu sözü söyleyince kız atın arkasına cingan kızı bağlayıp atın kulağına eğilip

—Bu cingan kızının her bir etini parça parça edip bir yerde koyacaksın ve kişneye kişneye bana geleceksin, demiş. At kızın dediğini yaparak cingan kızın her bir etini bir çalı tepesine koyarak gelmiş. Beyoğlu ve kız evlenmişler ve muratlarına ermişler. (Şahin, 2005, s.108-109)

3.3.1.2.2. Yedi Gardaş

ÇKMS- 3

Bir ananın yedi tane oğlu varmış. Annelerinin üzeri yüklüymüş.

—Anne oğlumuz olursa kara bayrak dik gelmeyelim, kız olursa ağ bayrak dik gelelim, demişler.

Anne:

—Peki yavrularım! demiş.

Yedi gardaş yurtlarını terk edip gitmişler. Az gitmişler uz gitmişler dere tepe düz gitmişler, bir dağın içine varıp tek göze misafir olmuşlar. Sağa bakmışlar sola bakmışlar —Ey mübarek duvar sen de mi bize düşman oldun? demişler.

Evin bir tarafı göçmüş evin içine girmişler orda sığınmışlar. Sığınınca evde günde biri kalırmış. Büyük gardeş evde kalmış. Diğerleri ise ava gidip tavşan vurmuşlar. Anneleri doğum yapmış ve kızları olmuş. Deli avradın biri de ağ bayrağı dikeceği yerde gara bayrağı dikmiş.

Bakmışlar ki gara bayrak asılı yine oğlumuz oldu diyerek memlekete dönmemişler. Dönmeyince yedi gardaş yollarına devam etmişler. Zaman geçmiş kız yetişip büyümüş. Annesi her gün ağlarmış.

Kız:

—Annem annem neden ağlıyorsun? diye sormuş.

—Yavrum ne var da neye ağlayayım. Bir şeye ağlamıyorum.

—Anam gadın anam ne ağlıyorsun? diye ısrar edince yedi tane gardaşın vardı. Sen üzerimdeydin oğlumuz çoktu sen yoktun. Anne kızımız olursa ağ bayrak dik gelelim, oğlumuz olursa kara bayrak dik gelmeyelim. Deli kadının biri de sen olunca kara bayrak dikmiş. Dur anne ben onları bulurum diyerek uğruna bir deve almış. Gidemen bulaman gızım dediyse de ana bulurum demiş. Hoha ağ deve hoha ağ deve diye diye gardeşlerinin evine varmış. İçerde bir davşan asılıymış, davşanı kırmış düğmüş pilav etmiş, örtmüş. Kendisi çuvaldız olmuş bir kenara yatmış. Gardeşleri eve geldiklerinde —Allah Allah bizim yemeğimizi yapan yoktu, demişler.

Bunu kim yaptı diyerek pilavı tazıya dökmüşler, ölürse tazı ölsün demişler. Bakmışlar tazıya bir şey olmamış tekrar davşan vurup asmışlar.

Büyük gardeş:

—Allah Allah ben bunu yakalayacağım, diye söylemiş.

Diğerleri de:

—Yakalayabilersen yakala, demişler ancak yakalayamamış. Hepsı sırayla aynı işi yapmışlar ama kimse yakalayamamış.

En küçük yatıp uyuklamaya başladığı esnada kız davşanı kırıp düğüp pilav yapacağı anda kızın bileğinden yakalamış.

—İn misin cin misin? diye sorduğu anda

Kız:

—İni de cini de seni de yaratan Allah'ın bir kuluyum demiş. Senin de gardeşin olurum bacın olurum.

—Bacım sen niye bizden böyle kaçıyorsun diye sormuşlar.

Öpmüşler, sevmişler bacılarını yanlarına almışlar. Bunlar ava gitmiş bacısı yemek yapacakmış ama kibrit yokmuş. Dağda bir ışık yanarmış koşa koşa ışığa varmış. Vardığı yer de devin geliniymiş.

—Aman gardaşım niye geldin şimdi dev anam seni yer demiş.

—Aman bana bir kirbit ya ateş verin de gidiyim, demiş.

—Peki, beni dev tutarsa ne yapıyım, demiş.

—Şu suyu al deniz olup o çıkana kadar sen biraz kaçan, şu buzu al kayıp kalkana kadar sen biraz kaçan, sabunu al **zıvır** kalkana kadar sen biraz kaçan, iğneyi al ayağına diken olup batana kadar sen biraz kaçan öyle öyle varın demiş.

Aynısını kız yapmış. Yapınca eve gelmiş. Peki, yavrum demiş ama dev de arkasından gelirmiş.

—Sen kaçtın ama serçeparmağını uzat da kardeşiyin yüzüğü var takıyım demiş. Dur hele **ıcık** daha yavrum, Dur hele ıcık daha yavrum diye diye kızın parmağını geve geve kızı oraya bayıltmış.

Güneş inmiş gardeşleri gelecek olmuş gelseler ki bacılarını baygın halde bulmuşlar. Bacıları ayılmış ve olan biteni anlatmış. Gitmişler, dev ve gelinini öldürmüşler. Gardeşler geri gelmişler. Kız bulgur çekerilmiş düğürçük çıkarmak için. Sallarken de arada ağzına atarmış bu sırada yüzük ağzına kaçmış. Kızın üzeri yükleniyor. Bunu filan oldu alen oldu derken kendi aralarında tartışmışlar.

Büyük kardeş:

—Bunu götürüp keseceksiniz bana da ganlı gömleğini getireceksiniz diye söylemiş. Küçük kardeş kızı bir dereye götürüp bir sandığın içine bırakıyor. Gömleğini alıyor kova kova bir kuş tutuyor, kesiyor ve onun kanını gömleğe sürüp getirdim diyor ve gömleği gösteriyor. İki kişi denk geliyor. Birinin hanımı ölmüş bekarıymış, diğerinin de kocası ölmüş hanımı bekarıymış. Kendi aralarında demişler ki

—Can ise senin mal ise benim. Baksalar ki can, avradı olmayan alıyor dağa evine götürüyor. Bir oğlan çocuğu doğuruyor. Oğlan çocuğuna annesi öğretiyor. Tabi ya annesi bilirmiş ya. İki yolun ortasına otur yavrum süt aşığım süt ağ deveyi güt yedi gardeş yediyim de taze gelin bebeğiyim di diyor. Çocuk günde kalkar böyle dermiş. Küçük kardeş:

—Bilirmiş ya şu çocuk günde böyle diyor yanına varalım demiş.

—Yalnız dayılarının geldi mi atın başını tut buyurun bize gidelim di demiş. Varıyorlar sen niye böyle diyorsun siz bana bakmayın buyurun bize gidelim diyor ve

onları götürüyor. Büyük gardeşinin altına çakıldaklı minder atıyor, küçük gardeşinin altına yün minder atıyor arkasına yastık koyuyor.

Tabi ağırlıyor alkışlıyor onlar da yola çıkıyorlar.

Büyük gardeşi:

—Gardeşim bohçalarımızda ne var diyor. Büyük gardeşin bohçasına çakıldak ve taş dolduruyor. Küçük gardeşinin bohçasına ise atlet, çorap koyuyor.

Büyük gardeş:

—Bohçalar niye böyle deyince sen bacımızı kesin didiğinde ben onu kesmeyip kova kova bir kuş tuttum onu gömleğe suvadım ve sana verdim diyor. (Şahin, 2005, s.111-112)

3.3.1.2.3. Sihirli Yüzük

ÇKMS- 4

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir padişah varmış, bir de karı varmış. Karının da bir oğlu varmış.

Oğlu:

—Anacığım bana padişahın kızına düğür git, demiş.

Anası da:

—Oğlum padişah bize kızını vermez, demiş.

Oğlu da:

—Verirse de git vermezse de git, demiş.

Anası padişahın sarayına varmış kapıdan içeri girmiş. Saray askerleri kadına buyur etmiş.

Padişah:

—Kadının eline biraz ekmek verin kovalayın gitsin demiş.

Askerler de denileni yapıp kadının eline biraz ekmek verip kovalamışlar. Oğlu anasını ikinci kez göndermiş. Saray da aynı şekilde eline biraz ekmek verip göndermişler. Üçüncü sefer oğlan anasını yine göndermiş.

Anası:

—Oğlum bize vermezler dese de oğlan anasını göndermiş.

Kadın saraya varmış

—Sayın padişahım Allah'ın emri peygamberin kavliyle kızınız düğürüz, demiş.

Padişah da:

—Bak hele garı, ben seni bir kovdum anlamadın. İki kovdum anlamadın. Üçüncü kovmamda eğer ki konağımın karşısına konak yaptırırsa konağımdan beş tabak fazla olursa, kandiller yanar, horozlar öterse verdim oğlu verdim. Eğer bunların hiçbiri olmazsa bu kapıya bir daha gelme seni öldürtürüm, demiş.

Başüstüne deyip sarayı terk etmiş. Anasının geldiğini gören oğul:

— Ne yaptın anacığım diye sormuş.

—Oğlum padişah böyle böyle diyor.

—Ben nerden buluyum nerden evlendiriyim nerden konak yaptırıyım demiş.

Oğul da:

—Oooo anacığım ondan kolay ne var demiş.

Parmağında oğlanın yüzüğü varmış. Oğlan parmağındaki yüzüğü yalamış. Alt dudağı yerde üst dudağı göğde bir Arap çıkmış, emredin sultanım demiş.

—Sabaha kadar padişahın konağından konak yapılacak, ondan beş tabak fazla olacak, kandiller yanacak, horozlar ötecek demiş.

—Hemen buraya da bir sini donatıp getirin demiş.

Sini donatılıp getirilince anasını çağırmış. Anası gelmiş bakmış ve hayretler içinde kalmış. Oğluna bu durumu sorunca oğul da:

—Üzümünü ye bağını sorma ana demiş.

Sabaha kadar padişahın konağından daha iyi bir konak yapılmış, kandiller yanmış, horozlar ötmüş. Yapılan konak padişahın konağını gölgelediği için padişah sabah olduğunda uyanamamış. Padişah askerlerine kızmış beni neden zamanında uyandırmadınız diye.

—Abdest alıp namaz kılacaktım demiş. Kız elden gidiyor ya. Hemen oğlanı çağırmış sözüm söz verdim gitti demiş ve oğlan kızı almış kendi konağına götürmüş. Alıp götürünce kız konağın üçüncü katın penceresinde otururken aşağıda yüzük, bilezik satıcısı çingeneye

—Şo yüzüğü getir sana şu yüzüğü vereyim, demiş.

Satıcı da:

—Yüzüğü at da sana istediğin yüzüğü göndereyim, demiş. Yüzüğü alan satıcı hemen ordan uzaklaşmış, yüzüğü yalayınca alt dudağı yerde üst dudağı göğde bir Arap çıkmış emredin sultanım demiş.

Çingene de:

—Kızınan konak kalkıp gelecek oğlan orda kalacak, demiş. Kızınan konak kalkıp gelmiş oğlan orda kalmış. Padişah bir bakmış ki oğlan orda yalnız ne kız var ne

de konak, hemen emir buyurmuş

—Atın şunu içeriye, diye. Oğlanı zindana atmışlar. Oğlanın bir kedisi bir de köpeği varmış onlar da sahipsiz kalmışlar.

Kedi, köpeğe:

—Sahibimiz zindana düştü, yüzüğü çalanın evine gidelim. Bizi nasıl olsa tanımazlar beni fare için içeri alırlar sen de dışarıda sim sim gez.” demiş.

Köpek dışarıda sim sim gezerken kedi de oralarda miyavlıyormuş. Bunu duyan konağın hizmetçileri:

—Konakta fare çok şu kediyi içeri alalım demişler ve kediyi içeri almışlar. Çingene yüzüğü çalarlar diye dilinin altına koymuş. Bunu anlayan kedi kuyruğunu önce pekmez küpüne batırmış sonra da biber torbasına batırmış. Çingenenin burnuna kuyruğunu sokunca Çingene tınsırmaya başlamış ve yüzüğü düşürmüş. Kedi düşen yüzüğü alıp kaçmış ve köpek arkasına düşmüş ama kediye yetişememiş.

Köpek:

—Eylen kedi arkadaş dedikçe kedi çabuk ocağı yanasıca demiş. Bir denize varıyorlar sen geçecen ben geçecem derken yüzüğü düşürüyorlar, yüzüğü bir balık yutuyor. Kedi arayı arayı yüzüğü yutan topal balığı bulup balığın karnını yarıp yüzüğü çıkarıyor. Kedi önde köpek arkada sahiplerinin bulunduğu zindana varıyorlar. Sahipleri zindan görevlilerine yalvarıyor verin de şu köpeğimi seviyim diye. Köpeği kucağına alıyor ama bir fayda yok. Bir de kedimi seviyim diye bu sefer de kedisini istiyor. Kediyi kucağına alıyor ve kucağına alır almaz kedi yüzüğü sahibinin avucuna bırakıyor.

Sahibi yüzüğü alır almaz yalıyor ve çıkan Arap’a:

—Konak ile kızı çabuk buraya getir. Çingene de orada yatsın kalsın, diyor ve dedikleri hemen yerine getiriliyor. Yiyip içip eğlenip muradına eriyorlar. (Şahin, 2005, s.1113-114)

Çukurkuyu Kasabası’ndaki masalların üçü asıl halk masallarındandır. Biri ise havyan masallarındandır. Hayvan masalı türünde olan masalın kahramanları aslan, tilki, geyik ve diğer hayvanlardır.

Yaşanan teknolojik gelişmeler, değişen ve gelişen dünyada iletişim araçlarının çeşitlenmesi ve sosyal hayatta yaşanan değişimler masal anlatımının günden güne azalmasına ve masalların da tarihin tozlu raflarında yerlerini almalarına neden olmaktadır. Boş vakitlerde ve özellikle kış gecelerinde misafirliklerde masal anlatılmış. Günümüzde sosyal yaşamın değişmesiyle masal anlatımının unutulduğu görülmüştür. Modern hayatın getirisi olarak insanlar kitaptan hazır masalları okumakta

ya da internetten dinletmektedir. Bu yüzden yerli masalların çocuklar tarafından öğrenilmesini engellenmekte, yerli masalların unutulmasına neden olmaktadır.

ÇK’de derlenen masalların sadece ikisinde (Aslan ile Geyik, Sihirli Yüzük) “bir varmış bir yokmuş” gibi kalıp sözler kullanılmıştır, diğer masallarda başlangıç formeline rastlanmamaktadır. ÇK’de derlenen bitiş formellerinin de kullanılmadığı unutulmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Sadece “Sihirli Yüzük” ve “Beyoğlu” masalında muratlarına eriyorlar kalıbı geçmektedir.

ÇK’de derlenen masallarda olağanüstü öğelerin korunduğu görülmektedir “Sihirli Yüzük” masalında yalanan yüzükle beraber bir Arap’ın ortaya çıkması ve bütün istekleri yerine getirmesi gibi. ÇK’de derlenen masallarda ağız özelliklerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Masallarda belli bir mekân kavramının olmaması ÇK’de derlenen masallarda da görülmektedir. Yöre masallarının neredeyse tamamında belli bir mekân yoktur. ÇK’de derlenen masallarda belirli bir zaman kavramını olmadığı görülmüştür. ÇK’de derlenen masallar mutlu sonla bitmekte ve nasihat verici niteliktedir. Çoğu masalda iyi kalpli, çalışkan, yumuşak huylu, dürüst, zeki ve akıllı olmanın önemi vurgulanmış ve bu özelliğe sahip kahramanlar masalın sonunda kazanmıştır. Eskiden masal anlatanlar da epey bir süredir masal anlatmadıkları için bildikleri masalları da unutmuşlardır.

3.3.2. Lakaplar

İsimler, kültürel bağlılığı ve toplumsal varlığı gösteren kodlar olarak önem arz etmektedir. İsimler, toplumsal kimliğin temsili araçlarıdır. Kültürel aktarımı sağlayan dil, isimleri kısa zamanda algılamamızı ve benimsememizi sağlar. İsimler rastgele seçilmeyip belli kaideler etrafında şekillenir. İsimlerin verilmesini etkileyen etmenler arasında ise eğitim, ahlaki değer yargıları, benimsenen dinsel anlayış, sahip olunan etnik kimlik ve aile büyüklerinin varlığı dikkat çekmektedir.

Lakaplar dil ve kültür yönüyle adlarla aynı özelliklere sahiptir ancak lakabı addan ayıran en önemli özellik beklentilerin yerine kişinin kişilik özelliklerini yansıtmasıdır (Kardaş, 2018, s. 207-226).

Lakap kavramının edebiyat dünyasında araştırmacılar tarafından bazı farklılıkları taşımakla beraber birbirleriyle örtüşen tanımları yapılmıştır

“Lâkaplar kişiyi kendi adından ayrı olarak tanıtan, sonradan konan ve onun belirgin özelliğini gösteren adlar.” (Çalışkan, 2016, s.1).

“Bir aileye veya bir kişiye isminin dışında herhangi bir özelliğinden veya durumundan dolayı başkaları tarafından takılmış isim” (Kaya, 2014, s. 491).

Lakap tanımlamaları incelendiğinde alt kültür diğer bir ifadeyle grup kültürünün lakap tanımlamalarında dikkate alınmadığı görülecektir. Boyraz, alt/grup kültürünü de dikkate alarak “Kişiye herhangi bir özelliği dolayısıyla kendi grup kültürü bağlamında sonradan verilen isimdir.” (Boyraz, 1998, s. 113) şeklinde tanımlamıştır.

Lakaplar, kullanıldığı yörenin dil özelliklerini, mizah anlayışını, gözlem gücünü, değerlerini ve dünya görüşünün anlaşılmasında (Öztürk, 2016, s.260) bilgiler vermektedir. Bu noktadan değerlendirildiğinde Çukurkuyu Kasabası’nda verilen lakaplarda yörenin ağzı, hayata dair mizah anlayışı ve gözlem yeteneği dikkat çekmektedir. Verilen lakaplarda mizah ögesinin ağırlığı, toplumsal hayatın devamını ve düzenini sağlayan değerler, gözlem neticesinde yapılan isimlendirmelerin fazla bulunması yerel kültürün pek çok açıdan vurgulanmasını sağlamaktadır (Kardaş, 2018, s. 207-226).

ÇK’de, kişilerin birbirleriyle olan iletişimlerinde ya da aynı isimde olan bireylerin tanınırlılığını daha kolay sağlamak için öne çıkan herhangi bir özelliği bireylere lakap olarak verilmiştir. Verilen lakaplar kişilerin tanınmasına imkân sağlamıştır. Çukurkuyu Kasabası’nda tespit edebildiğimiz lakapların farklı açılardan sınıflaması yapılacak ve lakapların farklı işlevleri de değerlendirilecektir.

Çukurkuyu Kasabası’nda lakap verme geleneği günümüzde de devam etmektedir. Çalışmamızda alan araştırması olarak Çukurkuyu Kasabası ile sınırlandırılmıştır. Tespit edebildiğimiz lakaplar ağız ve dil özellikleri korunarak yazıya geçirilmiştir.

Lakapları genel ve özel olarak iki gruba ayırdıktan sonra örnek lakap verme hikâyeleri yazılmıştır. Çukurkuyu Kasabası’nda takılan lakaplarda genel olarak fiziki özellikler, yaşı, bilgisi ve tecrübesi, maddî durumu, konuşma/dil özellikleri, uğraş ve meslekleri, alışkanlıkları, giyim kuşamı, karakteristik özellikleri, yaşadıkları ilginç bir durum, geldiği yer ve soy, askerlik vazifesi, meşhur kişilere benzerlik ya da hayranlığı gibi özellikler gözetildiği görülmektedir.

3.3.2.1. Lakapların Oluşturulma Yöntemi

Lakaplar, genel olarak köy ve kasaba gibi ilişkilerin yoğun olarak yaşandığı küçük yerleşim yerlerinde daha fazla verilmektedir. Bunun yanı sıra lakaplar çalışma

ortamlarında, devlet kademelerindeki bireyler arasında, farklı meslek grupları gibi toplumun hemen hemen her mevkinde kullanılmaktadır. Lakaplar toplanırken lakapların kullanıldıkları ortam dikkate alınmıştır. Lâkaplar, kişinin öne çıkan bir özelliğini vurgulamak isteyenler tarafından takılabilir. İlk zamanlarda lakabı veren kişi kullansa da ilerleyen süreçte lakap diğer bireyler tarafından çağırılmalarda ya tanıtılmalarda tercih edilir.

Asıl ada sonradan eklenen ve meslek, memleket, ırk ve etnik grup gibi kişinin herhangi bir özelliğini belirten her kelime lakap olarak anılmaz.(Boyras, 1998, s. 113).

Ancak bu kavramlar alt kültürlerde ve çeşitli söz sanatları veya benzetmeler gözetilerek yapılmışsa lakap özelliğini kazanmaktadırlar. Ancak günümüzde bazı aileler sözü edilen meslekleri yapmamakta ya da geldikleri memleketle bağlantıları tamamen kopmasına rağmen meslek ve memleket adları halen kullanılmaktadır. Bu şekil kullanımlar tamamen lakaba dönüşmüş ve lakap olarak değerlendirilmiştir.(Kardaş, 2018, s. 207-226)

Çukurkuyu Kasabası'nda kullanılan lakaplar yörenin kültürel anlayışını yansıtmaktadır. Sözlü iletişimin yoğun olarak kullanıldığı yöremizde lakapların kullanımının bireyler arasındaki ilişkiyi güçlendirdiği saha araştırmasında değerlendirilmiştir. ÇK'nin iki mahalleye sahip olması ve nüfusunun az olmasından ÇK'de kullanılan lakaplar herkes tarafından bilinmektedir.

3.3.2.2. Genel Lakaplar

Çukurkuyu Kasabası'nda kişilerin gerek fiziki gerek karakteristik özellikleri dikkate alınarak verilen lakaplar oldukça fazladır. Ancak kişiye bakılmadan belli özellikler gözetilerek aynı lakap birden çok kişiye verilebilmektedir. Genel olarak kullanılan sözcükler şunlardır:

Ayaklarından sakatlığı olan: Topal

Boyu uzun olan: Goca

Cildinde ben bulunan: Benli

Esmer bir yapıya sahip olan: Gara

Görme engeli olan: Kör

Göz rengi yeşil olan: Göğ

İşitme ve konuşma özürlü olan: Tat

Kollarından sakatlığı olan: Çolak
 Kâbe'yi ziyaret eden: Hacı
 Kısa boylu olan: Güdük
 Kambur bir bedene sahip olan: Gambır
 Mavi gözlere sahip olan: Gö
 Ruh sağlığında sıkıntısı olan: Deli
 Sarışın saç rengi olan: Sarı
 Saçları olmayan: Kel
 Şık giyinen: Süslü
 Şişman bir bedene sahip olan: Göde
 Ten ve saç rengi kır renkte olan: Gır
 Yüzünde çil bulunan: Ala
 Zayıf bir bedeni olan: Guru

3.3.2.3. Özel Lakaplar ve Hikâyeleri

Çukurkuyu Kasabası'nda verilen lakapların bir nedeni mutlaka vardır. Bu lakaplardan kimilerinin verilme hikâyesi unutulmuştur. Kimilerinin ise hangi gerekçelerle takıldığı kısa örneklerle verilmiştir. Ancak “Kaşıkçı” lakabının verilme nedeninin hikâyesi sunulmuştur.

- A-

ÇKL-1

Andık Sofu

Ön dişlerinin eksik olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-2

Ateş Mehmet

Her işe cesaretli bir şekilde yaklaşmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-3

Abukar

Sorumsuz ve kaygısız olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-4

Ağzı Eğri Şamma

Ağzının fiziksel olarak eğri olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-5

Ayaklı Gazete

Yaşanan olay ve durumlar hakkında hemen haber alıp köylüye anlatmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-6

Alız Mahmut

Kendine özen göstermemesinden ve bakımsız olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-7

Alagöz

Göz renginin ela olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-8

Ali Baba

Kedi, köpek gibi hayvanlara düşkün olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-9

Alalı

Farklı renk ve desenlerde kıyafetler giymesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-10

Altıbarmak

Fiziksel olarak el parmak sayısının altı olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-11

Avcı İbrahim

Av hayatıyla ilgilenmesi ve avlanmayı sevmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-12

Ala Ahmet

Cildindeki lekelerden dolayı bu lakap takılmıştır.

ÇKL-13

Arık

Fiziksel olarak çok zayıf olması ve kemiklerinin sayılmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-14

Âşık Yaşar

Mani ve türkü söylemesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-15

Aynacı Şamma

Her daim cebinde ayna ve tarak taşımasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-16

Arap Sedat

Fazla esmer olması ve geniş dudaklara sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-17

Atmaca Atilla

Ani hal ve hareketlerinden bu lakap takılmıştır.

-B-

ÇKL-18

Benli Şamma

Boynunda büyük bir ben olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-19

Balbal Recep

Aşırı ve yüksek sesle konuşması ve konuşmalarından bir şey anlaşılmamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-20

Baykuş

Uğursuz haberler vermesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-21

Bozoğlan

Güneşte saçlarının ve kaşlarının renk değiştirmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-22

Berduş Ahmet

Hayata dair kayıtsız hal ve hareketlerinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-23

Besleme

Herhangi bir iş yapmadan hazırı yemesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-24

Baba Şamet

Dışarıdan gelenlere karşı samimi ve misafirperver davranmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-25

Batdal Mustafa

Büyük beden giysiler giymeyi tercih etmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-26

Bakır Ali

Göz renginin farklılığından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-27

Bobi

Uzun boylu ve babayiğit bir yapıya sahip olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-28

Ballezoğlu

Taş kırmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-29

Bıtdırı

Yürümesinin farklı olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-30

Burnu Delik Haydar

Burnunun yan kısmının delik olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-31

Buji

Küçüklüğünde kullandığı ‘buci buci’ sözünden bu lakap verilmiştir.

-C-

ÇKL-32

Carbık Ahmet

Burnunun ve ağzının fiziksel özelliğinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-33

Caplak

ÇKL-34

Cinli Abdilla

Hal ve hareketlerinde huysuz olması nedeniyle bu lakap verilmiştir.

ÇKL-35

Cino

Uyanık hal ve hareketlerinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-36

Cülükcü

Civcivleri çok sevmesi ve beslemesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-37

Cabada

Takma bacak takmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-38

Cansız Ahmet

Hz. Mevlana'yı ziyarete yayan gitmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-39

Ceketsiz

Yaz kış mevsime bakmaksızın ceketsiz dolaştığından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-40

Civgız

Aşırı ve yüksek sesle konuştuğundan bu lakap takılmıştır.

ÇKL-41

Cılıkçı

Tavuk cülüklerini her fırsatta öldürmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-42

Cotturu

At üstünde rahat durmamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-43

Cırtık

Dudaklarının yüzüne göre orantısız olmasından bu lakap takılmıştır.

-Ç-

ÇKL-44

Çabırtıcı

Çok eski giysilere kıyamayıp atmamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-45

Çete

İnsanlara karşı sert söylemleri ve çıkışları olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-46

Çelebi

Ağırbaşlı ve uyumlu olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-47

Çenesi Kırık

Çenesinin kırık olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-48

Çizmeli

İş yaparken her daim çizme giymesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-49

Çift Dudak Haceli

Dudaklarının ortadan yarılmamasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-50

Çolak Omar

Kol kemiğinin kırılması ve o kolunu eskisi kadar iyi kullanamamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-51

Çanak

Yoksulluktan yemek tabağını yalamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-52

Çılgın Sedat

Çalgı çalarken kendini kaybetmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-53

Çöntezi

Saf, iyi niyetli ve sessiz olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-54

Çalgıcı

Belli bir dönem düğünlerde çalgı çalmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-55

Çantalı

Pancar çavuşu olması ve sürekli yanında çanta taşımasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-56

Çakı Yusuf

Giyimine kuşamına özen göstermesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-57

Çullu Mustafa

Elbiselerini üst üste giymesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-58

Çukur Mahmut

Kafasının arka tarafında oluşan çukurluktan dolayı bu lakap takılmıştır.

ÇKL-59

Çotbannak

El parmaklarının fiziksel olarak yapışık olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-60

Çivdut Recep

Olmamış dutu toplayıp yemesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-61

Çopur

Çiçek hastalığı neticesinde yüzünde kalan izlerden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-62

Çöpçü Omar

Etraftaki çöpleri toplamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-63

Çöp Gız

Aşırı derecede zayıf olduğundan bu lakap takılmıştır.

-D-

ÇKL-64

Dadak Mehmet

ÇKL-65

Dili Çıkık Şirif

Her daim dilinin dışarıda olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-66

Deli Hoca

Köyde görev yapan bir din bilgininin isminden hareketle bu lakap verilmiştir.

ÇKL-67

Delioğlan

Kedi kuyruğuna teneke bağlamasından ve dananın kuyruğunu kesmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-68

Darürü

Konuşmalarında dilini yuvarlamasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-69

Dırt

Küçüklüğünde ana itimizin götü ‘dirt dirt’ diyor demesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-70

Dınını

‘Dini sikerim.’ diye küfretmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-71

Damış Goca

ÇKL-72

Dalda Omar

ÇKL-73

Deli Kezben

Ruh sağlığının biraz bozuk olmasına rağmen kimseye zararı dokunmadığından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-74

Dilli Gız

Cenaze törenlerinde güzel ağıtlar yakmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-75

Demirci Celal

Bir dönem demirci dükkânı açıp işletmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-76

Düdükçü

Şimşir düdüğü her daim öttürmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-77

Dadden Dayı

ÇKL-78

Domalan

İri yapılı, esmer bir kadın olması ve köbeleşmesi sevmesinden bu lakap takılmıştır.

-E-

ÇKL-79

Emin Çiçek

Ufak tefek, narin ve kibar bir yapıda olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-80

Efhamlı

Kuruntulu hal ve hareketlerinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-81

Elektrikçi Ahmet

Köyün elektrik arızalarını yapmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-82

Ebemoğlu

Annesinin ebe yaşında yani çok ileri yaşlarda dünyaya getirmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-83

Erkek Sevim

Cinsiyeti kız olmasına rağmen erkeksi tavırlarından bu lakap takılmıştır.

-F-

ÇKL-84

Fandi

Çok fazla konuşması ve isminin kısaltılmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-85

Fıngır

Çok konuşup çok gezmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-86

Filik Gız

İnatçı ve kavgacı olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-87

Fıfşış Elmas

Nefes alıp verirken çıkardığı sestten bu lakap takılmıştır.

-G-

ÇKL-88

Gaynar Oynar

Şen ve şakrak bir yapıya sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-89

Gaşşıkçı

Düğünde kaşıklarla oynadığı için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-90

Götübüzük

Fiziksel olarak götünün şeklinin farklı olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-91

Gasnak

Konuşmalarında ve sözlerinde tutarlılık olmamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-92

Galis Osman

Her şeyi bilirim demesi ve elinin sıkı olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-93

Gö Mahmut

Yeşil gözlerle sahip oldukları için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-94

Gara Ferit

Fazla esmer olduğu için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-95

Gara Kezben

Fazla esmer olduğu için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-96

Gıygıdı Yaşar

Söylediği türkünün anlaşılmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-97

Gevurcu

Müslüman'a yakışmayan hal ve hareketlerde bulunmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-98

Guru Fayık

Zayıf ve uzun boylu olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-99

Gıyır

Annesinin çocukken severken kullandığı sevgi sözcüğünden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-100

Gılı

Köpeğin eniklerini ‘gılı gılı’ diye çağırmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-101

Güdük Ali

Kısa boylu olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-102

Guk İbrahim

Baykuşun çıkardığı ‘guk guk’ sesinden rahatsız olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-103

Güdük

Kısa boylu olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-104

Goca Kürt

Etnik millet olarak Kürtlerden geldiği için bu lakap verilmiştir.

ÇKL-105

Gır Apıcık

Saçlarının renginin kır olmasından bu lakap takılmıştır

ÇKL-106

Gurtlu Mustafa

Hal ve hareketlerinde yerinde duramamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-107

Gözüküçük

Gözlerinin küçük olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-108

Guru

Zayıf olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-109

Gostamali

ÇKL-110

Gözükara

Cesaretli olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-111

Göbüt Ali

Göbeğinin büyük tüpe benzetilmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-112

Göde Mesut

Göbeğinin aşırı derecede geniş olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-113

Güdük Gız

Kısa boylu olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-114

Gır Anşa

Saçlarının renginin kır olmasından bu lakap takılmıştır

ÇKL-115

Gambır Ahmet

Bu lakap kambur olduğu için verilmiştir.

ÇKL-116

Gara Gız

Fazla esmer olduğu için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-117

Goca Nazmiye

Uzun boylu ve heybetli bir yapıya sahip olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-118

Göğ Elmas

Yeşil gözlere sahip olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-119

Gır Zayde

Saçlarının renginin kır olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-120

Gucur

Kendine özen göstermemesi ve dağınık olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-121

Güdük Abdullah

Kısa boylu olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-122

Golkıran

Kavgalarda karşı tarafın kolunu kırmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-123

Göğ Zala

Yeşil gözlere sahip olmasından bu lakap verilmiştir.

-H-**ÇKL-124**

Hastaoğlan

Çocukluğunda çok sık hastalanmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-125

Hintik

Kendisiyle barışık olmaması ve çabuk canı sıkılmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-126

Hacarık

Zayıf bir bedene sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-127

Hacı Mavu

Kâbe'yi ziyaret etmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-128

Haki Çavuş

Askerlik görevinde çavuş vazifesinden bulunmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-129

Höccü

ÇKL-130

Hililim

Öküz arabasıyla gidip gelirken öküzleri sevmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-131

Hörüm

Kavgacı bir yapıya sahip olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-132

Hindim gız

İnce ve uzun boylu bir bedene sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL- 133

Homa

Her şeye karşı çıkması ve inatçı olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-134

Hasöv

İsminin kısaltılıp söylenmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-135

Hacarık

-I/İ-

ÇKL-136

İkgılı

ÇKL-137

İbik Gazi

Burnu normalden fazla kırmızı olması ve horozibiğine benzetilmesinden bu lakap takılmıştır.

-K/L-

ÇKL-138

Kaşıkcı

Askerlik görevi esnasında, Konyalı arkadaşlarından kaşıkla nasıl oynanması gerektiğini öğrenen İsmail askerlik bitiminde davetli olduğu bir düğünde çalgıcının önünde kaşıkla oynamaya başlar. ÇK'nin erkekleri bu durumu yadırgayarak Hacı Kamber Ağa'ya iletirler. Hacı Kamber Ağa da yanında bulunanlara seslenerek İsmail'in amcalarını yanına çıkırtır.

—Ulan, erkek adam ulu orta avrat gibi herkesin içinde oynar mı?” diye amcalarına ağzına geleni sayar. Ağanın yanından bu hızınan çıkan amcaları İsmail'i yakalayıp eşek sudan gelinciye kadar döverler. Durumu kötü olan İsmail'i anası yaş deriye çeker. 3-4 ayda kendine ancak gelen İsmail iyi olur olmaz göçü yükler ve Ulukışla'ya yerleşir. Bu olayın ardından adı ve soyundan gelenler “Kaşıkcı” lakabıyla anılır. (Şahin, 2005, s.118)

ÇKL-139

Kamyoncu

Köyün ilk kamyonuna sahip olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-140

Kepçeci

Bir süreliğine köyde kepçe sürmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-141

Kör Nohut

Gözünde nohut büyüklüğünde bir benek olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-142

Kara Mahmut

Tenin esmerliğinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-143

Küçük Mahmut

Boyunun kısa olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-144

Kör Sofu

Gözlerinin görmemesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-145

Keş Mustafa

İçkiye aşırı derecede düşkün olması ve çok içmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-146

Koca Kafa

Kafasının vücuduna oranla büyük olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-147

Kel İbiş

Tamamen kel olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-148

Kırtış

Yüzünün gülmemesi ve asık suratlı olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-149

Karaoğlan

Kısa boylu ve esmer tenli olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-150

Kırmançu

Sinirlendiğinde dilinin başının anlaşılmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-151

Kekov

Çok fazla hareketli olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-152

Külüstür

Kırık dökük eşyalara sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-153

Kötü Kemal

Zayıf ve bakımsız olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-154

Kokuk İsmayıl

Çok fazla banyo yapmaması ve kötü kokmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-155

Kezzik Hacı

Kısa boylu olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-156

Küzlük Ahmet

Babası ve annesinin evlenmesinden kısa bir süre sonra dünyaya gelmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-157

Kokulu

Her daim güzel kokmak için esans sürmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-158

Kız Ali

Erkek olmasına rağmen kadınların yaptığı işleri yaptığından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-159

Kır Ali

Saçlarının renginin kır olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-160

Kivre

Sünnet edilen çocuğun yanında bulunmasından ve elini tutmasından bu lakap

verilmiştir.

ÇKL-161

Kır Mahmut

Saçlarının renginin kır olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-162

Kulluk Kadir

Beceri isteyen işlerde yeteneksiz olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-163

Kız Bekir

Erkek olmasına rağmen kadınların yaptığı işleri yaptığından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-164

Kel Ferat

Tamamen kel olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-165

Kitapçı Abdullah

Köyün kitap ve kırtasiye işlerini halletmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-166

Kör Fethi

Bir gözünün görmemesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-167

Kütüphaneci Veli

Kütüphane görevlisi olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-168

Kintili

ÇKL-169

Kılıç

Her işe cesaretle atılmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-170

Kuymakçı

Kuymak yemeğine aşırı düşkünlüğünden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-171

Kemçik

Alt çenesinin kısa olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-172

Kaçıkeçi

İnatçı olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-173

Kel Hacı

Tamamen kel olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-174

Kara Çelik

Cesur ve atılgan olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-175

Karaca

Esmer ve dolgun bir yapıya sahip olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-176

Kırmızı

Konuşması esnasında yüzünün aşırı derecede kızarmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-177

Kozanoğlu

Avşar yiğitlerine benzemesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-178

Koreli

Kore Savaşı'ndan gazi olarak döndüğünden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-179

Kömük

Burnunun kısa olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-180

Kilis

ÇKL-181

Küküş

Kısa ve tombul olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-182

Kündüli

Narin, ince, cıvıl cıvıl ve iş bitirici olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-183

Kınalı

Atların kuyruğuna kına yakmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-184

Kirt Mustafa

Ele avuca sığmayan bir çocuk olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-185

Kabakçı Ali

Kabak yemeğini sevmemesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-186

Kuşdöşlü

Fiziksel olarak göğüs kafesinin daha dışarıya doğru olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-187

Kulağı Uzun Abdi

Kulağının fiziksel olarak uzun olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-188

Kütük

Kısa boylu ve tombul olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-189

Lelle

Zayıf ve uzun boylu olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-190

Lörkü Sadık

Yürüme tarzının farklı olmasından bu lakap takılmıştır.

-M-

ÇKL-191

Moturcu

Traktörü çok fazla kullanmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-192

Metelik Ali

Parası olmamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-193

Memiş Talip

İsminin kısaltılıp söylenmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-194

Müdür Mehmet

Köyün çobanlarının haklarını hesaplamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-195

Morfin

İnsanları sözleri ve konuşmalarıyla kısa zamanda uyuşturmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-196

Meçik Zala

Kısa boylu olmasından bu lakap takılmıştır.

-N-

ÇKL-197

Nağnak Hasan

Geniz etinin olması ve konuşmasının farklı olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-198

Nünük

Burnunun küt ve kısa olmasından bu lakap takılmıştır.

-O/Ö-

ÇKL-199

Öğsüzöğlü

Anası ve babasının olmamasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-200

Ossuruklu Mavu

Çok fazla gaz çıkarmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-201

Onbaşı

Askerliğinde onbaşı vazifesi yapmasından bu lakap verilmiştir.

-P-

ÇKL-202

Papık

Ayakkabıya papık demesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-203

Patates Gamber

Şişman bir yapıya sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-204

Pavyoncu

Arabayı çok hızlı sürmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-205

Pilavcı

Bulgur pilavını aşırı derecede tüketmesi ve çok sevmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-206

Pürtlek

Gözlerinin iri olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-207

Püsü

Kedi gibi ağaçlara tırmanmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-208

Paşa Necati

Küçükken paşa diye sevilmesinden bu lakap takılmıştır.

-S/Ş-

ÇKL-209

Sakallı

Tıraş olmayıp sakal bırakmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-210

Saddam Süleyman

Otoriter ve sert bir yapıya sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-211

Sarı Goca

Sarışın olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-212

Saraç

Atların hamıdının kayışlarını yapmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-213

Sillioğlan

Devamlı salyası aktığı için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-214

Sarı Kötü

Kısa boylu, sarışın ve çelimsiz bir yapıya sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-215

Sokumcu

Her evden bir şeyler istemesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-216

Siki Dabancalı

Yasak döneminde silahı mahrem bölgesinde saklamasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-217

Süslü

Giyim kuşamına özen göstermesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-218

Şişeli

Şarabı çok içmesinden ve şişeyi elinden düşürmemesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-219

Şıgıdık Şenay

Çok fazla gezmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-220

Şapkalı

Yaz kış demeyip sürekli şapka taktığı için bu lakap takılmıştır.

-T-

ÇKL-221

Tatar Ağa

Gözlerinin çekik olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-222

Tök Mavu

Sakin sakın konuşmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-223

Tıs Tıs Mustafa

Hareketlerinde ağır olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-224

Tatoğlan

Konuşma ve işitme yetisi olmadığından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-225

Torruk Mavu

Hayalarının yarık olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-226

Topal Sadık

Fiziksel olarak yürümesinde problem olduğu için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-227

Terlikli

Her daim kafasına terlik taktığı için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-228

Tırık

İnsanlara ‘ağzınıza akıtırım.’ diye küfretmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-229

Takkaguşu

Kuşları sevmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-230

Tosoğlan

Aşırı derecede kırılgan olduğu için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-231

Tengirli

Köye farklı bir yerden gelmelerinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-232

Tulalı

Boyu bosu yerinde olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-233

Takgalı

Başında devamlı takke taşımasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-234

Tanacı Osman

Tana beslemesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-235

Tıkı Bekir

ÇKL-236

Tavuk Mahmut

Korkak olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-237

Topal İmdat

Fiziksel olarak yürümesinde problem olduğu için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-238

Topuz Osman

Cesur ve mert bir yapıda olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-239

Tat Gız

Konuşma ve işitme yetisi olmadığından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-240

Topak

Kısa boylu ve şişman olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-241

Tilki Ahmet

Kurnaz bir yapıya sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-242

Tilki Kefli İbrahim

Kısa zamanda karar değiştirmesi ve kararsız olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-243

Tokmak Cumali

Kafasının büyük olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-244

Totu Halime

Kısa boylu ve şişman olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-245

Tomaka

Vücut yapısının düzgün olmamasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-246

Topçu Yusuf

Askerlik görevini topçu olarak yapmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-247

Tombul Garı

Kısa boylu ve hafif şişman olduğundan bu lakap takılmıştır.

ÇKL-248

Tıtı Mustafa

İşlerini yavaş yavaş görmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-249

Tirkatan

En ufak bir sestem dahi irkilmesinden bu lakap takılmıştır.

-U/Ü-

ÇKL-250

Uzun Ahmet

Boyunun uzun olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-251

Üç Dişli Mehmet

Dişlerinin seyrek olması ve ağzında çok fazla diş olmamasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-252

Uynuk

Bayramlarda dağıtılan şekerleri beğenmemesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-253

Uyanık

Hal ve hareketlerinde kurnaz olduğundan bu lakap takılmıştır.

ÇKL-254

Uyur Elif

Oturduğu her yerde uyuklamasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-255

Uçar Şamma

Heyecanlı bir yapıya sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-256

Ülücü

Bir evin tek çocuğu olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-257

Üllüzoğlu

Giyimine kuşamına dikkat etmeyip üstü başı perişan olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-258

-V-

ÇKL-259

Vızzık

Konuşmalarında yalan söylemesi ve sözlerinde tutarlılık olmamasından bu lakap verilmiştir.

-Y/Z-

ÇKL-260

Yıkılmadım

Arabasının arkasına yazdırdığı yazıdan bu lakap verilmiştir.

ÇKL-261

Yorgun

Hayata dair beklentisinin olmaması ve hayata dair kayıtsız olmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-262

Yandım Çavuş

Askerlik dönüşü beyaz bir elbiseyle köye gelmesinden bu lakap takılmıştır.

ÇKL-263

Yalan gölü

Konuşmalarında yalana başvurması nedeniyle bu lakap verilmiştir.

ÇKL-264

Yamanoğlu

Korkusuz bir yapıya sahip olmasından bu lakap takılmıştır.

ÇKL-265

Yetim Gamber

Erken yaşta babasını kaybettiğinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-266

Yanaz

Her durum aksi hal ve hareketler sergilediği için bu lakap takılmıştır.

ÇKL-267

Yörük Gız

Gözlerinin çekik olması ve Yörüklere benzetilmesinden bu lakap verilmiştir.

ÇKL-268

Yanık Güler

Küçükken yanmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-269

Zehir

Her işi korkusuzca yapmaya çalışmasından bu lakap verilmiştir.

ÇKL-270

Zincirkıran

Çok içtiğinde zapt edilememesinden bu lakap takılmıştır.

3.3.2.4. Lakapların Tasnifi

Araştırmacıların ortak bir akıl doğrultusunda hazırladıkları lakap tasnifi bulunmamaktadır. Çünkü her yörede verilen lakapları bir arada değerlendirecek tasnif yapmak mümkün görünmemektedir. Her yörede verilen lakaplar tamamen farklı ve özgündür. Bu nedenle tasnifimiz Çukurkuyu Kasabası'nda kullanılan ve tespit edilen lakaplara göre hazırlanmıştır.

3.3.2.4.1. Saf, İyi Niyetlerine Göre

- Çönteş
- Âşık Yaşar
- Cansız Ahmet
- Çelebi

3.3.2.4.2. Bedeni Engeli Olmalarına Göre

- Topal Asım
- Topal İmdat
- Çolak Omar
- Gambır Ahmet
- Topal Sadık
- Cabada
- Çolak Omar
- Gambır Ahmet

- Gambır Salim
- Topal Mustafa

3.3.2.4.3. Bir Süreliğine Yaptıkları İşlere Göre

- Topçu Yusuf
- Onbaşı
- Çalgıcı
- Demirci Celal
- Elektrikçi Ahmet
- Haki Çavuş
- Kepçeci
- Kitapçı Abdullah
- Kütüphaneci Veli

3.3.2.4.4. Boyu Kısa Olmalarına Göre

- Güdük
- Güdük Abdullah
- Kezzik Hacı
- Topak
- Totu Halime
- Tombul Garı
- Güdük Gız
- Küçük Mahmut
- Küküş
- Meçik Zala

3.3.2.4.5. Çeşitli Taşıt veya Eşyaların İnsanlara Verilmelerine Göre

- Buji
- Düdükçü
- Kamyoncu
- Motorcu
- Gaşşıkçı

- Külüstür
- Morfin
- Papık
- Siki Dabancalı
- Şapkalı
- Terlikli
- Takgalı
- Tokmak Cumali

3.3.2.4.6. Fiziksel Özelliklerine Göre

- Kulağı Uzun Abdi
- Ağzı Eğri Şamma
- Altıbarınak
- Burnu Delik Haydar
- Cırtık
- Nağnak Hasan
- Nünük
- Çenesi Kırık
- Çift Dudak Hacı
- Çukur Mahmut
- Çotbannak
- Dili Çıkık Şirif
- Tokmak Cumali
- Tomaka
- Andık Sofu
- Bozoğlan
- Pürtlek
- Bıtdırı
- Çotbannak
- Götübüzük
- Gözüküçük
- İbik Gazi

- Kör Sofu
- Koca Kafa
- Kel İbiş
- Kel Ferat
- Kör Fethi
- Kemçik
- Kırmızı
- Kuşdöşlü
- Lörkü Sadık

3.3.2.4.7. Korkak İnsan Olmalarına Göre

- Tavuk Mahmut
- Tirkatan

3.3.2.4.8. Cesur İnsan Olmalarına Göre

- Topuz Osman
- Ateş Mehmet
- Gözükara
- Kılıç
- Kara Çelik
- Tatar Ağa

3.3.2.4.9. Çok Konuşan, Gereksiz Konuşan İnsan Olmalarına Göre

- Cıvgız
- Dilli Gız
- Fandi
- Fıngır
- Gasnak

3.3.2.4.10. İnsanların İşi ve Uğraşlarına Göre

- Çantalı

- Saraç
- Ballezoğlu

3.3.2.4.11. Kişinin Tavrı / Davranışlarına Göre

- Sakallı
- Tosoğlu
- Ceketsiz
- Çizmeli
- Çılgın Sedat
- Efhamlı
- Erkek Sevim
- Kız Ali
- Kız Bekir
- Kınalı
- Müdür Mehmet
- Uçar Şamma

3.3.2.4.12. Cimri, Eli Sıkı İnsan Olmalarına Göre

- Galis Osman

3.3.2.4.13. Çeşitli Fiziksel Özellik veya Davranışından Dolayı Hayvanlara Benzemelerine Göre

- Filik Gız
- Gurtlu Mustafa
- Atmaca Atilla
- Carbık Ahmet
- Tilki Ahmet
- Tilki Kefli İbrahim
- Guk İbrahim
- Püsü

3.3.2.4.14. Yaşanılan Bir Olaya Bağlı Olarak Verilmelerine Göre

- Çivdut Recep

- Ebemoğlu
- Koreli

3.3.2.4.15. Mensup Olduğu Boyla (Etnik Menşei) İlgili Olmalarına Göre

- Goca Kürt

3.3.2.4.16. Devlet Büyüklerine ve Ünlü Sanatçılara Benzemelerine Göre

- Ciguli
- Saddam Süleyman

3.3.2.4.17. Esmer Ten Rengine Göre

- Gara Ferit
- Gara Kezben
- Arap Sedat
- Gara Gız
- Kara Mahmut
- Karaca

3.3.2.4.18. Düşkün Olduğu Yiyeceklere Göre

- Pilavcı
- Kuymakçı
- Patates Gamber

3.3.2.4.19. Laf Anlamaz, İnatçı Olmalarına Göre

- Homa
- Kaçıkıçı

3.3.2.4.20. Sürekli Kullandığı Sözler ve Yaptığı Davranışa Göre

- Dırıt
- Dınını
- Hililim

- Tırık
- Aynacı Şamma
- Çöpçü Omar
- Gili
- Gıyır
- Paşa Necati

3.3.2.4.21. Kötü Haber Vermelerine Göre

- Ayaklı Gazete

3.3.2.4.22. Acımasız, Gaddar Olmalarına Göre

- Gevurcu
- Delioğlan
- Çete

3.3.2.4.23. Yüzünde veya Bedeninde Çeşitli Leke Olmalarına Göre

- Ala Ahmet
- Benli Şamma
- Çopur

3.3.2.4.24. Zayıf, Sıska Olmalarına Göre

- Çöp Gız
- Arık
- Guru Fayık
- Guru
- Kötü Kemal
- Sarı Kötü

3.3.2.4.25. Kötü Huyu veya Alışkanlıkları Olmalarına Göre

- Ossuruklu Mavu

3.3.2.4.26. Fakir İnsanlara Verilmelerine Göre

- Metelik Ali
- Çanak

3.3.2.4.27. Şişman ve Aşırı Derecede Yemelerine Göre

- Göde Mesut

3.3.2.4.28. Akli Dengesi Yerinde Olmamlarına Göre

- Deli Kezben
- Deli Memmet

3.3.2.4.29. İriyarı Olmalarına Göre

- Domalan
- Goca Nazmiye

3.3.2.4.30. Uzun Boylu Olmalarına Göre

- Uzun Ahmet
- Bobi
- Lelle

3.3.2.4.31. Sevimli, Güler Yüzlü Olmalarına Göre

- Kündili
- Baba Şamet
- Emin Çiçek
- Gaynar Oynar
- Gıygıdı Yaşar
- Hindim gız
- Kokulu

3.3.2.4.32. Yalancı Olmalarına Göre

- Yalangözü
- Tilki Hüseyin

- Vızzık

3.3.2.4.33. Anlamı bilinmeyen lakaplar

- İkgılı
- Dalda Omar
- Damış Goca
- Caplak
- Dadak Mehmet
- Dadden Dayı
- Gostamali
- Höccü
- Kilis
- Kintili

3.3.2.4.34. Giyim-Kuşama Göre

- Üllüzoğlu
- Süslü
- Çakı Yusuf
- Alız Mahmut
- Alalı
- Batdal Mustafa
- Çabırtıcı
- Çullu Mustafa
- Gucur

3.3.2.4.35. Hastalıklı İnsanlara Verilmelerine Göre

- Sillioğlu
- Hastaoğlu

3.3.2.4.36. Konuşma Bozukluğu Olan İnsanlara Verilmelerine Göre

- Kırmançu
- Darürü

- Balbal Recep

3.3.2.4.37. Kurnaz İnsan Olmalarına Göre

- Cino
- Uyanık

3.3.2.4.38. Hareketli, Ele Avuca Sığmayan İnsan Olmalarına Göre

- Kekov
- Kirt
- Cotturu

3.3.2.4.39. Güler Yüzlü Olmayan İnsanlara Verilmelerine Göre

- Kirtiş

3.3.2.4.40. Geçimsiz İnsanlara Verilmelerine Göre

- Hörüm
- Golkıran

3.3.2.4.41. Konuşma ve İşitme Yetisi Olmamalarına Göre

- Tatoğlan
- Tat Gız

3.3.2.4.42. Sorumsuz ve Kaygısız Olmalarına Göre

- Abukar
- Berduş Ahmet
- Şişeli
- Besleme
- Sokumcu
- Keş Mustafa

3.3.2.4.43. Hayvanlara Yönelik Davranışlarına Göre

- Ali Baba

- Cölükcü
- Cılıkçı
- Takkaguşu
- Tanacı Osman

3.3.2.4.44. Göz Rengine Göre

- Bakır Ali
- Gö Mahmut
- Göğ Elmas
- Göğ Zala

3.3.2.4.45. Saç Rengine Göre

- Gır Apıcık
- Gır Anşa
- Gır Zayde
- Kıroğlan
- Kır Ali
- Kır Mahmut

3.3.2.4.46. İsimlerinin Bozulmalarına Göre

- Hasöv
- Memiş Talip
- Fandi

Çukurkuyu Kasabası'nda genel anlamda fiziksel özellikler, kişiye has davranışlar, kişinin uğraşları, iki de bir kullandıkları sözleri, herhangi bir devlet büyüğüne ya da sanatçıya benzemeleri, yöresel söylemler ve dinsel anlayış lakapların verilmesinde etken olduğu görülmüştür.. Lakap verilirken olumlu ya da olumsuz yönleri dikkate alınmadan direkt olarak kişinin herhangi bir özelliği temel alınarak verildiği tespit edilmiştir.

Lakapların verilmeleri değerlendirildiğinde bireylerin kusurlu yönleri veya eksiklikleri dikkate alınmıştır. Yani bir toplumun nezdinde estetiksel uyum içinde

olmayan ve kusurlu sayılan durumlar lakapların verilmesinde etkili olmuştur. Fiziki olarak boyun uzun olması, aşırı kilolu olunması, herhangi bir organ eksikliği ya da bedeni engeller lakapların verilmesine etmendir. Bununla birlikte kişinin kendine olan özeni/özensizliği, hoş olmayan hareketleri sergilemesi, belli sözcükleri sık sık kullanması lakapların verilmesinde diğer etmenlerdir.

Lakapların kasabamızda yoğun olarak kullanılması sözlü kültürün etkili gücüyle ilişkilendirilmektedir. Yazılı kültürün etkisiyle köy, kasaba gibi küçük yerleşim birimlerinde lakapların hâlen kullanılması lakapların kültürel yapıyla ilgili bir değerlendirme olduğu görülmüştür. Günümüzde de Çukurkuyu Kasabası'nda lakap takma geleneğinin devam ettiği görülmüştür.

Çukurkuyu Kasabası'nda verilen lakaplar değerlendirildiğinde insanların birbirleriyle iletişimlerinin yüksek olduğu, gözlem ve inceleme yetilerinin yüksek olduğu genellikle kusurlu yönleri ihtiva eden lakapların kullanılmasına rağmen hiciv yönünün varlığı görülmektedir.

Lakapların büyük bir bölümü kişinin dış görünüşü ya da hal ve hareketleriyle ilgili olması kasabada somut düşüncenin hâkim olduğu düşüncesine götürmektedir. Soyut olarak ifade edebileceğimiz lakap ise 'Morfin' dir.

Ciguli, Saddam Süleyman gibi isimlerin lakap olarak verilmesi televizyonun kültürel yaşamı etkilediği anlaşılmaktadır.

'Gevurcu' lakabına yüklenen anlam değerlendirildiğinde Müslüman olmayan diğer milletler hakkında olumsuz yargılar anlaşılmaktadır.

Lakapların işlevleri dikkate alındığında Çukurkuyu Kasabası'nda lakapların tanıtmaya ve küçültme/küçümsemeyle ilgili olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kültür; bireyler tarafından meydana getirilen sosyo-kültürel değerler, sanat ve tarihle ilgili donanımlar, hayata dair duygu ve düşünceler, yazılı ve sözlü dil, sosyal kurumlar gibi yaratımların adıdır. Kültür, geçmişin her türlü değer yargılarının sonraki kuşaklara aktarılmasıyla yaşatılır. Sözlü kültür ürünleri, ortaya çıktığı toplumun her türlü değerlerinden etkilenecek şekilde şekillenir ve gelişim gösterir. Kültürel değerler bağlamında zengin bir mirasa sahip milletimizin kayıt altına alınarak yazıya geçirilememiş sözlü edebiyat ürünleri geçen her gün unutulmaktadır. Sözlü kültür ürünleri sonraki kuşaklara aktararak bireylerin kendi öz kültürüyle yetişmeleri sağlanmalı ve değerlerine yabancı kalmalarının önüne geçilmelidir.

“Çukurkuyu Kasabası Sözlü Kültürü Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışma ile Çukurkuyu Kasabası’nın kayıt altına alınarak yazıya geçirilmemiş sözlü kültür ürünlerinin yazılı hale getirilerek sonraki kuşakların ve daha sonra ilmi çalışma yapacak araştırmacılarının hizmetine sunulması amaçlanmıştır. Derlenen ürünler ağız yapısına olabildiğince sadık kalınarak yazıya geçirilmeye çalışılmıştır.

Çukurkuyu Kasabası, iki mahalleden (Türkmenyurdu Mahallesi ve Bahçelievler Mahallesi) oluşmaktadır. Çukurkuyu Kasabası halkını tanıyıp olmamız nedeniyle kaynak kişilerle yüz yüze görüşme yaparak derlemeleri topladık. Kaynak kişilerin belirlenme aşamasında ÇK’nin ileri gelen yaşlılarına ve kültürel dokusunu bilen kişilere başvurduk. Saha araştırmamızda kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı ve kalem-kâğıt kullandık. Orta yaştaki kaynaklardan edindiğimiz bilgiler birbirine benzer nitelikteydiler. Benzer bilgiler edinmemiz bizleri geçmişimizin tozlu raflarda yer almaya başladığı ve unutulmaya yüz tutulduğu düşüncesine sevk etmiştir. Sözlü kaynakların zamanla azalması ve giderek yok olması karşılaştığımız diğer üzücü bir durumdur.

Derlediğimiz sözlü kültür ürünlerini Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri(mani, ninni, ağıt, tekerleme),Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri(bilmece, atasözü, deyim, halk hikâyesi, alkış-kargış) Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri(masal, lakaplar) başlıkları altında düzenledik. Her bölümün sonunda derlediğimiz malzemeleri değerlendirdik.

tekerlemelerinin yeni nesillerce bilinmediği algısını ortaya çıkarmıştır. Derlediğimiz tekerlemelerin kaynak kişilerce geçmiş dönemlerde oyunların vazgeçilmez bir unsuru olduğu ifade edilmiştir.

ÇK’de derlediğimiz atasözleri, halkın yaşama dair duygu ve düşüncelerini, bakış açısını, toplumsal hayatın düzeni ve devamını sağlayan ilkeleri yansıtmaktadır. Halk konuşma sırasında anlatımını güçlendirmek ve o konuya dair haklı olduğunu belli bir dayanağa dayandırmak amacıyla atasözlerinden faydalanmıştır. Atasözlerinin büyük bölümü tek yargı barındırmaktadır. Atasözlerinin bir kısmında ise birden fazla yargı bulunmaktadır. Atasözlerinin geneli ise geniş zaman kipiyle çekimlendiği görülmüştür.

ÇK’de derlediğimiz deyimlerde yöresel sözlerin ağız özelliklerinin yoğun olduğu görülmüştür. Her türlü durumun anlatımı için uygun bir deyim olduğu saptanmıştır. Deyimler halkın söze somut bir ifade katmak amacıyla kullandığı görülmüştür.

Alkış ve kargışlar, yöre halkının yaşanan olumlu ya da olumsuz durumlar karşısındaki duygu ve düşüncelerinin ifadesidir. Alkış ve kargışların söylenmesi Allah’tan olumlu ya da olumsuz istekte bulunma şeklindedir. ÇK halkı yapılan iyiliklere alkışlarla, edilen kötülöklere de kargışlarla tepkisini göstermiştir. Alkışlarda kişinin gerek malının çoğalması gerek sağlığının iyi olması, dünya dert ve sıkıntılarından uzak olması, her daim iyilikle ve güzellikle karşılaşması ve ahret hayatına yönelik sıkıntı yaşamamasını isteme şeklinde söylenen hayır dualarıdır. Kargışlarda ise karşıdaki kişinin her türlü kötölüğü dilenmektedir. Kötü söz söyleyenin söylediği sözün kendisine döneceği inancı olsa da rahatlamak amacıyla kargışlar dile getirilmektedir.

ÇK’de derlediğimiz ninnilerin şekil açısından değerlendirdiğimizde nazım birimi, nazım şekli ve ölçüsü bakımından birbirine benzemediğini görmekteyiz.

Lakaplar kişilerin tanınmasında ve tanıtılmasında isimlerin önüne geçmiştir. ÇK’nin küçük bir belde olması ve halkın birbirleriyle olan ilişkilerinin canlı olması nedeniyle lakaplar iletişimin vazgeçilmez bir unsurudur. Lakaplar daha çok fiziksel kaynaklı nedenler üzerine söylenmiştir. Erkeklerle verilen lakaplar daha fazlayken kadınlara yönelik lakapların daha az olduğu görülmüştür. Bunu nedeni olarak da kadının ev sınırları içinde kalması, topluluk kültürü ile ilişki içinde olmamasındandır.

ÇK’ de tek halk hikâyesinde nazım parçalarına rastlanmamıştır. Hikâye aşk içerikli olmayıp sosyal bir konuyu işlemektedir. Hikâyeden hareketle geçmişin misafir ağırlama ve misafire ikram kültürünün değerleri saptanmıştır. Hikâye mutlu bir sonla bitmektedir.

Derlemiş olduğumuz sözlü kültür ürünlerinde ÇK halkının hayata dair duygu ve düşünceleri, yaşanan olaylar neticesinde oluşan her türlü duygulanmaları, insanların olaylar ve durumlar karşısındaki tavırlarını yansıtmaktadır.

Sonuç olarak “Çukurkuyu Kasabası Sözlü Kültürü Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışma ile sözlü kültür ürünlerinin yaşatılması, kayıt altına alınmamış sözlü kültür ürünlerini yazılı hale getirilerek sonraki kuşaklara aktarılması ve daha sonra yapılacak araştırmalarda kullanıma sunulması amaçlanmıştır. Hazırlanan bu tez çalışmasıyla, sonraki kuşaklara bir şeyler bırakabildiysek en büyük sevinçtir bize.

5. SÖZLÜK

-A-

Abıla	: ağanın karısı
Acer	: yeni
Ade	: hala
Adıkötü	: domuz
Ağsak	: topal
Ağda	: köpük helvası
Ağpakla	: kuru fasulye
Ağnamak	: debelenmek
Ahraz	: dilsiz
Alayı	: hepsi
Alelusul	: baştan savma
Aleyiş	: gösteriş
Aletrik	: elektrik
Amel olmak	: ishal olmak
Apollö	: hoparlör
Arık	: zayıf
Arsız	: yaramaz
Arşın	: uzunluk ölçüsü
Asbap	: giysiler
Aşkar	: görünüş
Avurt	: ağız
Azmak	: yitmek, kaybolmak
Azzık	: çıkın, yemek

-B-

Babal	: vebal
Babiç	: terlik
Badaşık	: bağlı
Bağır	: göğüs
Bağırsalık	: mama önlüğü
Baldırcan	: patlıcan

Bannak	: parmak
Bandırma	: şeker sucuğu
Basta	: sergi
Başı bağlanmak:	nişanlanmak
Başı bozulmak:	boşanmak
Bay olmak	: zengin olmak
Belemek	: çocuğu kundağa sarmak
Bıcak	: peynir, yoğurt yığını
Bibi	: hala
Bicik	: meme
Bilader	: erkek kardeş
Bilik	: saç örgüsü
Bişirik	: sıva
Biz	: ucu sivriltmiş tahta
Bıçgı	: testere
Bocut	: su testisi
Boz	: gri renk
Böğ	: akrep
Böğür	: böbrek
Börtlemek	: kızgın ateşte yakmak
Buruk	: küçük hortum
Buymak	: üşümek, donmak
Büğelmek	: eğilmek
Bülük	: erkek üreme organı
Büzzük	: kalça

-C-

Caare	: sigara
Cahd	: gayret, çaba
Canavar	: kurt
Camış	: manda
Carbık	: tarla faresi
Cavırtı	: gürültü, patırtı
Cavırdamak	: gürültü çıkarmak

Celfin	: zayıf
Cerbi	: zorla
Cıbıdık	: ıpıslak
Cılık	: kokmuş yumurta
Cıncık	: cam parçası
Cıngı	: kıvılcım
Cırcır	: fermuar
Cızı	: çizgi
Cızlağan	: ısırgan otu
Cibit ol	: ıslanmak
Cici	: yenge
Cidav	: kötü kadın
Cibiliyet	: soy
Cımcık	: tırnakla tutmak
Cingan	: çingene
Cingil	: helke
Cinli	: deli
Cincelmek	: dinlenmek
Cilis	: tamamen, hepten
Cıvdırmak	: saçmasapan konuşmak
Cozutmak	: saçmasapan davranmak
Cülük	: civciv

-Ç-

Çakıldak	: yündeki kuruyan hayvan pisliği
Çalkav	: selektör
Çalgamçı	: yarım yamalak
Çapıt	: bez
Çebiç	: oğlak
Çeltek	: çoban yardımcısı
Çemremek	: giysilerin kollarını kıvrırmak
Çençi	: oya
Çenilemek	: köpeğin ses çıkarması
Çerçi	: gezgin satıcı

Çıkrık	: makara
Çıpkı	: ağaç dalı
Çiti	: küçük kap
Çitil	: küçük kova
Çiğrimek	: tiksirmek
Çimmek	: yıkanmak
Çitme	: hayvan tepmesi
Çilik	: kadın üreme organı
Çokuşmak	: toplanmak
Çot	: sakat
Çömçe	: tahta kepçe
Çöçel	: ayağı dolaşık
Çömlek	: toprak küp
Çömmek	: oturmak
Çöğdürmek	: işemek
Çunur	: havuz

-D-

Dabaz	: kaşıntı
Dağlanmak	: bozulmak
Dal	: sırt
Daldaşşak	: çırılçıplak
Dalamak	: ısırmak
Damızlık	: yoğurt mayası
Davar	: koyun
Daylak	: çıplak
Dede sakalı	: pişmaniye
Dellenmek	: delirmek
Demberse	: saçma sapan
Demek	: kuzu ahır
Deplek	: darbuka
Depik	: tekme
Deri günü	: pazartesi
Deşmek	: toprağı yarmak

Deşirmek	: toplamak
Devramber	: ayçiçeği
Dıkmak	: içeri girdirmek
Dımık	: yanak
Dınnak	: tırnak
Dınırgamak	: dinlemek
Dırtmık	: tırmık
Dıvrak	: çabuk
Dilik	: yarık
Dinelmek	: ayakta durmak
Dişirici	: dilenci, isteyici
Dizlik	: önlük
Dolukmak	: ağlamaklı olmak
Dölek	: doğru
Dölek dur	: uslu dur
Dölendirmek	: düzeltmek
Döş	: göğüs
Döşşek	: yatak
Dulda	: rüzgâr değmeyen yer
Duluk	: yanak
Dussuz	: gereksiz yere konuşan
Düğür	: evlilikte kız ya da erkek tarafı
Düğürçük	: ince bulgur
Dülger	: marangoz
Dürzü	: üçkâğıtçı
Dütdürü	: kısa

-E-

Ebehuk	: bilgili
Ebeyıanı	: kertenkele
Eftik	: meşgale
Eftiği daralmak	: içi sıkılmak
Eftiklemek	: zaman geçirmek
Eğleşmek	: oyalanmak

Eğmenmek	: utanmak
Elbiz	: örümcek ağı
Elcek	: eldiven
Elçim	: bir tutam
Ellik	: sahur
Elöpen	: kertenkele
Emcek	: emzik
Emete	: hala
Emmi	: amca
Emeyarar	: sağlam
Emsal	: aynı yaşta
Enteri	: kadın elbisesi
Erinmek	: üşenmek
Erikmek	: şıarmak
Ermanı	: Ermeni vatandaşı
Ertişmek	: şıarmak
Essah	: doğru
Esik	: engebe
Eşgere	: açık bir şekilde
Eşşekgıran	: soğuk rüzgâr
Evildenmek	: oyalanmak
Evmek	: acele etmek
Eya	: kaburga

-F-

Fenikmek	: şıarmak
Fetik	: kuma kadın
Fıcıtma	: fırlatmak
Fırıldak	: topaç
Fışgı	: at pisliği
Firez	: sap
Fistan	: kadın elbisesi
Fişgene	: salyangoz

-G-

Gabala	: toptan
Gada	: dert
Gadem	: kardeşim
Gamga	: odunun küçük parçaları
Gancık	: dişi
Garsamba	: gereksiz alet
Garamet	: iftira
Gasalmak	: övünmek
Gavi	: kalın
Gavranmak	: kaşınmak
Gavum	: akraba
Gaylık	: ceket
Genneşmek	: esnemek, gerinmek
Germeç	: çamaşır ipi
Gıcılama	: sinirli yürümek
Gıcı	: yeni
Gımçınmak	: isteyerek yememek
Gıraf	: alına bağlanan ince eşarp
Gırçmak	: yaprağını koparmak
Gırlık	: koyun makası
Gısmır	: cimri
Gıvratma	: kalemtıraş
Gıvrak	: hızlı
Gicişmek	: kaşınmak
Gocuk	: palto
Gofalmak	: büyüklenmek
Goğ	: dedikodu
Gopmak	: koşmak
Goruk	: kabuklu yiyecek
Goyurmak	: bırakmak, salmak
Göde	: şişman
Gögüş	: yeşil gözlü
Göğermek	: yeşermek

Gölek	: su birikintisi
Gömük	: balçık
Gö pakla	: yeşil fasulye
Göynek	: fanila
Gözer	: elek
Gubarmak	: böbürlenmek
Gunnamak	: eşeğin ya da itin yavrulaması
Gursak	: boğaz
Guşene	: tencere
Guzlamak	: koyunun ya da keçinin yavrulaması
Güdüdülük	: laf taşıma
Güğüm	: su kabı
Gürpeden	: ani bir şekilde
Güverti	: yeşillik

-H-

Hacat	: alet, edavat
Hacıguggu	: baykuş
Halazada	: küçük yeşil ot
Halberi	: epey
Halleşmek	: konuşmak, anlaşmak
Hangırdamak	: Biçimsiz bir şekilde konuşmak
Haside	: bir tür tatlı
Havlanmak	: iltihaplanmak
Hay haşem	: bağırıtı, çağırıtı
Hazel	: kurumuş ağaç yaprağı
Helik	: küçük taş
Helke	: kova
Helleşmek	: beraber taşımak
Helik	: insanın üstü
Herif	: koca, eş
Hezaar	: herhalde
Hımbıl	: tembel
Hırpadan	: sıkıca

Hinci	: şimdi
Himleşmek	: gizlice işaretleşmek
Holdur	: geniş, bol
Holluk	: tavuğun yumurtladığı yer
Homukmak	: küsmek
Horanta	: aile
Hot	: kalça
Hoyhoy	: serseri kimse
Hömermek	: kızmak, dikleşmek

-İ-

İbibişık	: ibibik kuşu
İrbık	: ibrik
İcık	: az
İğranmak	: sağa sola sallanmak
İngirışık	: kırılgan, hasta
İrgat	: çalışan işçi
İsmariç	: sipariş
İymak	: ortaya dökmek

-İ-

İçgilik	: sucuk
İfrit	: pis koku
İlenme	: beddua
İlistir	: süzgeç
İmbalamak	: dürtmek
İrmek	: biriktirmek
İnne	: iğne
İşmar etmek	: gözle işaret etmek
İtdirseği	: arpacık
İvil ivil	: acele bir biçimde
İzinname	: nikâh cüzdanı

-K-**Kafakağıdı** : nüfus cüzdanı**Kakaç** : kuru, yavan**Kakılı** : pek çok**Kakış kakmak**: ağır sözler söylemek**Kayış** : kemer**Kayıt görmek**: alışveriş yapmak**Keçelemek** : uyuşmak**Kekil** : kahrköl**Kekre** : ekşi acı arası bir tat**Kelezimek** : parasız kalmak**Kelik** : eskimiş ayakkabı**Kepenek** : keçeden üst**Kerahat** : kötü, fena**Kerme** : tezek**Kerme tutmak**: yaranın kabuk bağlaması**Kertik** : yontulmuş**Kes** : iri saman**Keşik** : nöbetleşe yardım**Ketir** : kıraç arazi**Kevgir** : süzgeç**Kıh** : koyun dışkısı**Kıkırdak** : kavrulmuş koyun yağı**Kırı** : eşiğin yavrusu**Kile** : ölçek**Koyurmak** : bırakmak, göndermek**Köbelek** : mantar**Kömbe** : ekmek**Kösnü** : köstebek**Köşek** : deve yavrusu**Kötelemek** : fırlatmak**Körsen** : hafif karanlık**Kuyruk ölüsü**: akrep**Kuymanınan**: acele etmek

Külüstür	: kırık, dökük
Kümürtlek	: hayvanın nefes borusundaki çıkıntı
Küncü	: susam
Küren	: toplu bir şekilde
Kürükgebe	: kar küreği
Kürnemek	: koyunların toplanması
Kürümek	: sürüklemek
Küzlük	: çocuk

-L-

Labçı	: ayakkabı
Lalek	: leylek
Langırdamak	: boş konuşmak
Laylon	: naylon
Lavgar	: çok konuşan
Lavet	: yalan
Lığlanmak	: dalga geçmek
Lik lik	: hızlı gezmek
Loda	: saman yığını
Lüküs	: gaz lambası

-M-

Mahane	: bahane
Maksi	: etek
Malamat ol	: rezil olmak
Masat	: bıçak bileme taşı
Mahsan	: su toplanan yer
Maset	: madem
Masimek	: ciddiye almak
Melham	: merhem
Metel	: masal
Mezura	: metre
Mıkdar	: muhtar
Mılık	: surat

Mısırga	: hindi
Mısmıl	: eti yenen
Mintan	: gömlek
Minevsimek	: özenmek
Mitdirik	: sivri
Mitil	: yüz­süz yorgan
Mittirdeme	: kımıldama
Möhlüz	: iflas etmiş kişi
Muhanet	: hayırsız
Mundar	: eti yenmeyen
Mungarız	: batmış, çökmüş

-N-

Nakıt	: ne zaman

-O-

Ocuzumak	: usanmak
Oğcunmak	: rahatı gelmemek
Oklağ	: oklava
Ossurgan böcüğü	: kara fatma

-Ö-

Öfelemek	: el ile ovalamak
Öncüt	: ödünç
Ötürük	: ishal
Öveç	: yemeğin içindeki et
Öz	: dere
Özağne	: özüne

-P-

Pakla	: fasulye
Palak	: tavşan yavrusu
Pança	: avuç
Pani	: kısa boylu köpek

Papık	: ayakkabı
Pavkırmak	: ateşin alevlenmesi
Pel pel	: saf saf
Pelese	: dört dönmek
Peşkir	: havlu
Peyik	: küçük bez parçası
Pezzik	: taze pancar yaprağı
Pırtı	: elbise
Pıskırmak	: hapşırmak
Pindir	: peynir
Pirem pirem	: parça parça, dağınık
Portlamak	: devenin yavrulaması
Pöç	: kuyruk sokumu
Pöçük	: kalça
Pus	: sis
Püsküüt	: bisküvi
Püsü	: kedi
Pürçüklü	: havuç
Pürüşmek	: solmak

-S-

Saçak	: halı ipi
Saçgı	: tandır yakacağı
Sakametlik	: aksilik
Saltuk sultuk	: düzensiz
Sapben gupben	: saçma sapan sözler
Sarnıç	: içi merdivenli su kuyusu
Sası	: kokmuş
Savat	: çene
Seklem	: eksik
Sekmek	: basamak
Seme	: saf
Seyip	: başıboş
Sıçan	: fare

Sıçantüü	: gri renk
Sındı	: makas
Sınıkçı	: kırık çıkıkçı
Sırınsı	: kuru et
Sıtara	: değer
Sızgıt	: kavurma
Siftimek	: ufalamak
Sil	: salya
Sim sim	: boş boş
Sin	: mezar
Sini	: büyük tepsi
Sinmek	: zayıflamak, saklanmak
Sitil	: domates fidesi
Sokum	: lokma
Sumsuk	: yumruk
Susa	: asfalt yol
Sükgem	: grip
Sümtük	: açgözlü
Sümüklü böcek:	salyangoz
Sünmek	: uzamak
Somya	: sedir
Soğukluk otu	: semizotu
Söbe	: yuvarlak
Söbük	: bir çeşit ot
Suvak	: evin sıvası
Sündürüklü dürüm:	peynirli dürüm

-Ş-

Şak	: parça
Şalak	: ham karpuz
Şapılamak	: hızlı hareket etmek
Şaplak	: tokat
Şelek	: destelenmiş yakacak
Şelme	: acur

Şepe	: ekmek
Şincik	: şimdi
Şipilemek	: ispiyonlamak
Şirade	: doğru hal ve hareket
Şişek	: 1- 2 yaşında kuzu

-T-

Tadeş	: yaştaş
Talaz	: rüzgâr
Tasinmemek	: önemsememek
Tatarca	: ishal
Tavatır	: güzel
Teberik	: yadigâr hediye
Tendiriz	: sağlıklı
Tengirşek	: karşılık
Terefi	: teravih namazı
Terek	: raf
Terlik	: bere
Teslim getirmek:	örnek vermek
Teşt	: çamaşır leğeni
Tevge	: hal ve hareketlerde hafiflik
Tezikmek	: geç kalmak
Tıknaz	: kısa boylu
Tınsırmak	: hapşırmak
Tıplak	:sert, kuru yer
Tırampa	: karşılıklı mal değişimi
Tırman	: tarla sınırı
Tol	: tarla sınırı
Topalaklı	: sulu köfte
Tosba	: kaplumbağa
Töme	: küçük tepe
Tutuk	: kadın üreme organı
Tuturuk	: çok ekşi

-U-

Ufra	: hamuru açmak için kullanılan un
Uğrun	: gizli gizli
Uluk	: çürümüş
Ura	: düğünlerde ev sahibinden alınan eşya
Urus	: avare gezen erkek
Uylaşmak	: anlaşmak

-Ü-

Üleş	: leş
Üllüz	: üstü başı dağınık
Ülüş	: verilen yemek
Ütmek	: kazanmak, yenmek
Üvandere	: ucu demirli değnek
Üvez	: küçük sinek

-V-

Velespit	: bisiklet
Vesayit	: araba, araç
Vıttırivızzık	: önemsiz

-Y-

Yadırgı	: yabancı
Yağarnım	: sırtım
Yağlık	: eşarp
Yal	: köpek yiyeceği
Yalınmak	: yalakalık yapmak
Yamız	: sırt
Yanaşık	: çoban arkadaşı
Yanaz	: aksi
Yangar	: çok sıcak su
Yaylın	: geniş otlu alan
Yeğni	: hafif
Yetik	: büyük

Yetirmek	: büyütmek
Yılık	: şaş1
Yiğni	: şımarık
Yimiş	: incir
Yopunmak	: kalkmaya çalışmak
Yoz	: sağılmayan küçükbaş hayvanlar
Yozulmak	: ayrı düşmek
Yuka	: ince
Yumuş	: emir, istek
Yunak	: banyo
Yuva	: hazır yiyici
Yuvak	: silindir biçiminde taş
Yüzünguyu	: yüzüstü

-Z-

Zahar	: galiba
Zelber	: sıkıntı
Zerdali	: kayısı ağacı
Zıbar	: yat
Zığarmak	: karşı çıkmak, mızıkçılık yapmak
Zımsık	: yumruk
Zırbık	: hayvan gübresi
Zırnık	: küçük bir parça
Zırmantı	: iri yarı
Zıymak	: bir yerden kaymak
Zibil	: çerçöp
Zikke	: demir kazık
Zobu	: iri yarı
Zorkunlu	: becerikli

6. KAYNAKLAR

6.1. Sözlü Kaynaklar

Kaynak Kişi	Adı	Soyadı	Doğum Yılı	Eğitim Durumu	Kökeni	Mesleği	Görüşme Tarihi
1	Abdullah	Erşan	1943	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	11 Ağustos 2018
2	Abdullah	Koç	1945	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	22 Temmuz 2018
3	Abdullah	Kula	1960	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli Şoför	2 Ağustos 2018
4	Abdullah	Öztürk	1950	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli kitapçı	14 Ağustos 2018
5	Adife	Dokuz	1948	Okuma yazma yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	6 Ağustos 2018
6	Ahmet	Durukan	1938	İlkokul terk.	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	8 Ağustos 2018
7	Ahmet	Durukan	1933	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	7 Ağustos 2018
8	Ahmet	Gökalp	1958	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	26 Temmuz 2018
9	Ali	Tozlu	1953	Öğretmen okulu	Çukurkuyu Kasabası	Emekli Öğretmen	25 Ağustos 2018
10	Ali	Durukan	1964	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli esnaf	27 Temmuz 2018
11	Ali İhsan	Durukan	1947	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli Şoför	31 Temmuz 2018
12	Ayşe	Fidan	1956	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	12 Ağustos 2018
13	Bahriye	Songur	1944	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	13 Ağustos 2018
14	Celal	Durukan	1952	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Demir ustası	4 Ağustos 2018
15	Cumali	Erol	1946	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	8 Ağustos 2018
16	Cumali	Fidan	1950	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	20 Temmuz 2018
17	Döndü	Durukan	1961	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	26 Temmuz 2018
18	Edibe	Arslan	1940	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	14 Ağustos 2018
19	Ekrem	Öztürk	1934	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	18 Temmuz 2018

20	Elif	Çevik	1961	İlkokul terk.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	1 Ağustos 2018
21	Elif	Şahin	1945	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	16 Temmuz 2018
22	Emine	Durukan	1949	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	16 Temmuz 2018
23	Erkan	Dokuz	1968	Yüksekoku l	Çukurkuyu Kasabası	Memur	4 Ağustos 2018
24	Esme	Topçu	1946	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	9 Ağustos 2018
25	Fadimana	Koç	1950	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	22 Temmuz 2018
26	Fatma	Genç	1955	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	11 Ağustos 2018
27	Fatma	Kula	1959	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli ebe	3 Ağustos 2018
28	Fatma	Polat	1956	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	24 Temmuz 2018
29	Fatma	Soyhan	1957	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	28 Temmuz 2018
30	Ferhat	Öztürk	1959	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	5 Ağustos 2018
31	Gani	Çevik	1954	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Kahveci	1 Ağustos 2018
32	Gülbeyaz	Genç	1944	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanım	7 Ağustos 2018
33	Gülşen	Gökalp	1958	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	25 Temmuz 2018
34	Gülşen	Özkan	1955	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	16 Ağustos 2018
35	Haceli	Soylutan	1949	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	23 Temmuz 2018
36	Hacer	Songur	1949	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	20 Ağustos 2018
37	Hacer	Soylutan	1954	Okuma yazma yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	23 Temmuz 2018
38	Hadiye	Durukan	1949	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	19 Temmuz 2018
39	Halime	Kula	1945	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	1 Ağustos 2018
40	Hatice	Soylutan	1961	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli memur	25 Temmuz 2018

41	Hatice	Turgut	1955	Okuma yazma kursu.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	13 Ağustos 2018
42	Havva	Çakmak	1963	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	5 Ağustos 2018
43	Haydar	Çevik	1965	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Memur	29 Temmuz 2018
44	Hüseyin	Polat	1953	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	24 Temmuz 2018
45	İbrahim	Özkan	1941	Okuma yazması yok.l	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	11 Ağustos 2018
46	İsmail	Gökarp	1955	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli zabıta	19 Temmuz 2018
47	Kemal	Durukan	1945	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	16 Temmuz 2018
48	Kezban	Gökarp	1947	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	19 Ağustos 2018
49	Latife	Bozkurt	1940	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	17 Ağustos 2018
50	Leyla	Çevik	1965	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	29 Temmuz 2018
51	Leyla	Şahin	1964	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	30 Temmuz 2018
52	Mehmet	Durukan	1942	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	17 Temmuz 2018
53	Mehmet	Genç	1949	Öğretmen okulu	Çukurkuyu Kasabası	Emekli Öğretmen	7 Ağustos 2018
54	Mehmet	Songur	1937	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	21 Ağustos 2018
55	Meryem	Durukan	1943	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	15 Ağustos 2018
56	Meryem	Erol	1949	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	8 Ağustos 2018
57	Meryem	Öztürk	1961	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	21 Temmuz 2018
58	Mesut	Öztürk	1959	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	21 Temmuz 2018
59	Murat	Soyhan	1948	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli işçi	6 Ağustos 2018
60	Mustafa	Durukan	1955	Üniversite	Çukurkuyu Kasabası	Emekli ziraat teknikeri	19 Temmuz 2018

61	Mustafa	Soyhan	1949	Ortaokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli işçi	28 Temmuz 2018
62	Nafiye	Şahin	1955	Okuma yazma kursu.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	10 Ağustos 2018
63	Name	Genç	1951	Öğretmen okulu	Çukurkuyu Kasabası	Emekli Öğretmen	17 Ağustos 2018
64	Narin	Dokuz	1962	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	29 Temmuz 2018
65	Narin	Tüfekçi	1934	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	10 Ağustos 2018
66	Narin	Tümen	1953	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	3 Ağustos 2018
67	Nasibe	Bilgi	1935	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	18 Ağustos 2018
68	Nazile	Genç	1919	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	9 Ağustos 2018
69	Nazmi	Tuğrul	1947	Öğretmen okulu	Çukurkuyu Kasabası	Emekli öğretmen	10 Temmuz 2018
70	Nazmiye	Arslan	1961	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Elci	15 Ağustos 2018
71	Nihat	Özkan	1954	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	21 Temmuz 2018
72	Nilüfer	Dokuz	1943	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	2 Ağustos 2018
73	Nimet	Durukan	1955	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	17 Temmuz 2018
74	Niyazi	Durukan	1936	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	16 Temmuz 2018
75	Nurettin	Çevik	1960	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	15 Ağustos 2018
76	Nuriye	Durukan	1964	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	İşçi	14 Ağustos 2018
77	Ömer	Arslan	1928	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	28 Temmuz 2018
78	Rafiye	Durukan	1941	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev Hanımı	17 Temmuz 2018
79	Recep	Durukan	1962	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Memur	26 Temmuz 2018
80	Recep	Fidan	1954	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	6 Ağustos 2018
81	Sabit	Kula	1941	Öğretmen okulu	Çukurkuyu Kasabası	Emekli öğretmen	1 Ağustos 2018
82	Saniye	Gökalp	1955	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	20 Temmuz 2018

83	Sebahattin	Dokuz	1945	Öğretmen okulu	Çukurkuyu Kasabası	Emekli öğretmen	2 Ağustos 2018
84	Sebahattin	Şahin	1962	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli postacı	30 Temmuz 2018
85	Selahattin	Tümen	1945	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Şoför	3 Ağustos 2018
86	Sevim	Özkan	1933	Okuma yazması yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	16 Ağustos 2018
87	Süheyla	Öztürk	1957	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	17 Ağustos 2018
88	Şaban	Şahin	1944	Öğretmen okulu	Çukurkuyu Kasabası	Emekli öğretmen	18 Ağustos 2018
89	Şamma	Kula	1934	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Çiftçi	5 Ağustos 2018
90	Şenay	Durukan	1968	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	19 Ağustos 2018
91	Şerife	Özkan	1954	Okuma yazma yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	22 Temmuz 2018
92	Şükür	Koç	1954	Lise	Çukurkuyu Kasabası	Emekli teknisyen	24 Temmuz 2018
93	Ünal	Soylugan	1963	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Esnaf	25 Temmuz 2018
94	Yusuf	Soylugan	1948	Ortaokul	Çukurkuyu Kasabası	Emekli	26 Ağustos 2018
95	Zala	Ünal	1933	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	30 Temmuz 2018
96	Zeliha	Çakmak	1934	Okuma yazma yok.	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	22 Ağustos 2018
97	Zeliha	Durukan	1966	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	27 Temmuz 2018
98	Zilfi	Durukan	1955	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	21 Ağustos 2018
99	Zilfi	Gökalp	1929	İlkokul terk	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	18 Temmuz 2018
100	Ziya	Arslan	1966	Ortaokul	Çukurkuyu Kasabası	Şoför	28 Temmuz 2018
101	Zübeyde	Fidan	1957	İlkokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	20 Temmuz 2018
102	Zübeyde	Genç	1957	Öğretmen okulu	Çukurkuyu Kasabası	Emekli öğretmen	18 Ağustos 2018
103	Zübeyde	Koç	1965	Ortaokul	Çukurkuyu Kasabası	Ev hanımı	24 Temmuz 2018

6.2. Yazılı Kaynaklar

- Aksoy, Ö. A. (2007). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aksungur, M.A.(2011). *Atasözleri ve Atasözleri Nitelikli Deyimler*, Ankara: Alka Matbaası.
- Alptekin A. B.(1997). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Artun, E. (2004). *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Artun E. (2014). *Ansiklopedik Halk Bilimi / Halk Edebiyatı Sözlüğü*, Adana: Karahan Kitabevi.
- Arslan T.(1995). *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Aslan, E.(2017). *Türk Halk Edebiyatı*, Ankara: Pegem Akademi.
- Assman J.(2001). *Kültürel Bellek*, (çev. Ayşe Tekin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Batur, S. (2009). *Açıklama ve Öyküleriyle Türk Atasözleri*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Boratav, P. N. (2016). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Boyras, Ş.(1998). *Lakaplar Konusunda Dikkatler ve Bir Yöre Örneği*, Türklük Birimi Araştırmaları, VII. Sayı, s.107-108, Sivas.
- Çalışkan, E., Seher Ş. (2016). *Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği*, MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi. C.14, S. 3, s. 103-126.
- Çoşar, A.M.(2003). *Trabzon'da Kullanılan Lâkaplar Üzerine Bir Derleme/Değerlendirme*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, C. 1, s. 42, Ankara.
- Çelebioğlu A. (1995). *Türk Ninniler Hazinesi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Duymaz, A. (2005). *Azerbaycan Tekerlemeleri Üzerine Mukayeseli Bir Değerlendirme*. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 5(1), s.37-46.
- Ekici, M.(2016) *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ersoy, R. (2004). *Sözlü Kültür Ortamı Kaynaklarının Medyada Kullanımı Bağlamında Gaziantep'te Nevruzla İlgili Bir İnancın Dansa Dönüştürülmesi Serüveni*. TÜBAR-XVI, s.85-94.

- Gümüş, İ. (2011). *Sözlü Kültür Ortamı Ürünlerinin Sanal Kültür Ortamında Yeniden Yaratılmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güzel, A., Torun, A.(2015). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kalfa, M. (2013). *Yabancılar Türkçe Öğretiminde Sözlü Kültür Unsurlarının Kullanımı, Millî Folklor*, XIII(97), s.167- 177.
- Kardaş, C. (2018). *Muş İli Merkezinde Kullanılan Erkek Lakapları* Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 23, s. 207-226. 207
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya D. (2014). *Sivas'ta Söylenmiş Harp Ağıtları*. Türk Harp Edebiyatı Konulu I. Uluslararası Türkiyat Sempozyumu, Ankara, s.179-188.
- Kaya D. (2007). *IV. Uluslararası Türk Medeniyetlerinde Sözlü Kültür Geleneği Sempozyumu Bildirileri -Maniler*, Fethiye, İzmir, s. 78- 81.
- Kaya, D. (1997). *Dualar ve Beddualar*, Türklük Bilimi Araştırmaları 4, s.99-121, Sivas.
- Köklügiller, A. (2009). *Açıklamalı Atasözleri ve Özdeyişler*, İstanbul: Uğur Eğitim Pazarlama ve Yayıncılık.
- Oğuz, M. Ö., Ekici, M., Aça, M., Arslan, M., Düzgün, D., Akarpınar, B., vd. (2016). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ong, W. J.(2014). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü'nün Teknolojileşmesi* (S. P. Banon, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Özdemir, A. Z. (1994). *Öyküleriyle Ağıtlar I-II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öztürk, A.(1985). *Türk Anonim Edebiyatı*, İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Öztürk, J. (2016). *Antakya Köylerinde Lakaplar*. Dr. Mehmet Tekin'e Armağan. (Edt. Sacit Oğuz-Bülent Arı). İskenderun: Mustafa Kemal Üniversitesi Yayını. s. 262-281.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2003). *Masal Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sanders, B.(2017) *Öküz'ün A'sı, Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi*, (çev. Şehnaz Tahir), İstanbul: Ayrıntı.
- Şahin, M. (2005).*Çukurkuyu Türkmenlerin Yurdu*, Niğde: Tekten Ofset.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şimşek, E. (2015), *Anonim Halk Şiiri İçerisinde Mânilerin Yeri*. Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi 5, s. 59-87.

- Şimşek, E. (1993), *Kadirli ve Osmaniye Ağıtları*, Antakya: Tesfa Yayınları.
- Şimşek E.(2016). *Anonim Halk Şiiri İçerisinde Ninnilerin Yeri*. Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi 8, s.33-64.
- Türkyılmaz D.(2007) *Türk Dünyasında Bilmece*, Ankara. (Doktora Tezi)
- Ünalan Ş. (2010). *Dil ve Kültür*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Yardımcı M.(1998). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Diğer Türk Ülkelerinde Ortak Ninni ve Tekerlemeler*. II. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi, Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk Bitiği Araştırma/İnceleme*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldız, A. (2008). *Sözlü Kültür Bağlamında Yetişkin Okuryazarlığını Yeniden Düşünmek*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 41(1), 51-67.
- Zıllıoğlu, M.(2014). *İletişim Nedir?*, İstanbul: Cem Yayınevi.

7. EKLER

Ek 1: Etik Kurulu Onay Belgesi

[illegible]

AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR.

EĞİTİM **Sayfa** **Orijinal**
Yazılar ve Haberler **Sayfa** **Anlatı**
Tarihçe ve Kültür **Sayfa** **Fotoğraf**

50BE-331

8. ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	:	Niyazi DURUKAN
Doğum Yeri/Doğum Tarihi	:	Niğde / 1981
Medeni Durumu	:	Evli
E-Posta	:	niyazidurukan81@gmail.com

TEZLİ YÜKSEK LİSANS		Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Mezuniyet Yılı		2019
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS	:	Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Öğrenim Alanı	:	Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Mezuniyet Yılı	:	2007
LİSANS	:	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Öğrenim Alanı	:	Fen Edebiyat Fakültesi / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Mezuniyet Yılı	:	2004
LİSE	:	Şehit Nuri Pamir Lisesi
Öğrenim Alanı	:	Sosyal Bilimler Bölümü
Mezuniyet Yılı	:	1999